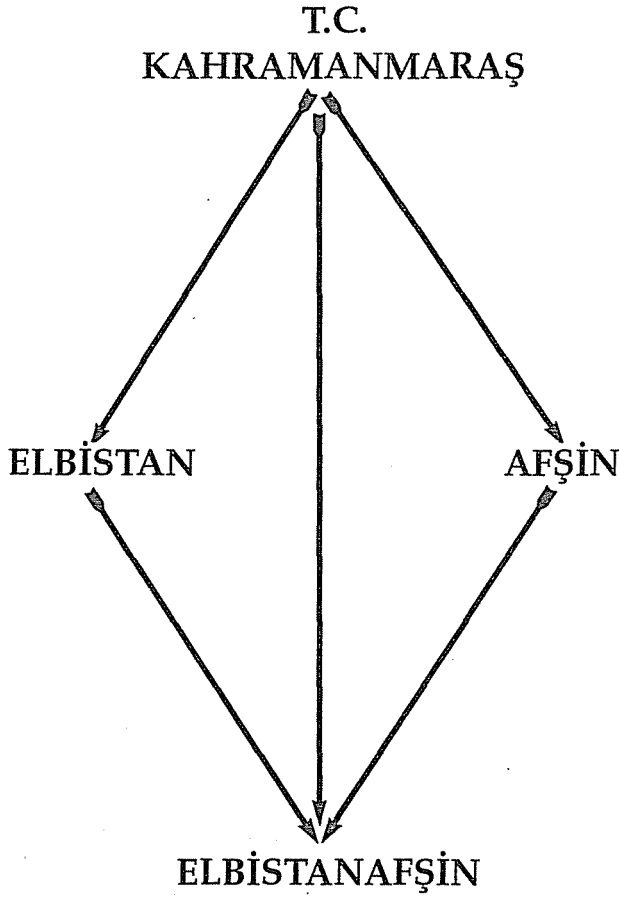

ELBİSTAN - AFŞİN
İLÇELERİNİN
BERABERCE İL OLMALARI
HAKKINDAKİ ÖNERİ İÇERİKLİ
RAPOR EL KİTABI

Prof. Dr. Mehmet KAYA
Kahramanmaraş Milletvekili

ANKARA - 2001

ELBİSTAN - AFŞİN
İLÇELERİNİN
BERABERCE İL OLMALARI
HAKKINDAKİ ÖNERİ İÇERİKLİ
RAPOR EL KİTABI

© İmaj Yayınevi
Ankara, 2001
ISBN 975-7852-70-8

Baskıya Hazırlık
İmaj Yayınevi
Tel: 0.312 319 32 25 - Fax: 0.312 363 09 91
Baskı
Form Ofset

ÖNSÖZ

Elbistan ve Afşin İlçeleri Kahramanmaraş'ın Kuzey ve Kuzeydoğusunda yerleşmiş ve Kahramanmaraş'ın ilk iki büyük ilçeleridir. İki ilçe arası 18 Km'lik bir mesafedir. Bu iki ilçe Kuzeyden Binboğa Dağları, Güneyden Nurhak ve Salavan Dağları, Batıdan Berut Dağları ile çevrili düz bir ovada kurulmuşlardır. Bu ova Elbistan-Afşin ovası olup, ülkemizin 5'inci büyük ovasıdır. Hepimizin bildiği gibi bu ovanın altında 4,6 milyar metre küplük bir linyit rezervi bulunmaktadır. Bu linyit rezervi üzerine 6 adet Termik Santral kurulması planlanmaktadır. Bu santrallerden birincisi ve "A" Santralı diye adlandırdığımız Termik Santral 1984'den bu yana ülkemiz elektriğinin %8-10'unu sağlamaktadır. 2000 yılında yapımına başlanan "B" Santralı ise önümüzdeki yıllarda tamamlanacaktır. B Ünitesinin de faaliyete geçmesi ile Elbistan-Afşin Kömür Havzası, ülkemiz elektrik ihtiyacının 1/4-1/5'ini sağlamış olacaktır. Bunlardan başka C, D, E, F Üniteleri adı altında aynı ova üzerinde 4 adet daha termik santral kurulması planlanmaktadır. Bu santrallerin, çevreyi olumsuz yönde etkiledikleri de bir gerçektir. Ancak gerekli önlemler alındığında güncel teknolojinin getirilmesi ile buna da bir çare bulunmuş olunacaktır.

Görüldüğü gibi Elbistan ve Afşin İlçeleri coğrafya bakımından birbirini tamamlayan ilçeler olduğu gibi, sosyal, kültürel, tarih, ekonomi ve ticaret bakımlarından da birbirini tamamlayan ilçelerdir. Aralarında bulunan 18-20 km'lik uzaklık, ova üzerindeki yapılan konutlar ve evlerle adeta birleşmiş tek bir şehir durumu oluşturmaktadır. Zaten her iki ilçede böylece kendiliklerinden birleşmişlerdir. Her iki ilçenin sorunları, ihtiyaçları hemen hemen aynıdır. Elbistan ve Afşin'in ilimiz olan Kahramanmaraş'a uzaklığı 160-170 km'dir. Birçok hizmetlerin daha verimli ve etkili bir şekilde yürütülmesi için bu iki ilçenin beraberce il olmaları

halinde daha da kolaylaşmış olacaktır. Bu hizmetlerin başında, sağlık, eğitim, güvenlik, idari hizmetler gelmektedir. Bu iki ilçenin beraberce il olmaları halinde Kahramanmaraş'ında her türlü yükünün hafiflemesinin ve kalkınmasının daha da hızlı olacağını belirtebiliriz.

Elbistan ve Afşin'in beraberce "Elbistanafşin" adı ile il olması bölgeyi geliştirip, kalkındıracak, bölge ve ülkemizin yararına olacaktır. Yeni kurulacak Elbistanafşin İli Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerini coğrafya olarak, ekonomik olarak, ulaşım, haberleşme ve sulama bakımlarından yeniden birbirleri ile Anadolu'nun doğusunu batısını birleştirmiş olacaktır. Her iki ilçenin "Elbistanafşin" adı altında birleşmeleri durumunda birleşik nüfus 300.000 - 350.000, yüzölçümü ise 3894 km² olan yeni bir il olacaktır.

Tarihin ilk çağlarından bu yana Kahramanmaraş'ın Elbistan ve Afşin İlçeleri geçmişte ülkemizin ekonomisine, insan kaynaklarına bir çok katkılarda bulunmuşlardır. Halende aynı bölge içinde olmaları nedeni ile beraberce birçok katkıları devam etmektedir. Bu iki ilçenin tek isimle beraberce il olmalarının bölgeye ve ülkemize büyük faydalar sağlayacağına hepimizinde bu düşünce ve birlikteliğine inanmaktayım.

Bu kitabın hazırlanmasında uzaktan ve yakından katkıları ve emeği olan herkese teşekkür ederim. Özellikle de Cumhuriyetimizin 70. Yılında "Elbistan" adlı kitabı hazırlayanlara da teşekkür eder, hepsini de ayrı ayrı tebrik ederim.

Yine Kahramanmaraş'ın Elbistan ve Afşin İlçeleri beraberce "Elbistanafşin" adlı tek isim altında oy ve destekleriyle Cumhuriyetimize yeni bir il kazandıracak olan 21. Dönem Milletvekillerimize de ayrı ayrı saygılarımı arz ediyorum.

Bu kitabın yazımında ve basımında herhangi bir hata ve noksanlığım olmuşsa da şimdiden bağışlanacağıma da ummaktayım.

Herkese saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Mehmet KAYA
Kahramanmaraş Milletvekili

İÇİNDEKİLER

ELBİSTAN

Elbistan.....	1
Elbistan İsminin Tarihçesi	6
Elbistanın Tarihi.....	7
Elbistan Tarihinde Dulkadir Beyliği	12
Dulkadirlilerin Mimari Eserleri.....	39
Elbistan'ın Coğrafyası.....	49
Elbistan'ın Genel Jeolojik Yapısı.....	49
Yeryüzü Şekilleri.....	51
Elbistan'ın İdari Yapısı.....	58
Elbistan'ın Nüfusu	73
A- Nüfusun Tarihi Gelişimi	73
B- 1927-1950 Arası Nüfus	74
C- 1950 Sonrası Nüfus	74
D- Nüfusun Verimliliği ve Faal Nüfus.....	75
Elbistan'da Eğitim ve Öğretim	78
A- İlkokullar	80
B- Ortaokullar	82
C- Lise ve Dengi Okullar.....	84
D- Yüksek Okullar.....	84
Halk Eğitim Merkezleri	85
Elbistan'ın Ekonomisi	88
Ticaret Hayatı	88
Sanayi	90

Tarım.....	92
Hayvancılık	100
Ormancılık.....	103

AFŞİN

Afşin'in İsminin Tarihçesi.....	111
Tarihte Afşin	112
Afşin'in Kuruluşu ve Gelişme Safhaları	114
Türklerden Önceki Dönem.....	114
Türkler Dönemi	116
Dulkadir Beyliği Dönemi	117
Osmanlılar Dönemi	119
Cumhuriyet Dönemi	120
Afşin'in Coğrafyası	124
Afşinde Eğitim ve Öğretim.....	128
Afşinde Sağlık	129
Afşin'de Ulaşım ve Ticaret.....	131
Afşin'in Nüfusu	132
Afşin'in Ekonomik Durumu.....	136

ELBİSTANAFŞİN

Sanayi	143
Sağlık	149
Nüfus	150
Eğitim ve Öğretim.....	151
Tarım	152
Kanun Teklifi.....	153
KAYNAKLAR.....	165

ELBİSTAN

Elbistan, eski ve ortaçağlarda önemli bir bölge sayılan geniş bir alanın içinde bulunur. Bir ucu Maraş ve daha güneyde, diğer ucu Malatya'da, başı da Kayseri, Şar (Adana - Tufanbeyli İlçesi'nin bir köyü olup, tarihi Komana Şehri'nin üzerinde kuruludur) ve Sivas olarak belirlenen bölgenin adı, bütün eski tarih kitaplarında "Elbistan Bölgesi" olarak geçmektedir. Bütün bu bölgeye adını veren Elbistan'ın tarih içinde ne kadar önemli ve ne kadar gözde olduğunun bir kanıtıdır.

Elbistan kendi adıyla anılan ve Türkiye'nin beşinci büyüklükteki ovasının içinde, Şar Dağı'nın eteklerinde kuruludur. Ova dağlarından Ceyhan, Söğütlü, Hurman ve Göksu başta olmak üzere irili ufaklı birçok ırmak ve çaylarla ve bunların birleşmesi ile büyüyen Ceyhan Nehri ile sulanmaktadır.

Elbistan havalisi, Ortaçağı Süryani, Arap ve Ermeni eserlerinde "Ceylan Bölgesi" olarak adlandırılmıştır. Ovadaki Afşin, Hunu (Aritaş) gibi Elbistan'ın da Eski Çağlardan Orta Çağ'a intikal ettiği birçok kayıta mevcut olduğu gibi, höyüklerinde yapılan kazılardan ele geçen eserlerin incelenmesinden de kesin olarak anlaşılmıştır.

Ortaçağ tarihçisi Profesör Mükrimin Halil Yinanç ile tarihten önceki çağlar hakkında söz sahibi H. Grothe ve Prof. V. D. Osten'in tetkikleri ışığında, Elbistan Ovası'nda var olan medeniyetler hakkında 1948 yılında Tahsin Özgüç, Dr. Nimet Özgüç, Yüksek Mimar Lemi Merey ve Burhan Tezcan'dan oluşan bir ekibin yapmış olduğu kısa

araştırma ve sathi kazılar yörenin geçmişi hakkında önemli ipuçları yakalamış, fakat daha sonra bu kazılar devam ettirilmediği için -şimdilik- karanlığa terkedilmiştir. Bu araştırmaların önemli bölümlerini şöyle özetlemek mümkündür:

Ovada, Osten'in gördüğü 21 höyükten başka 9 tane daha höyük tespit edilmiştir. Alınan örnekler incelendiğinde, M.Ö. 4000 yılının başından beri (6000 yıl öncesi) bölgenin yerleşim yeri olduğu ve Bakır Çağı, Hitit Devri'yle birinci binde (3000 yıl öncesi) mamur birer beldeyi temsil ettikleri anlaşılmıştır.

Daha kesin bilgilerin ise, Karahöyük köyündeki, Tanır'ın Yasıhöyüğü'ndeki, Kuşkayası ve İğde Köyü'ndeki höyüklerin kazılması ile elde edileceği düşünülmektedir.

Ozanhöyük'teki kalıntılar ve özellikle Dikilitaş'ı incelediklerinde Anadolu'da ender görülen kıymette bir anıt olduğu anlaşılır. Dağlarda sayısız Tümülüs tipi mezarlara rastlanır. Bunların çoğunun hazine arayıcılarınca tahrip edildiğine şahit olunur. Bunların çoğu kemerli, tek ya da çift odalı ve kubbeli olduğu belirlenir. Domolar'la Beştepe Köyler'i arasındaki derin vadinin kayalıkları arasında üç yönünün tabii olarak tahkim edildiği bir yerde büyük bir kaleye rastlarlar. Yerli Anadolu tekniği ile inşa edilen kale, sur, temel ve tünelleriyle çok ilginç bulunur.

Karahöyük Köyü'nde kazı yapılır. Bu höyük 500 m. uzunluğunda, 300 m. genişliğinde ve 22 m. yüksekliğindedir. Şimdiki köyün bu höyük üzerine yerleşmiş olduğu, toprağının gübre olarak kullanıldığı görülmüştür. Höyüğün bir kısmının tahrip edildiği ve bulunan çok kıymetli ve nadir antika eserlerin antika pazarlarına düştüğü zaten bilinmektedir. Yapılan kazılar sonucunda eserlerin çıkarılması belki mümkündür, fakat, eski şehrin yeniden ihyasının mümkün olmadığı anlaşılır.

20x20 metre ebadında bir alan bir ayda kazılır. Üç kültür tabakasına rastlanır. Üstte (yakından uzağa doğru) Romalılar, ikinci katta Post Hitit Çağı'na ait, en altta da Frigler'e ait çeşitli ve çok kıymetli eserler çıkarılır. En önemli eser olarak Hitit Hiyeroglifi

ile yazılmış kitabe (şimdi Ankara Etnografya Müzesindedir.) çıkarılır. Kitabenin önünde bir kurban yalağı vardır. Kitabenin Anadolu'da bir eşine rastlanmadığı, yazıları ile, tanrı, şehir ve büyük kralların olması Elbistan Bölgesi'nin tarihi hakkında önemli bilgileri kapsadığı belirlenir. Kitabe kaldırılınca Hitit dönemine ait üç odalı evlerin ve kaldırımların çıktığı, koç biçiminde hiyeroglifli, hiyeroglifsiz mühürler, muhtelif süs eşyaları, hayvan heykelcikleri, çanak çömlek, boğa-adam kabartması, atbaşı heykeli, insan kabartmaları; tunç, kemik ve taş aletler ile sair eşyalar bulunduğu rapor edilir.

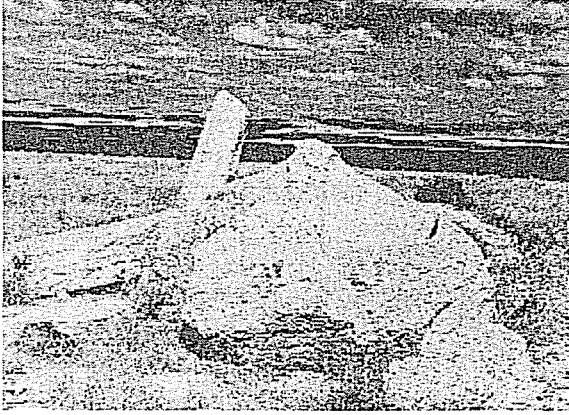
Karahöyük'teki bu büyük şehrin adı ve diğer özellikleri, henüz tespit edilememiştir. Kazıların mutlaka yapılması ve bu tarih için çok önemli şehrin ortaya çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır. Izgın Köyü'nde de büyük bir hiyeroglifli kitabenin bulunduğu ve köyde iki höyüğün mevcudiyete ve bunların da mutlaka diğerleri gibi kazılması gerektiği zikredilmiştir...

Günümüzde de, Karahöyük, Burtu (Yapraklı), Ilgın, Güvercinlik, Tepebaşı Mahallesi, Çilingir Çayırı gibi geniş bir alanda yapılan kaçak kazı ya da inşaat çukurlarında çok kıymetli eserlerin bulunduğu, bunların kaçak olarak - belki de yurt dışına - kaçırıldığı, hatta, adlî makamlara intikal ettiği kadarıyla, bir kısım bunluların kavgalara ve ölümlere yol açtığı bilinmektedir.

Buraya, "Halep Salnamesi" olarak bilinen ve bir kısmında Elbistan'dan bahseden tarihi vesika niteliğindeki eserden bir alıntı yapmak yerinde olur: ".... Elbistan'ın Kubad ve Kubad'a vaki Kuman'a (Koman) belde-i kadimesinin yerinde yahut çok yakınında olduğu rivayet-i tarihiyedendir... Vaktiyle Elbistan'da bir mabed meşhur olup, altı bin köleye hüküm eden ve Kubad ve Kuba hükümdarları sülalesinden olan Re'isü'l-Köhne otururdu." (Bizce, bu bahsedilen yerin Karahöyük Köyü altındaki şehrin olma ihtimali çok kuvvetlidir.)

"Elbistan'a altı saatlik yürüyüş mesafede, biri aslan diğeri de kaplan şeklinde karşılıklı iki adet taş olup bunların vaktiyle Ara-

bistan diyarı ile Anadolu arasında sınır olduğu bilinmektedir. Doğan Köy' de yine bu zamana ait bir de dikilitaş kalıntısı vardır.

Dikilitaşın son hali

Elbistan Bölgesinde, Hititlerin uzun zaman yerleşik kaldıkları ve bunların Binboğa dağlarından bol miktarda gümüş madeni çıkarak bunlardan kap-kacak yaptıkları anlaşılmaktadır.

Hititlerden sonra, Akadlar, Sümerler, Asuriler, İranlılar (kıs

dönem), Mekadonyalılar (ki, Elbistan ovasında eski eserlerin bir çoğu da Mekadonyalılar'a aittir) hakim olmuşlardır. Mekadonyalılar'ın hükümdarı Büyük İskender ile kendisine isyan ederek bağımsızlık ilan eden general Antigon arasında büyük bir muharebe bu ovada cereyan etmiştir.

Sonra bu bölgede Selefkıyan (Kurucusu Selefküs'tür) devletinin izlerini görüyoruz. Ancak, Selefküs'ün ölümünden (M.Ö. 875) sonra, hanedan taht kavgasıyla birbirine düşmüş, ülke sürekli Romalılar'ın baskısına maruz kalmıştır. Bu karışıklıktan dolayı baskın, ölüm, açlık vs. nedenlerle yöre halkı Ermeni Kralı Dikran'ı yardıma çağırmıştır. Fakat Ermeniler eskisinden daha zalim çıkararak bir süre halka zulmetmişlerdir.

İddia edildiği gibi, Ermeniler, Doğu Anadolu'nun eskiden beri sahipleri olmayıp, sonradan gelip yerleşmişler ve Romalılar'ın desteği ile yurt edininp çoğalmışlardır. Buraların bilinen en eski sahipleri, Hititler'dir... Zaten Ermeniler hiçbir zaman devlet kuramamışlar, Romalılar'a bağlı prenslikler halinde kimi yerlerde hüküm sürmüşlerdir. Elbistan'da da fazla kalmayıp, Romalılar, General Lukilas sayesinde bu havaliyi işgal etmişlerdi (M.Ö. 24).

Romalılar'ın meşhur imparatoru Sezar, Mısır'ı fethettikten sonra, isyan ederek Kapadokya (bugünkü Çorum, Yozgat, Sivas, Malatya, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Niğde, Aksaray illeriyle Amasya, Tokat, Kahramanmaraş, Adana ve Konya'nın bir kısmı)'yı işgal eden Pompe'nin oğlu Farnak'ı ortadan kaldırmak için Mısır'dan Suriye'ye ve Anadolu'nun içlerine giden en kestirme yol olan Elbistan yolundan geçmiştir. O zaman Klikya'dan (Çukurova) Kapadokya'ya geçecek bir ordu için tek yol bu yoldur. Böylece Elbistan'ın ve ovasının tarih boyunca bütün devletler tarafından neden dikkate alındığı ve ele geçirmek için yüzbinlerce insanın ölümüne rağmen vazgeçilmeden niçin mücadele edildiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma olarak bölündükten sonra, bütün Anadolu gibi bu havali de Bizanslılar'ın eline geçmiştir.

Bu ara M.S.441 yıllarında bütün Anadolu'yu bir sel gibi istila ederek Avrupa'ya giden Atilla'nın ordusu, Elbistan'ı da yakıp yıkmıştır.

İslam ile müşerref olup bir de devlet kuran Araplar da, kendilerine has - burada- devlet kuramadılarsa da bir çok bölgeleri işgal etmişler, hatta İstanbul boğazına kadar dayanmışlardı. Ama yukarıda belirtildiği gibi, Elbistan'daki Aslan ve Kaplan'dan oluşan iki heykelin arası sınır kabul edilmiştir.

ELBİSTAN İSMİNİN TARİHÇESİ

Elbistan isminin nereden geldiği tam olarak tebsit edilemediği gibi, ilçemizin adının Romalılar döneminden önce ne olduğu veya nasıl telaffuz edildiği de bilinmemektedir. Ancak, Muğla ve çevresinde kurulan Menteşe Beyliği beyinin babasının adı da Elbistan Bey (Ablistan şeklinde de telaffuzu vardır) olduğu göz önüne alınırsa, Elbistan'ın bir kişi adından kaynaklanmış olabileceği kabul edilebilir.

Urfalı tarihçi Matthieu ve diğer Ermeni tarihçiler Ablasta, Süryani Mihail Albastayn, Abu'l-Farac b. İbri (Bar Hebraeus)'in Albastin, Yakut emevi'nin Abulustayn, I. Haclı seferi tarihçisi Baudri de Dol (1097 yılında) ile bir latin tarihçisi Plastantia, Selçuklular tarihine dair eserler yazan müellifler ile XIV. ve XV. Asırlardaki İran tarihçileri Ablistan, XVI. Asırdan itibaren - İbn İyas adlı Arab tarihçisi hariç olmak üzere- bütün müellifler Albistan veya Elbistan şeklinde yazmışlardır.

1465/1466 seneleri içinde, Kudüs'e hac etmeye giderken bu bölgeye de uğrayan Rus hacısı Bazil, yazdığı seyahatnamede Elbistan şeklinde yazılıp söylenen isim, yerli halk dilinde Albistan şeklindedir. Bugün de tahsilli olmayan - özellikle köylüler- Albistan derken, diğer insanlar Elbistan demektedir.

XVI. Asrın başında Dulkadiroğulları beylerinden Alaüddevle Bozkurt Bey'in vakıfnamelerinin tamamında Albistan şeklinde yazılmıştır.

Rivayetlerden, "Aslan yatağı" anlamından türetiliş Alpsitan ve "bağlık, bostanlık oluşundan" türetilen Albostan isimlerinin aslı ve dayanağı olmadığı gibi, hiç bir eserde de bu isimlere rastlanmamaktadır.

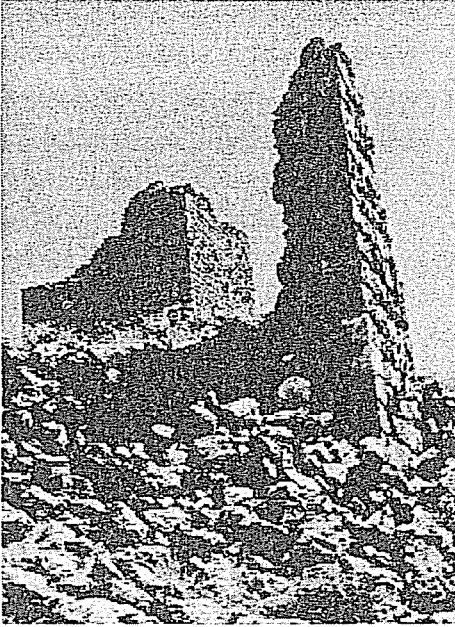
ELBİSTAN'IN TARİHİ

Elbistan Ovası, doğudan Orta Anadolu'ya, Malatya'dan Kayseri'ye yapılmakta olan akınların geçtiği yerdir. Malatya'nın Bizanslılar'ın eline geçmesinden sonra, orduların tek geçidi Elbistan Ovası olmuştur. Ovanın 3000 metreye varan yüksek dağlarla çevrilmiş olması ve her taraftan geçilmesi çok zor derin ve uzun geçitler ve boğazlarla kapalı olması burasını daima bir isyan ihtilal merkezi yapmaya elverişli kılmıştır. Bu sebeplerden Elbistan Bölgesi baskınların ve akınların ilk uğrak yeri olmuş, dolayısıyla en çok tahribe uğrayan bölgelerin başında gelmiştir. Sürekli bütün medeniyetlerin ilgi odağı olmasına ve yerleşim yeri olarak seçilmesine rağmen, günümüze tarihi bir şehrin veya harabesinin intikali mümkün olmamıştır. Otuzun üzerinde höyüklerin de kazı ile açılıp ortaya çıkarılmadığından, tarihi şöhretine zıt olarak, geçmişini belgeleyecek kalıntılar bakımından fakirliği sürmektedir... Bu durum, ciddi kazıların yapılmasını ve çıkarılacak eserlerle birlikte daha önce günışığına kavuşturulan eserlerin birlikte sergileneceği "Elbistan Bölgesi Medeniyetleri Müzesi"ne de ne kadar ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir.

İmparator Romanos Diogenis'in, Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Alparslan'a esir düşmesini fırsat bilen Bizanslı Komutan Filoratos 1072-1073'te Anadolu'nun bir kısmı ile birlikte Elbistan'ı da ele geçirmişti.

1085'te, bir çok defalar Müslüman Türk gazilerinin fethetmek için uğraştığı Elbistan Bölgesi, nihayet, Anadolu Fatih Kutalmış oğlu Süleyman Şah'ın komutanlarından Emir Buldacı tarafından fethedilmiş ve Müslüman Türk'ün hakimiyetine açılmıştır. Fetihden hemen sonra Elbistan feodal bir emaret olarak, Anadolu Sultanı Süleyman Şah'a bağlanmıştır.

1097-1098'de, Haçlı Ordusu bölgeyi yeniden Türkler'in elinden alarak hakimiyetini Bizanslı şövalye Pierre d'Aulps'a vermişse de çok sürmeden Türkler yeniden almıştır.

Kızlar Kalesi

1103'te, Bölge yeniden Franklar'ın eline düşmüştür. Franklar yöre halkına o kadar zulmeder ki, Urfa'lı tarihçi Matthieu "Elbistan ve havalisi-ni Franklar tahrip ederek insandan hali (boş, تنها bırakmışlardır) demek zorunda kalmıştır. Buna rağmen kalan halkın Türkler'e müracaat ederek kurtarılmalarını istemişler, bunun üzerine;

1105'te Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan tarafından geri alınarak veziri Ziyaeddin Muhammed'e ikta edilmiştir.

1107'de Sultan I. Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra, Türkler arasında çıkan ayrılıklardan faydalanan Antakya Prensi Tancrede Elbistan'ı zapt etmiş ise de; 1111'de Malatya hükümdarı Malik Tuğrul Arslan tarafından geri alınmıştır.

1114'te meydana gelen büyük bir depremle Elbistan'ın tamamen harap olduğunu o devrin Ermeni tarihçisi Sempad kaydetmiştir.

1124 senesi sonunda, Malatya'nın, Emir Gazi Bin Danişmend tarafından zaptından sonra, Elbistan ve havalisi Danişmendliler'in eline geçmiştir.

1137'de, Danişmend hükümdarı Melik Muhammed, kardeşi Ayn al-Davla'nın elinden Elbistan ve Ceyhan havzasını almış ve O'nu memleketinden kovmuştur.

1143'te Melik Muhammed'in ölümünden sonra, kardeşi Aynal Davla Elbistan ve havalisine yeniden hakim olmuşsa da; 1143-1144'te Selçuklu Sultanı Mesut tekrar almış ve oğlu II. Kılıç Arslan'ı vali tayin etmiştir.

1155'te ikinci Kılıç Arslan tahta çıktıktan sonra, merkezi Elbistan olan Yukarı Ceyhan Havalisi Selçuklular'la Danişmendliler arasında mücadele sahası haline gelmiştir.

1156'da, Danişmendli hükümdarı Yağıbasan, Bizans İmparatoru ile ittifak yapmasına rağmen II. Kılıç Arslan'ı yenerek bu havaliyi zapt etmiş ve 70.000 kadar Hristiyan esiri birlikte götürmüştür. Yapılan antlaşma ile havalı Yağıbasan'a bırakılmıştır.

1164'te, Yağıbasan'ın ölümü ile Danişmend Devletinde meydana gelen fetret döneminden faydalanan Elbistan valisi Emir Mahmut bin Mehdi, bağımsız olarak hükümdarlığını ilan etmiş ise de çok sürmeden bölgeyi yeniden II. Kılıç Arslan fethetmiştir.

Sultan Kılıç Arslan Elbistan valiliğine oğlu Mügisüddin Tuğrul'u getirmiştir. Sonra da Darende, Kayseri, Zamantı, Sivas ve Malatya'yı alarak Danişmendiler'i sona erdirmiştir.

Tuğrul Şah, babasının yaşlılığından yararlanarak, Elbistan ve havalesinde hükümdarlığını ilan etmiş; onun ölümünden sonra da, birbirine düşen kardeşlerinden bazan berikini, bazan ötekini tutarak, hatta Ermeni baronu Leyfon ile dostluk ve ittifak kurarak kendisine destek sağlamıştır. Böylece, uzun zaman bu havali hükümdar olarak kalmayı bilmiştir. Ağabeyi II. Süleyman Şah, Anadolu birliğini sağlayıp, diğer kardeşlerini kovarak veya öldürerek hakimiyeti ele geçirmiş ama, Tuğrul Şah'a dokunmamıştır. Tuğrul Şah da ağabeyine itaat ederek, adeta O'nun valisi gibi hareket etmiş, hatta bütün seferlerinde yardımcı olmuştur.

1201'de, Gürcistan'a sefer eden Süleyman Şah, yolda Erzurum'u Saltukoğlu Melik Şah'ın elinden alıp buranın yönetimini kardeşi Tuğrul Şah'a vermiş; buna mukabil olarak Elbistan ve havalisini elinden alarak doğrudan doğruya merkeze bağlı bir vilayet yapmıştır.

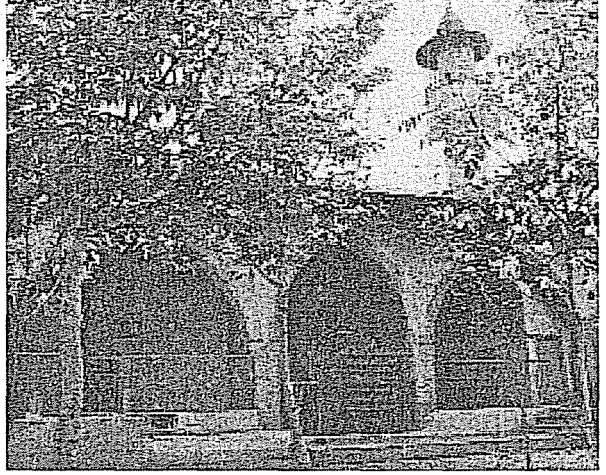
Bundan sonra bütün XIII. asır boyunca Elbistan, Konya'dan tayin veya azledilen valiler tarafından idare edilmiştir.

Bu valilerin hepsini tesbit etmek mümkün olmamıştır. Bir kısmı şunlardır:

1. Hüsameddin Yusuf; Bugünkü Emir Yusuf mezrası bu vali adına nisbetle kurulmuştur.

2. Emir İlyas; Emir İlyas köyü bu vali adına nisbetle kurulmuştur.

3. Emir Çavlı; Adına bugünkü Çalıhan köyü teşekkül etmiştir. Çalıhan'da bir han yaptırdığı kayıtlıdır. Elbistan Ulu Camii'nin de bu vali tarafından yaptırıldığı camiinin kapısı üzerindeki kitabeden

Kızılcaoba Camii

anlaşıyorsa da, yapılan çeşitli araştırmalar, bu kitabenin, şimdiki camiinin değil, bundan önce aynı yerde var olan ve Şah İsmail tarafından yıkılan camiin olduğu; XVI. asrın başında, bölgede hüküm süren Dulkadir Beyliğinin son beyi Şehsuvaroğlu Ali Bey tarafından şimdiki camiin yapılarak, eski kitabenin, geçmişe saygı babından yerine konulduğu tezinin güç kazandığını ortaya çıkarmıştır.

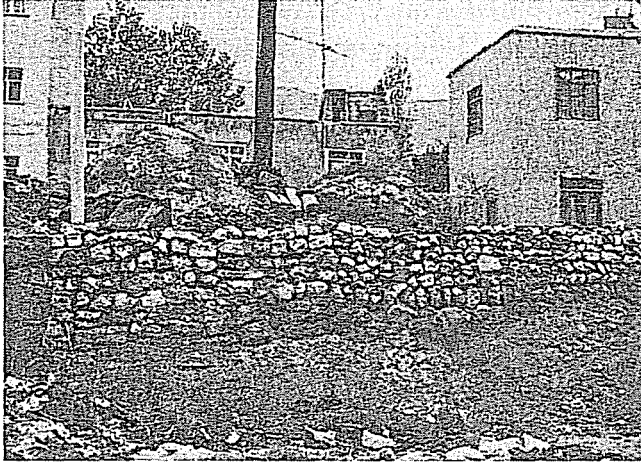
4. Emir Kamaraddin; Adıyaman ile Elbistan arasındaki yol üzerine Derbend Geçidi ağzına bir han yaptırmış ise de bugün haraptır.

5. Emir Falakaddin Halil.

6. Emir Alamaddin; Elembey köyü bu bey adına nisbetle teşekkül ettirilmiştir.

7. Emir Seyfeddin Ebu Bekir Candar. Bu asrın ortalarına kadar harab olarak var olan, fakat bugün tamamen kaybolan "Candar-

gazi Türbesi" bu emire aitti. Türbe belediye sarayının bahçesinin Güneybatı köşesi ile Jandarma Karakolunun arasında, muhteme-

Selçuklu Hamamı

len yolun altında olduğu görgü şahitlerince ifade edilmiştir. Türbe, Candargazi'nin oğlu Bedreddin Kuş tarafından yaptırılmıştır.

Candargazi, oğlu Bedreddin Kuş ile birlikte, bağlı olduğu Selçuklular'a is-

yan ederek Mısır Sultanı Baybars'ın tarafını tutmuş ve O'nunla birlikte 1277'de Anadolu'nun içlerine yapılan seferlerde tahrip olmuştur.

1337'de Dulkadir Beyliği kuruluncaya kadar Elbistan ve havası çeşitli olayların, isyanların ve savaşların yaşandığı bir bölge oldu. Selçuklular'ın, İlhanlılar'ın, Moğollar'ın ve Kikya (Çukurova) Ermenilerinin dönem dönem akınlarına uğrayıp yağmalarına sahne oldu. Selçuklular'ın etkisinin azalmasını diğerleri fırsat bilmişti.

Türkler, eski Elbistan'ı (Şimdiki Kara Elbistan) terkederek, Ceyhan Nehri'nin Pınarbaşı'ndan çıkarak bugünkü Tekke Köprüsü'nün 50 m. kadar yukarısında ikiye ayrılıp, Malatya Caddesi istikametinde ve Şar dağı eteklerinde yeniden birleşmek suretiyle meydana getirdiği ada üzerine yeni ve müstahkem bir şehir vücuda getirmişlerdir. Gerek Ermeniler'e ve gerek Suriye Haçlıları ile diğer devletlere karşı, Anadolu'nun önemli bir müdafaa hattı olduğu için Selçuklular devrinde önemli vilayetlerden biri sayılı-

yor ve bu stratejisi itibariyle daima gözde olarak dikkatleri çekmeye devam ediyordu.

Eski Elbistan (Kara Elbistan)'a gelince, burası zamanla iyice harap olmuştur. Asıl şehrin harabeleri, bugün köyde var olan höyüktedir.

XIII. asrın ilk çeyreği sonlarında, İlhanlılar'ın bu bölgeye olan şiddetli baskısına dayanamayan Taraklı Oymağı'nın reisi Halil Bey, burasını zaptetmiş fakat ertesi yıl 1337'de Dulkadirli Oymağı'na mağlup olarak Elbistan'ı bırakmaya mecbur kalmıştır. Dulkadirli'lerden Karaca Bey, merkezi Elbistan olan ve 185 yıl yaşayan bir Beylik kurmuştur.

Daha önce beylik merkezleri olduğu için Ramazanoğulları Elbistan ve civarına yeniden hakim olmak istiyordu; fakat Dulkadirli'ler'e yenilerek, terketmek ve Çukurova'ya çekilmek zorunda kaldılar.

Selçuklular zamanından beri devam etmekte olan medrese, camii, tekke, zaviye, darüşşifa gibi eserlere Dulkadirli'ler de yenilerini ekleyerek burasını bir ilim merkezi haline çevirmişlerdi. Elbistan'dan bütün Suriye ve Mısır ülkelerinde kendini tanıttak derecede değerli bazı alimler çıkmıştır. 1374'te Suriye'de vefat eden ve Hanefi fıkhnın hükümlerine dair kıymetli bir eser yazan Selahaddin Hızır bin Şihabetin Ömer bunların en meşhurdur.

ELBİSTAN TARİHİNDE DULKADİR BEYLİĞİ

Orta Asya'dan gelerek, XIII. Asrın sonlarında Halep ve Antep arasındaki bölgelere yerleşen Bozok Türkmenleri, bazen Memluk kumandanları emrinde Kuzeye doğru, bazan da kendi başlarına Çukurova'daki Moğol hakimiyeti altındaki Anadolu içlerine kadar akın yapıyorlardı. Böylece Türkmenler, Antep'ten Elbistan'a kadar olan bölgeyi ele geçirerek kendilerine yurt edinmişlerdi. Bu Türkmenlerden çoğu, Antakya'dan başlayıp Kuzeydoğu yönünde Maraş'a kadar uzanan Amanos Dağları'nın Doğu vadilerinde kışlıyor, yaz gelince de daha Kuzeydeki Binboğa, Berut,

Nurhak, Akçadağ yaylaklarına çıkıyorlardı. İşte bu Türkmenlerden olan Bozok ve Ağaçeri Türkmenlerin bir kısmı, Anadolu'da Moğol hakimiyeti çökerken, Zeyneddin Karaca Bey etrafına toplanmaya başladılar.

1337'den 1522'ye kadar 185 yıl devam eden Dulkadir Beyliği, Güneydoğudan ve Kuzeydoğudan Memluk Sultanlığı, Güneybatıdan Memluklere bağlı Ramazanoğulları, Kadı Burhaneddin Krallığı ve 1398'den itibaren de Osmanlı Devleti ile sınırlanmıştı.

En geniş şekliyle 100.000 km² kadar bir alana yayılmıştı. Elbistan merkez olmak üzere, Maraş, Harput (Elazığ), Kayseri, Antep, Diyarbakır, Malatya arasında hüküm sürmüştür. Hatta, zaman zaman Amik Ovasını, Tarsusa kadar Çukur Ovanın bir kısmını, Kozan, Kadirli, Tufanbeyli'den yukarılara Kırşehir'e uzanan bölgeleri de hakimiyeti altına almıştı. Başkent Elbistan iken, Şah İsmail'in bu kenti tahrip etmesinden sonra, merkez Maraş'a nakledilmişti, 8 yıl sonra 1515'te Şehsuvaroğlu Ali Bey başşehir olarak yeniden Elbistan'ı seçmişti.

Beylik, Memluklara tabii olarak teşekkür etti; fakat, 1399'da Yıldırım Beyazıd'ın Elbistan'a girmesiyle, 1515'e kadar yüzonaltı yıl, dokuz ay, on gün müddetle devam edecek Osmanlı tabiiyeti başladı. 1515'ten 1522'ye kadar ise Osmanlı mülkü şeklinde adedildi.

Osmanlı tabiiyeti sırasında, Memluklar Dulkadirli Beyliği üzerinde sürekli hak iddia etmiş ve bunun sonucu olarak da Dulkadirli-Memluk ve Osmanlı-Memluk arasında çeşitli kanlı savaşlar olmuştur. Kudretli Türk Prensleri olan Dulkadiroğulları, Osmanlılar'la sıkı bağ ve akrabalık kuran önemli bir hanedan olarak tesicil edilmiştir. Soyları günümüze kadar gelmiştir.

Dulkadiroğulları, XV.-XVII. asırlarda, Osmanlı rejiminde, Osmanlı Hanedanı dışında, asil kabul edilen üç Türk ailesinden biri olarak devam etti. Diğerleri ise; Giraylar (Kırım hanları) ve İsfendiyoğulları'dır.

Dulkadirli Beyliği'nin konumu Osmanlı-Memluk ve İran İmparatorlukları'nın oluşturduğu üçgende bulunması, stratejik önemini artırmış, tampon bir bölge olarak faydalanmak amacıyla bir yandan nüfuz sağlamak için çalışırlarken, diğer yandan da çeşitli akrabalıklar kurmak suretiyle yakınlık oluşturmaya gayret etmişlerdir.

Elbistan tarihi bakımından da önemli olan akrabalıkların dikkate değer olanlarını şöyle sıralamak mümkündür:

1. *Devlet (Sultan) Hatun*: Şaban Süli (Selvi) Bey'in kızıdır. Yıldırım Beyazıd ile evlenmiştir.

2. *Emine Hatun*: 5. Bey Nasreddin Mehmed Bey'in kızıdır. Yıldırım oğlu, Osmanlı Padişahı Çelebi I. Mehmed ile evlenmiştir. 1398-1443 yılları arasında yaşamış, 1403'te evlenmiştir. II. Murad'ın annesi, dolayısıyla Fatih Sultan Mehmed'in babaannesidir.

3. *Nefise Hatun*: Nasreddin Mehmet Bey'in kızıdır. Memluk Emiri Cane Bey ile evlenmiştir.

4. *Alime Hatun*: Bir Dulkadirli Beyin kızıdır. II. Murad ile evlenmiştir. Fatih'in üvey annesidir.

5. *Sitti Mükrimine Hatun*: Dulkadirli'lerin 6. Beyi Süleyman beyin kızıdır. 15.12.1449'da kralların, hükümdarların, Beylerin ve bütün ileri gelenlerin katılmasıyla yapılan bir düğünde Fatih Sultan Mehmet ile evlenmiştir. Edirne'de yaptırdığı Sultan Camii'nin hazire (mezarlığı)sinde gömülüdür. Ayrıca, İznik'te camii, Edirne'de saray, mahalle ve çeşitli binalar yaptırmıştır.

6. *Ayşe Hatun*: Dulkadirli'lerin 9. Beyi Alüddeve Bozkurt'un kızıdır. 1469'da II. Beyazid ile evlenmiştir. Yavuz Sultan Selim'in annesidir. Ayşe Hatun da, II. Murad'ın annesi Emine Hatun gibi Osmanlı Sarayında Valide Sultan olmuştur. 1453'te Elbistan'da doğmuş, 1515'te Trabzon'da ölmüştür. Trabzon'da yaptırdığı Hatuniye (Ayşe Hatun) camiindeki türbesinde gömülüdür. Ayşe Hatun; bu camiiden başka, Trabzon'da medrese ve imaret, Manisa'da tımarhane, İstanbul Beyazıd'te hamamlar yaptırmıştır.

7. *Benli Hatun*: Alaüddevle'nin kızıdır. Şah İsmail talip olmuştur. Ona verilmemiş, buna kinlenen Şah İsmail Elbistan'ı baştan başa tahrip etmiştir. Bu hatun daha sonra Akkoyunlular'ın son hükümdarı Sultan Murad ile evlenmiştir. Yavuz'un Teyzesidir.

Dulkadir Beyleri

Oğuzlar'ın Bozok bölüğünün Bayat boyundan olan Hanedan ve Beylik süreleri şöyledir:

1. *Zeyneddin Ahmet Karaca Bey*: Babası Hasan Dulkadirdir. Onun da babası Halil Bey'dir. 1337'den 22.09.1353 yılına kadar 17 yıl.
2. *Garsüddin Halil Bey*: Karaca Bey'in oğludur. 22.09.1353'ten 1386'ya kadar 33 yıl beylik yapmıştır.
3. *Şaban Süli (Selvi) Bey*: Karaca Bey'in oğludur. 1386'dan 30.05.1398'e kadar 12 yıl.
4. *Sadaka Bey*: Selvi Bey'in oğludur. (1398-1399) bir yıl.
5. *Nasreddin Mehmed Bey*: Halil Bey'in oğludur. 30.05.1398'den 1443'ekadar 45 yıl beylik yapmıştır.
6. *Süleyman Bey*: N. Mehmed Bey'in oğludur. 1443'ten 1454 yılına kadar 12 yıl.
7. *Melik Arslan Bey*: Süleyman Bey'in oğludur. 1454'ten 1446'ya kadar 12 yıl.
8. *Şahbudak Bey*: Süleyman Bey'in oğludur. 1466'dan 1468'e kadar 2 yıl;
9. *Şehsuvar Bey*: Süleyman Bey'in oğludur. 1468'den 1472'ye kadar 4 yıl.
10. *Şahbudak Bey*: - İkinci defa- 1472'den 1480'e kadar 8 yıl (toplam 10 yıl)
11. *Alaüddevle Bozkurt Bey*: Süleyman Bey'in oğludur. 1480'den 12.06.1515'e kadar 35 yıl.
12. *Ali Bey*: Şehsuvar Bey'in oğludur. 12.06.1515'e kadar 7 yıl beylik yapmıştır.

- Beylerin Dönemi-

1. Karaca Bey

Babasının vefatından sonra, kısa zamanda etrafına toplanan Türkmen aşiretlerini disipline etti.

1337 yılında, bölgede söz sahibi olan Memluk Sultanı Muhammed Nasır'dan şehrin (Elbistan'ın) hakimiyet menşuru (beratı)nu alan bir başka Türkmen Beyi Taraklı Halil'i Elbistan'dan atmak isteyen Karaca Bey, bu işle oğlu Halil'i görevlendirdi. Yapılan savaşta taraklı Halil mağlup oldu. Bunun üzerine Karaca Bey Kahire'ye giderek, Memluk Sultanı ile görüştü ve bağlılığını bildirdi. Sultan da Karaca Bey'e menşur vererek bölgeye kendi adına sahiplenmesini ve korumasını resmiyete bağladı. Böylece 1337 yılında Elbistan Merkez olmak üzere bölgede 185 yıl hüküm sürecektir olan Dulkadir Beyliği'nin temeli atılmış oldu.

Karaca Bey, Beyliği'ni genişletmek istiyordu. Bir fırsatını bularak, Eretnaoğulları'nın elinde bulunan Darende'yi 1338 Ağustosunda aldı.

Gittikçe büyüyen ve kuvvetlenen Dulkadir Beyliği, bağlı olduğu Memluklar'a baş kaldırıp, bağımsızlık peşinde koşmaya başladı.

1345 yılında Çukurova Ermenileri ile savaşan Karaca Bey, Geben Kalesi'ni aldı. Ermeni Kralı III. Kostantin, Geben Kalesini almak için savaştı ise de Dulkadirli kuvvetlerine mağlup olmaktan da kurtulamadı.

Karaca Bey, sürekli Halep ve Şam'a akınlar yaparak Memluklar'ı yıprattı ve bağımsızlık peşinde koştu; ama, durumu yine kritikleşince sultana bağlılığını bildirmek zorunda kaldı.

Sık sık başkaldıran Karaca Bey'i ortadan kaldırmanın zamanı geldiğine karar veren Memluklar, Beylik'in hakimiyet menşurunu Uçok Türkmenleri'nin Reisi Ramazan Bey'e verip, Halep Valisi Argunşah komutasındaki on bin kişilik atlı ve piyade güçle Elbistan'a geldiler. Memluk ordusu şehri baştan başa tahrip ve yağma ederek ateşe verdi. Başedemeyeceğini anlayan Karaca Bey, Düldül dağına

çekildi. Takip eden Memluk ordusu ile yapılan muharebede, zayıf verdi ve iki oğlu esir düştü. Kendisi, kuvvetlerinin bir kısmı ile kaçmaya muvaffak oldu ise de esir edilen Dulkadirli'lerin bütün kadın ve çocukları, Suriye ve Mısır'a götürüldüler.

Kayseri'ye doğru kaçan Karaca Bey, Eretna ülkesine girince, Moğol asıllı Kutluşah tarafından yakalandı ve Kayseri'ye götürüldü. Eretna Beyi Mehmet, O'na önce saygıda kusur etmedi; ama, 22 Eylül 1353'te Halep'e göndermekten de geri kalmadı. Sultan'ın emri ile Alaaddin Tayboğa tarafından Kahire'ye getirildi ve kalede hapsedildi. 48 gün hapis yattıktan sonra, 11 Aralık 1353'te Kahire Kalesi'nin eteğine götürülüp işkence ile idam edildi. Cesedi üç gün Züveyle (Bab-ı züveyle) Kapısı'nda teşhir edildi.

2. Garsüddin Halil Bey

Karaca Bey'in ölümünden sonra Dulkadirli Beyliği'nin başına oğlu Halil Bey geçti.

Memluklar da, Dulkadirli'lerin elindeki toprakların hakimiyetini 10 Haziran 1354'te Ramazanoğlu'na verdi. Fakat, bu Üçokların Reisi Bozok Türkmenleri'ne hakim olamadı. Yönetimi yeniden ele geçirmek isteyen Dulkadirli'ler, Ramazanoğulları'nı yenerek Çukurova'ya doğru sürdü. Bunun üzerine Memluklar, bölgeye hakim olmak ve sükuneti sağlamak amacıyla Halil Bey'i Dulkadirli Beyi olarak tanımak zorunda kaldı.

Halil Bey, babasını Memluklar'a teslim eden Eretnaoğlu Mehmet Bey'den intikam almak için akınlara başladı. Ülkesini Zamantı'ya kadar genişletti. 1354'te Harput'u Eretnalı'lardan aldı ve Malatya'yı almak için seferlere başladı.

Böylece Memluklar'la arası açılan Halil Bey, onlarla da mücadeleye başladı. Yaptığı bir çok savaşı kazanarak Sultan'ı iyice kızdırdı. Sultan, Halep valisi Timurbay komutasında büyük bir ordu gönderdi; fakat, Halil Bey, Ramazanoğulları'nın da desteği ile bu orduyu Ayas (Yumurtalık)ta büyük bir yenilgiye uğratıp tamamen imha etti.

Güçlenen Dulkadirîliler Halep'e kadar tehditlerini sürdürüp, yine Memluklar'ı huzursuz ediyordu. Memluklar da artık Halil Bey'i ortadan kaldırmak için 1379 Sonbaharında Şam valisi Baydamir Harezmi'yi görevlendirdi. Seferberlik ilan edilip çevredeki bütün vali ve kumandanları birlikte harekete dahil ettiler. Hazırlanan çok güçlü bir orduyu Maraş önlerinde karşılayan Halil Bey, büyük bir zafer kazandı. Memluk vali ve kumandanları sağ kalabilen askerleriyle Halep'e doğru kaçtılar.

Bu zaferden sonra Halil Bey, Memluk topraklarına yaptığı akınları sıklaştırıp, Amik ovasını aştı ve Halep'e dayandı. Memluk Sultanı Berkuk, bütün Suriye bölgesi valilerine emir gönderek Dulkadirîliler'e karşı yeni bir sefer için hazırlanmalarını istedi. Sonunda, Şam valisi Timur Merdanî, Halep Valisi İnâl Yusufî, Hama valisi Taştımur Kasımî, Safat valisi Taştımur Alayî, Trablus valisi Gümüşboğa Yelboğavî birliklerini Halep'te topladılar. Bazı, Türk, Arab, Kürt beyleri de birlikleri ile onlara katıldı.

Bu ordu 3 Temmuz 1381'de Maraş'a ulaştı. Halil Bey'in kardeşi Sevlî (Şaban Süli) Bey, bir kuvvetle saldırdı ise de yenemeyip çekildi. İki gün sonra Memluklar Dulkadir ordusunu bozguna uğrattı Maraş'ı ele geçirdi. Oradan Elbistan'a yürüdü. Sevlî Bey, yine karşı koymak istediye de başedemeyip kaçmak zorunda kaldı. Harput'taki kardeşi Halil Bey'in yanına, elinde kalan birliğiyle ulaştı.

Halil Bey Malatya'ya akınlar yapmakla meşguldü. Elbistan'da bir ay kalan Memluk ordusu, Malatya'ya yönelip asıl amaçları olan Halil Bey'i ve ordusunu imha etmek istedilerse de Fırat nehrini geçmeleri mümkün olmadı ve Halep'e dönmek zorunda kaldılar.

Durumu kritik gören Halil Bey ile kardeşi Sevlî Bey, - geçici de olsa- mektup göndererek Sultana itaatlerini sunmak durumunda kaldılar.

Dulkadirîliler, bu savaşla iki büyük şehirlerini, Elbistan'la Maraş'ı kaybetmişlerdi. Memluklar, Elbistan'a Alaaddin Altınboğa adında bir vali tayin etmişlerdi; fakat, bu vali 1382 yılında Mem-

luklar'daki bir karışıklığı fırsat bilip isyan etmiş, mücadelesinde başarıya ulaşamayıp Kadı Burhaneddin'e sığınmak zorunda kalmıştı. Memluklar da Elbistan'a Şeyh Ali Kazvini'yi vali olarak tayin ettiler.

Bu sırada Eretnaoğulları hanedanına son verip güçlü bir krallık kuran Kadı Burhaneddin, Dulkadirli'lerle dostluk ve akrabalık kurmuştu. Bunu fırsat bilen Halil Bey, Ramazanoğulları'nın da desteğini alıp Memluklar'a saldırdı ve 1384 yılında Elbistan ve Maraş'ı yeniden aldı. Durumdan haberdar olan Halep valisi Yelboğa Nasırı hemen kuvvetli bir orduyla Maraş'a geldi ve tekrar aldı. Sonra da Elbistan'a yöneldi. 6 Temmuz 1384'te Dulkadirli'leri bu sefer bozguna uğratarak şehri tekrar aldı ve Elbistan'a Timurboğa Hasan komutasında yeni bir kuvvet yerleştirdiler.

Halil Beyin mağlubiyetleri kardeşleri ile arasının açılmasına sebep oldu. Nitekim, Seveli, İbrahim, Osman ve İsa adlı kardeşleri ayrılmış Sultan Berkuk'a sığındılar ve itaatlerini arzetttiler.

Bu aile sürtüşmesini fırsat bilen Berkuk, Halil Bey'den kurtulmak için zamanın geldiğine inandı ve bir suikast düzenlemeleri için Yağmur oğlu Sarimüddin İbrahim adında bir fedai görevlendirdi.

Antep ile Maraş arasındaki yaylalarda olan Halil Bey'e 1386 yılı Nisan ayında kavuşan fedai, görüşme dileyip çadırından uzaklaştırdı ve hazırladığı pusuya düşürüp arkadaşları ile birlikte kılıç darbeleriyle delik deşik ederek öldürdü ve başını kestiği gibi Kahire'ye götürdü.

Türbesi Zamantı Kalesi eteklerinde Melik Gazi türbesi yakınındadır. Halil Bey öldürüldüğünde 60 yaşlarındaydı. Cesareti, kuvvetli şahsiyeti, kibarlığı ve alicenaplığı ile tanınır tebaasında çok seviliyordu.

3. Seveli (Şaban Süli) Bey

Halil Bey'in öldürülmesinden sonra Beyliğin başına kardeşi Seveli Bey geçti. Elbistan'ı tamamen kendisine bağlamak isteyen

ve Sevli Bey'i bir engel gören Memluk Sultanı Berkuk, kendisine sığınan kardeşlerini tutuklattırdıktan sonra, Hama ve Humus kuvvetlerini Sevli Bey'in üstüne gönderdi. Sevli Bey bu orduyu Göksun'da karşılayıp hezimete uğrattı.

Daha sonraki birkaç denemelerinde de Sevli Bey'i altemeyen Berkuk, ülkesinin kuzey kesiminin selameti için, Sevli Bey'in beylik menşuru (berat)nu tasdik etmek zorunda kaldı. Fakat, Halil Bey'in oğlu Nasreddin Mehmed ile, diğer kardeşinin oğlu Davud (Memluk ordusunda Emirü'l-aşere) Sevli Bey'e muhalefet etmekten, Sultan Berkuk'ta bunları desteklemekten geri kalmıyordu. Nitekim, 1388'de Nasreddin Mehmet, Berkuk'un ve Sis (Kozan) valisinin desteği ile bir ordu hazırladı. Malatya valisi Mintaş ile kuvvetlerini birleştiren Sevli Bey, yeğeninin karşısına çıktıysa da yenilmekten kurtulamadı, Develi'ye kaçmak zorunda kaldı. Hırslanan Sevli Bey, çeşitli ittifaklar kurmakta gecikmedi; isyan eden Yelboğa; Mintaş ve Dulkadirli Türkmenlerinin de yardımı ile Sultan Berkuk'u iktidardan düşürmeye muvaffak oldu. Bu mücadeleden daha sonra Dulkadirli Bey'i olacak olan Nasreddin Mehmed, Berkuk'a sadık kalmıştı. Memluklar'ın başına Kalavun soyundan Hacı'yı ikinci defa oturtular. Fakat, hapisten kurtulan Berkuk, çeşitli mücadelelerle 1390'da tahtı yeniden ele geçirmiş ve Mısır'daki Türk Memlukları'na son vermişti.

Sevli Bey, Berkuk ile mücadelesine devam etti. Mintaş'la Antep'i kuşattı, işgal etti; fakat, kalesini alamadı. Halka çok zulmetti ve Elbistan'a geldi. Bundan sonra, Sevli Bey'le Mintaş'ın arasını açmak isteyen Berkuk, Sevli Bey'e yeniden dostluk elini uzatıp O'nun Dulkadir beyliğini tanıdığını bildirdi.

1395'te Sevli Bey, Anadolu Beyleri'nin çoğuna el altından haberler göndererek, Amik Kalesi'ni kuşatmış olan Timurtaş'a itaat etmelerini istedi. Öte yandan da tüm Suriye'nin fethine hazırlanıyordu. Onun bu cüretkar teşebbüsü Sultan Berkuk'u çok kızdırdı. Halep valisi Çolpan kumandasında kuvvetli bir ordu göndererek Sevli Bey'in hakkından gelmelerini istedi. Bu ordu, Dulka-

dir kuvvetlerini öyle bir yenilgiye uğrattı ki, Seveli Bey esir düşmekten zor kurtuldu...

Bu olaydan sonra Seveli Bey, Memluklar'la uğraşmaya cesaret edemedi. Yönünü Kadı Burhaneddin ülkesine çevrilip, ülkesini o tarafa doğru genişletmeye çalıştı.

1398 Mayısnda, Berkuk'un emriyle, Seveli Bey'in oğlu Sadaka Bey'in maiyetinden Ali Han adlı bir fedai, Maraş civarında yaylaya çıkmış olan Seveli Bey'i, gece çadırında hanımı ile uyurken hançerleyip öldürdü... Ali Han, Berkuk tarafından hediyelere boğuldu. Antakya'da Emirü'l-Aşere görevine tayin edildi.

Arap tarihçileri tarafından "Heykellü't-Türkmen" diye adlandırılan Seveli Bey, büyük bir cesaret ve şöhrat sahibi idi. Halkına şefkatli, yardımsever, düşmanlarına karşı sert ve merhametsizdi.

4. Sadaka Bey

Seveli Bey'in öldürölmesinden sonra Bey olan oğlu Sadaka Bey, beylik menşurunu almak için Kahire'ye gitti. Elbistan'a dönünce, amcası Halil Bey'in oğlu Nasreddin Mehmed ile amansız bir iktidar mücadelesine başladı.

Bölgenin önemi dolayısıyla, Osmanlılar, Memluklar ve Akkoyunlu'lar, burada söz sahibi olmak için rekabet ediyorlardı.

Osmanlı padişahı Yıldırım Beyazıd, bu iki beyin mücadelesini fırsat bilip, söz sahibi olanın sırası geldiğine inanarak Elbistan'a yürüdü ve 2 Ağustos 1399'da gelerek, Sadaka Bey'i Elbistan'dan sürüp Nasreddin Mehmed Bey'i Dulkadirli'lerin başına geçirdi.

Yıldırım'ın bu müdahalesi, Osmanlılar'la Memluklar'ın aralarının açılmasına başlangıç olmuştu. Bu tarihten itibaren bu iki güçlü devlet aralarında tampon devlet olan Dulkadir Beyliği'ni birbirlerine karşı himaye etmek suretiyle burada etkili olmaya çalışmışlardır.

5. Nasreddin Mehmed Bey

Nasreddin Mehmed Bey, Bey olduktan hemen sonra, Timur'a karşı düşmanca tavırlar beslemeye başladı ve O'nun 1400 yılında Sivas'ı kuşatan ordusunu zayıflatmak amacıyla otlayan atlarını çaldırdı. Bunu cezasız bırakmak istemeyen Timur, Sivas'ı aldıktan sonra kuvvetlerini Elbistan'a sevketti. Dulkadir Türkmenleri dağlara çekildiği için talan ve harap ettiler. Buna rağmen Dulkadirli fırsat buldukça Timur'un güçlerine vurup kaçıyorlardı. İyice kızan Timur, bir kısım kuvvetlerini yeniden göndererek, Dulkadirli güçlerini yendi ve 200.000 koyunlarına el koydu.

Mehmet Bey, 1409 yılı başlarında Darende'yi tekrar ele geçirirken kardeşi Alaaddin Ali de Antep'i almış fakat çok sürmeden Memluklar'a yeniden kaptırdı.

Berkuk'tan sonraki Memlûk Sultanı, kendisine isyan eden Şam valisi Şeyh Nevruz ve Emir Yeşbek'i cezalandırmak amacıyla üzerlerine yürüdü. Vali ve yandaşları Dulkadirli'ler'e sığınmak istedilerse de yüz bulamayıp Kayseri taraflarına kaçtılar.

Dulkadirli'ler bu ara Sultan'la aralarını açmak istemiyordu.

Sultan Memlûk, kuvvetlerini Elbistan'da topladı ve elli gün kadar düşmanlarını burada bekledi. Ümidini kesen Memlûk sultanı döner dönmez, Şeyh Nevruz iki yüz kadar atlı ile Dulkadir ülkesine girdi ise de Nasreddin Mehmet Bey ile kardeşi Alaaddin Ali derhal karşı koyarak onları bozguna uğrattı ve kaçırdı.

Çok sürmeden Şeyh affedilip Halep valiliğine tayin edildi. Bağımsızlık hırsını zaptedemeyen Şeyh tekrar isyan edip, Nasreddin Mehmed Bey'e Antep'i teklif ederek mücadelesinde kendi yanında yer almasını istedi. Hatta, daha sonra Memlûk Sultanı ve N. Mehmed Bey'in damadı olacak olan Çakmakda Emir Yeşbek de N. Mehmed Bey'i ikna edemedi. Kardeşi Alaaddin Ali de bu yollu ısrarkâr olunca, inat eden Mehmed Bey'e kızarak ülkesini terketti ve Osmanlılar'a intisab etmek üzere ayrıldı. Daha sonraki baskılara dayanamayan N. Mehmed Bey, kabul ederek Antep'e gitti ve şehrin hakimiyetini 1411'de aldı.

Sultan Memlûk, bu isyanı bastırmak üzere harekete geçti ise de kendi kumandanları tarafından bile terkedildiğini görerek, güçsüz kaldığını anlayıp ümitsizliğe kapılmasına rağmen hareketinden vazgeçmedi; 1412'de Şam surları önünde savaşırken yenik düştü.

Nasreddin Mehmed Bey, Osmanlılar'la münasebetini geliştirmeye çalışıyordu. Yıldırımın ölümünden sonra, oğulları arasında amansız bir taht kavgası başlamıştı. N. Mehmed Bey, Çelebi I. Mehmed Bey'i destekliyordu. Yardım için kuvvetleriyle birlikte gitmişti. Çelebi Mehmed'in kardeşi İsa'yı Gerede'de üçüncü kez yenerek desteğine devam etti. Dinlenmek üzere Tokat'a gelen geleceğin Osmanlı padişahı, teşekkür ve tebrik için N. Mehmed Bey'e derhal bir elçilik heyeti gönderdi. Daha sonra da Çelebi Mehmed, N. Mehmed Bey'in kızı Emine Hatun ile evlenerek bu dostluğu pekiştirmişti. Emine Hatun, II. Murad'ın annesi, dolayısıyla Fatih Sultan Mehmed'in de babaannesidir.

Çelebi Mehmed, 1412'de kardeşi Musa'ya yenilince kayınpe-deri N. Mehmed Bey'den yardım istedi. N. Mehmed Bey de oğlu Süleyman Bey'le bir kuvvet gönderdi. Süleyman Bey, Ankara Ovası'nda kurulan ordugaha varınca Çelebi Mehmed'in veziri tarafından törenle karşılandı. Akşam ziyafette ise Süleyman Bey'e işlemeli bir kemerle kendi elbiselerinden birisini ve altın kakılmış eyerli bir at hediye etti.

Dulkadir kuvvetlerini de ordusuna katan Çelebi Mehmed, kardeşi Musa ile savaşmak üzere Rumeli'ye geçti...

Bu Osmanlı-Dulkadirli yakınlaşması Memluk Sultanı Şeyh'i endişelendirdi. Yeniden itaat ettirmek için bir kuvvetle 1414'te Elbistan'a geldi. Gözdağı verdikten sonra, Antep, Darende ve Malatya'yı alarak Mısır'a döndü.

N. Mehmed Bey, Ramazanoğulları'ndan Tarsus'u, Memluklar'dan da Darende ve Besni'yi aldı.

Bunun üzerine Sultan Şeyh, derhal büyük bir ordu ile hareket etti. Yolda Mehmed Bey'in kardeşi Alaaddin Ali de affedilip O'na

katıldı. Şeyh, Malatya ve Tarsus istikametine yürürken, oğlu İbrahim de Elbistan'a geldi. N. Mehmed Bey, düşmanın çokluğundan ürküp kaçtı. İbrahim Elbistan'ı işgal edip Mehmed Bey'i takip için Kayseri istikametine yöneldi. Sarız'da yapılan çatışmada Dulkadirîliler'in bir kısım askeri esir düşerken N. Mehmed Bey kaçmaya muvaffak oldu; 2 Haziran 1417. İbrahim Bey, ganimet olarak aldığı 700 deve ve 200 atla Elbistan'da ordugah kuran babası Sultan Şeyh'in yanına döndü.

Nasreddin Mehmed Bey, çaresiz, Darende'yi teklif ederek itaatinin kabulünü diledi ise de Şeyh reddedip Elbistan ve Maraş'ın idaresini, kendisine bağlılık gösteren Mehmed Bey'in kardeşi Alaaddin Ali'ye verdiğini bildirdi.

Şeyh dönünce, N. Mehmed Bey, Elbistan ve Maraş'ı kardeşi Alaaddin Ali'den geri aldı. Savaş sırasında Halep'e kaçan kardeşine, kısa zaman sonra, düşmanlığını dostluğa çevirmek amacıyla haber göndererek barıştı ve Maraş'ın valiliğini verdi.

Çaresiz, Sultan Şeyh N. Mehmed Bey'i yeniden Dulkadir Beyi olarak tanımak zorunda kaldı.

1419'da Memluklar'ın desteği ile N. Mehmed Bey, Karamanoğulları'ndan Kayseri'yi aldı. Böylece iki beylik arasında düşmanlık başladı. Nitekim 1419 Ağustosunda Kayseri'yi kurtarmak isteyen Karamanoğlu Mehmed Bey'in ordusu N. Mehmed Bey'in ordusu ile savaşırsa da Karamanoğlu esir düşmekten kurtulamadı.

Daha sonra 1421 de Dulkadirîliler Malatya'yı yeniden ele geçirdiler. Alaaddin Ali de Kahire'ye gidip bağlılıklarını da bildirince, O'nun idaresindeki Maraş'a Antep ve Darende de katılarak bağlılıklarına mukabele edildi.

Baybars Memluk tahtına çıkar çıkmaz son iki şehri tekrar aldı ve N. Mehmed Bey'in idaresine bıraktı. Bunun üzerine Baybars'a yaklaşmak isteyen Alaaddin Ali, fazla yüz bulamayınca, Halep valisi Çarkutlu O'nu Antep'te yakalayıp Halep'e götürdü ve hapsetti.

N. Mehmet Bey, Kayseri'nin idaresini oğlu Hasan Bey'e vermişti. Hasan Bey, Karamanoğulları'na sık sık akınlar yaparak develi, Ortaköy, Ürgüp şehirlerini aldı. Tokat yöresini tahrip ve talan eden Kızılıkoca Türkmenleri ile birleşerek Orta Anadolu'da soygun ve vurgunlara başladı. Tarihte bu yönleri ile meşhur olan Kızılıkoca Türkmenleri, Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen Yörgüç Paşa'nın köklerini kazımasıyla ortadan kalktılar.

Karamanoğlu İbrahim Bey, Ramazanoğulları'nın ve diğer Türkmenlerin etrafında birleşmesini sağlayarak Kayseri'yi geri almak için hücumla geçti. N. Mehmed Bey karşı çıktı ise de 1435'te büyük bir yenilgiye uğradı. Karamanlılar Memluklar adına Kayseri, Develi, Ürgüp, Karacahisar ve Uçhisar'ı Dulkadirli'lerden geri aldılar.

Bu tarihten sonra, Dulkadirli'lerle Memluklar ve Karamanoğulları arasında savaşlar sürüp gitti. 1436'da N. Mehmed Bey Osmanlılar'a sığınmak zorunda kaldı. Oğlu Süleyman'ı o sırada Gelibolu'nda bulunan Osmanlı Padişahı II. Murad isteği olumlu karşılayıp gerekli silah ve teçhizatı verdikten sonra, Tokat valisine emir göndererek Dulkadirli'lerle ilhakını istedi...

Ramazanoğlu İbrahim Bey, Sultan Baybars'a haber saldı. O da bütün Suriye kuvvetlerini seferber etti. Fakat, II. Murad, tesis edilen nüfuzu artırmak ve dostluk, akrabalık bağlarını pekiştirmek amacıyla, bizzat sefere çıkarak, Memluk kuvvetlerinin yetişmesine fırsat vermeden Kayseri'nin Dulkadirli'lerin eline geçmesini sağladı.

Memluklar'la araları iyice açılan Dulkadirli'ler, Baybars'ın ölümü üzerine yerine Sultan olan oğlu Yusuf zamanında, yeniden barışmanın yolunu buldular.

Yusuf'tan sonra tahta çıkan Çakmak, Mehmed Bey'in kızı Nefise Hatun ile evlenmek istedi. Nefise Hatun Memluk emiri Cane Bey'in ölümü üzerine dul kalmıştı. N. Mehmed Bey, kızını bizzat Kahire'ye götürdü. 1440'ta muhteşem bir düğün yapıldı. Kızının

çeyizine karşılık 30.000 dinar altın alan Mehmed Bey Elbistan'a döndü. Bu evlilik sayesinde Dulkadirliiler 1429'da Akkoyunlular'a kaptırdıkları, 1439'da Memluklar'a geçen Harput'u geri aldılar.

Nasreddin Mehmet Bey, 46 yıl süren bir beylikten sonra, Ekim 1442'de seksen yaşında vefat etti. Yerine oğlu Süleyman Bey geçti.

6. Süleyman Bey

Süleyman Bey, Beylik'in başına geçtiğinde bir hayli tecrübeliydi. Bir çok savaflara katılmış, Osmanlı Padişahı Çelebi I. Mehmede kardeşleri ile yaptığı taht mücadelesinde önemli katkılarda bulunmuş, II. Murad'ın desteği ile Kayseri'yi Karamanoğulları'ndan almıştı...

Dulkadirliiler'in, Osmanlılar, Memluklar ve çevre Beyliklerle akrabalık kurarak dostluk imkanı sağlamaya çalışmaları Süleyman Bey zamanında da devam etmişti.

Dulkadir Beyliği bölümünün girişinde de bahsedildiği gibi, Süleyman Beyin kızlarından birisi Memluk Sultanı Çakmak ile evlenirken, Sitti Mükrime adlı kızı da Fatih Sultan Mehmed ile evlendi. Bu düğün iki ay sürdü.

İki büyük imparatorluk ile kurulan yakınlık, Dulkadirliiler'in düşmanları olan Akkoyunlular'a, Karakoyunlular'a ve Karamanoğulları'na karşı güçlü ittifak oluşmasını sağladı.

7. Melik Arslan Bey

Süleyman Beyin ölümünden sonra yerine oğlu Melik Arslan Bey geçti.

Arslan Bey, Memluklar'a itaatini arzetti ve sembol olarak da babasının kılıcını gönderdi.

Bu sırada amcası Feyyaz Bey, Memluklar'da "Emirü'l-Tabl" görevindeydi ve Beyliğin kendisinin hakkı olduğunu iddia ediyordu. Fakat Sultan, onu reddedip Arslan Bey'i tanıdı.

Bu dönem, Akkoyunlular'ın, Uzun Hasan'ın hakimiyeti ile güçlerinin zirvesine erdiği bir dönemdi. Bir çok Anadolu Bey'i Uzun Hasan'a bağlılığını ve hizmetini sunuyordu. Hatta, Diyarbakır'da Karacadağ civarında yurt edinen Dulkadiroğulları'ndan Kara Bey, Bayat Boyu beylerinden Abdi ve Hüseyin Beyler bile Uzun Hasan'a hizmet sunanlar arasındaydı.

Melik Arslan Bey'in 11 yıllık beyliğinin 10 yılı sulh ve sükun içinde geçti.

Karamanoğlu İbrahim Bey'in ölümünü fırsat bilip, fetih hareketlerine girişen Arslan Bey, onların Uzun Hasan'ı yardıma çağırmasıyla başarısız oldu. Hatta Uzun Hasan Elbistan'a kadar geleerek şehir ve ülkede bir hayli yağma ve tahribat yaptı.

1465'te Uzun Hasan Dulkadirliler'den Harput'u almak üzere şehri kuşattı. Melik Arslan Bey 30.000 kişilik kuvvetle yetişip karşı koymak istediye de muvaffak olamadan Elbistan'a döndü. Arslan Bey'i takip eden Uzun Hasan da ikinci kez Elbistan'a geldi. Arslan Bey'in buradan da kaçtığını anlayınca, başkent olan Elbistan'ı yağma ve işgal etti. Bunun üzerine Arslan Bey anlaşma teklif etti. Pazarlık sonunda iki taraf da esirler bıraktı, Harput Akkoyunlular'a bırakıldı; Uzun Hasan da Arslan Bey'e 4000 Eşrafi altını verdi. Buna rağmen, bir müddet sonra, Memluklar'la arasının açılmasını istemeyen Uzun Hasan, Harput'un anahtarını, annesiyle, o sırada Sultan bulunan Hoşkadem'e gönderdi.

Hoşkadem, Arslan Bey'in Memluklar'dan uzaklaşıp Osmanlılar'la yakınlaşmasını doğru bulmuyordu. Birkaç kere ikaz etti ise de Arslan Bey aldırmadı. Bunun üzerine Hoşkadem, yanına sığınan Şahbudak Bey'i kardeşi Arslan Bey'in yerine Bey etmeye ve böylece bu beylik üzerindeki nüfusunu sürdürmeye karar verip, bir fedai gönderdi. Bu fedai de Elbistan Ulu Camii'nde namaz kımlarken Melik Arslan Bey'i bıçaklayarak şehid etti.

8. Şahbudak Bey

- Birinci Beylik Yılları-

Melik Arslan Bey'in öldürülmesinden sonra, Memluk Sultanından 'Beylik Menşuru'nu alan kardeşi Şahbudak Bey, Elbistan'a gelerek Beyliğin başına geçti.

Bunun üzerine Elbistan'ın ileri gelenleri Fatih Sultan Mehmed'e başvurarak, daha önce yanına sığınan ve çok yararlıklar gösteren -Melik Arslan'ın diğer kardeşi- Şehsuvar'ın başlarına Bey olmasını sağlamasını istediler. O sırada Şehsuvar Bey, Trakya'da Çirmen Sancak Bey'i olarak Osmanlılara hizmetini sürdürüyordu. Fatih'in çok sevdiği ve takdir ettiği insanlardan biriydi.

Fatih ise, zaten Anadolu'da nüfusunu artırmak istiyor ve birlik peşinde mücadele ediyordu. Derhal, Şehsuvar Bey'i bir kuvvetle, Şahbudak'a karşı gönderdi. Her ikisi de kayınbiraderi idi ama, Şahbudak'ın Memluklar'dan yana tavır koyması ve Şehsuvar Bey'e güvenmesi, Dulkadiroğulları'nın da bunu istemesi, tercihinə yön veriyordu.

9. Şehsuvar Bey

Şehsuvar Bey'in Osmanlı yanlısı olması, Memluk Sultanı Hoşkadem'i huzursuz ediyordu. Hoşkadem, bir yandan Şehsuvar'ın amcası Rüstem Bey'i Dulkadirli Beyi yapmak için destekliyor, bir yandan da Şehsuvar'ı altetmenin yollarını arıyordu.

Şehsuvar Bey, Fatih'e bir mektup yazarak, Hoşkadem'in Dulkadirli Ülkesiyle Karamanoğulları'nın sınırında bir düzeltme yapma arzusunda olduğunu, bunun bir bahane teşkil edebileceğini bildirdi. Fatih, Hoşkadem'in niyetini sezerek, Şehsuvar Bey'e yazdığı cevabında, eğer savaş çıkarsa, girişmeden önce kendisine haber vermesini istedi. Hoşkadem'e de ayrıca mektup yazarak Şehsuvar Bey'le iyi geçinmesini rica etti. Hoşkadem razı olmayıp, Rüstem Bey'i Şehsuvar Bey'in üzerine gönderdi. Fakat Rüstem Bey başarısız olup davasını terketti. Öte yandan Memluklar'ın bu tutumuna

çok kızan Şehsuvar Bey, onlardan Birecik, Besni Gerger ve Rumkale şehirlerini aldı. Celallenen Hoşkadem, Suriye valilerine emir göndererek derhal Şehsuvar'ın üzerine yürümelerini ve Şahbudak'ı Dulkadirli Beyi yapmalarını istedi. Durumdan Fatih'i haberdar eden Şehsuvar Bey savaş için hazırlandı. 1467 Eylülünde Şahbudak'ın kılavuzluk ettiği Memluk ordusu Dulkadirli ülkesine girip 'Göksun yakınlarındaki' Turna dağı eteklerine ulaşınca, pusu kuran Şehsuvar Bey, birden saldırıya geçerek Memluklar'ı öyle bir hezime uğrattı.

Daha sonra Şehsuvar Bey kendi adına hutbe okutup para bastırdı. Bu, artık bir devlet olduğunun ve kendisinin de bağımsız bir hükümdar olduğunun bir göstergesiydi. "Melikü'l-Muzaffer" imzasıyla mektuplar yazıp, çeşitli Türkmen halkını kendisine itaate davet etti.

Şehsuvar Bey, Memluklularla mücadelesini kaybederek 1472 de Kahire'de idam edilmiştir.

10. Şahbudak Bey

- İkinci Beylik Yılları-

Memluk Sultanı'nın emriyle Emir Yeşbek tarafından, Şehsuvar Bey Kahire'ye götürülürken Dulkadirliler'in başına oturtulan Şahbuak Bey'in ikinci saltanat yılları başlamış oldu. Ama rahat değildi; kardeşi Melik Arslan Bey'in oğlu Arslan Bey, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a sığınmış ve çeşitli hizmetlerle O'nun gözüne girerek Beylik'te iddiasını ortaya koyup, desteğini almıştı.

Uzun Hasan bunu halletmek üzere harekete geçip bazı savaşlar yaptı ise de, Otlukbeli Savaşı'nda Fatih, Uzun Hasan'ı yenince, Şahbudak Bey için bu taraftan herhangi bir tehlike kalmamıştı.

Bu sırada, Şahbudak'ın da katkıları ile, Şehsuvar Bey'in idam edilmiş olmasına içerleyen Alaüddevle, Aşık Bey, Mestan Bey gibi bir kısım Dulkadirli ileri gelenleri ülkelerini kahırla terkederek

Amasya'ya gitmişler ve Şahzade Beyazid'e sığınmışlardı. Alaüddevle Bey, Şahbudak'tan sonra Dulkadirli'ye Bey olacaktır. Kızını II. Beyazid'e vermiş, geleceğin Osmanlı padişahının desteğini kazanmıştı... Yavuz Sultan Selim'in dedesidir.

Bir ara Alaüddevle Bey, Osmanlılar'a karşı baskın hareketlerine de girişti ise de, hatasını anlayıp İstanbul'a kadar gitti ve Fatih'ten özür diledi.

Fatih Kayıtbay'a Şehsuvar'dan alınan Dulkadirli ülkesinin Osmanlı'ya bırakacağı hakkındaki sözünü hatırlattı. Kayıtbay, soğuk bir cevap verdi. Bunun üzerine, yanında bulunan Alaüddevle'ye Kırşehir Sancak Beyliği ile Dulkadir Beyliği menşurunu tevcih etti.

Alaüddevle, Fatih'ten aldığı yardımcı kuvvetle, kardeşi Şahbudak'ın üzerine yürüyüp çarpışmaya girdiyse de ilkinde yenilmekten kurtulamadı. Osmanlı kuvvetleri Kozan'a sığınmak zorunda kaldı. Kozan'ın Memluk valisi, hepsini öldürtüp başlarını Kahire'ye gönderdi.

11. Alaüddevle (Bozkurt) Bey

3 Mayıs 1481'de Fatih'in ölümünden sonra, durumunu kritik gören Alaüddevle Bey, Sultan Kayıtbay'a, O'na kardeşi Şahbudak'tan daha çok bağlı kalacağını belirterek ikna etti. Buna rağmen Osmanlı Padişahı olan damadı II. Bayezid ile de iyi geçinmeye çalışıyordu. Bayezid'in, kardeşi Cem Sultan'la yaptığı taht savaşlarında yardımına koşmuş, Cem'in kaçarak Rodos Şövalyelerine sığınmasında rol oynamıştı.

Alaüddevle Bey, 1483 Temmuzunda Memluklar'ın eline geçen Malatya'yı kuşattı. Sultan Kayıtbay da Suriye valilerine emir göndererek bir ordu hazırlatıp Alaüddevle Bey'e saldırttıysa da Elbistan'da 1484 Şubatında büyük bir yenilgiye uğradılar. Hırslanan Kayıtbay, bütün Mısır ordusunu sefere gönderdi. Alaüddevle Bey tehlikeyi sezip II. Beyazid'den yardım istedi; O da Yakup Paşa komutasında bir takviye kuvveti gönderdi. Memluk ordusu Maraş'ı tahrip edip Elbistan'a girdi. Yakup Paşa yetişince, Alaüd-

devle Bey, Elbistan'dan çıkmakta olan düşmanın önünü kesti. 23 Eylül 1484'te Elbistan Ovasında çok kanlı muharebe, Dulkadirli-Osmanlı birliklerinin zaferi ile sonuçlandı.

1485'te Adana'da Memluklar'la Osmanlılar'ın savaşında, Alaüddevle Bey vaadinde durmayarak Osmanlılar'a yardıma gitmedi. Bunun sonucu olarak da bütün Çukurova Memluklar'ın eline geçti.

Alaüddevle'nin uyguladığı siyaset, kendisini gittikçe yalnız bırakıyordu. Osmanlı'ya kayıtsız kalıyor, Memluklar'la barışmak istiyor; ya da Memluklar'la savaşıp Osmanlılar'dan yardım istiyordu.

1488'de Çukurova için Osmanlılar'la Memluklar tekrar savaştılar. Bu savaştan önce de Alaüddevle'den Osmanlılar yardım istedi; fakat, bir kısım bahanelerle gitmedi. Yalnız kalan Osmanlı kuvvetleri yenilmekten kurtulamadı. Yenilen kumandan Ali Paşa, İstanbul'a Dulkadirli Beyinin "Daire-i itaatten uzaklaşmış olduğunu" arzetti... Buna kızan II. Bayezid, yanında bulunan Şahbudak'ı bir kuvvetle beyliği alması için gönderdi. Bazı bey ve valilere de emirler göndererek Şahbudak'a katılmasını istedi. 1489 Martında Dulkadirli topraklarına giren Şahbudak, Kırşehir'de yeğeni (Alaüddevlenin oğlu) Şahruh'u yendi.

Alaüddevle Bey, derhal Şahbudak'ın üzerine saldırdı ve ona gelebilecek yardımları engelliyerek yenmesini ve zayıflatma, meydandan kaçırmasını sağladı.

Alaüddevle, Memluklar'ı kışkırtarak Emir Özbey komutasındaki bir ordu ile birlikte Osmanlılar'a geçen Kayseri'ye saldırdı. II. Beyazid, Herkek Ahmet Paşa'yı bir kuvvetle gönderdi. Bunun üzerine Alaüddevle, kuşatmayı kaldırıp çevre illeri yağmalayarak Elbistan'a döndü.

Daha sonra II. Bayezid'ten af dileyen Alaüddevle Bey, yeniden sulh ve barışa kavuştu. Hatta; II. Bayezid'in çeşitli savaşlarında, kuvvet göndererek yardımcı oldu.

Bu arada Sultan Kayıtbay ölmüş, Akkoyunlular'ı yıkan Şah İsmail Safevi Devleti'ni kurmuştu; (1500). Dulkadirililere bağlı bir çok Şii Türkmenler, Şah İsmail'in safına katılmaya başlamıştı...

Şah İsmail Alaüddevle Bey'in kızı Benli Hatun'u istedi. Alaüddevle O'nun şiiiliğini bahane ederek kızını vermedi. Üstelik, Şah İsmail'le taht mücadelesi veren Akkoyunlu Şehzadesi Murad'ı destekledi. Bir ara Akkoyunlu tahtına da çıkan Murad, Şah İsmail'e karşı koyamayıp kaçtı ve Alaüddevle'ye sığındı. Sultan Murad, Şah İsmail'in istediği Benli Hatun ile de evlendi.

Öte yandan Alaüddevle, ordusunu Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da fetihlere girişti. Diyarbakır, Eğin, Selim, Savur, Silvan, Mardin, Urfa alınarak Dulkadirli ülkesine katıldı.

Alaüddevle Bey, son Akkoyunlu Şehzadesi Zeynel Mirza'ya da yardım ederek, bir kısım toprakları onun yönetimine bağlamıştı.

Şah İsmail İran'da hakimiyetini pekiştirince, Alaüddevle'den intikam almak için sefere çıktı; 1507. II. Bayezid'ten izin rica edip, Osmanlı topraklarından geçerek Sarız yolundan Elbistan'a ilerledi. İki ordunun öncü birlikleri ilk karşılaşmayı yaptılar. Alaüddevle'nin Sarı Kaplan lakaplı oğlu Kasım, Şah İsmail'in öncü birlik kumandanı Dede Bey'i bozguna uğrattı. Fakat Şah İsmail'in gerideki ordusu çok güçlü idi. Alaüddevle Bey karşı koyamayacağını anlayıp, Turna dağına çekildi ve Osmanlılar'la Memluklar'dan yardım istediysede her ikisi de kayıtsız kaldı. Bir anlamda Alaüddevle Bey, her iki devlete ettiğini çekiyordu... Şah İsmail çok beklediyse de O'nu dağdan indiremedi; dağa doğru saldırmaya da cesaret edemedi. İntikamını Maraş ve Elbistan'ı yakıp yıkarak almış oldu. Öyleki, bu tahripten mabedler, mezarlar bile esirgenmedi. Tam anlamıyla taş taş üstünde kalmadı.

Bu seferle, Diyarbakır ve Harput kaybedildi. Diyarbakır'a savaşan Alaüddevle Bey'in oğullarından Kasım (Sarı Kaplan) ve Erdivane Beyler esir düştü. Sonra da idam edilerek kelleleri Şah İsmail'e gönderildi.

1510'da Alaüddevle Bey, yanında oğulları Şahruh ve Ahmed olduğu halde 140.000 kişilik ordusu ile Diyarbakır'a yeniden saldırdı. Şahruh'un oğulları Mehmet ve Ali, Şah İsmail'e gönderildi. Daha sonra bu iki genç Şah İsmail tarafından affedilmiş ve onlara emirlikler verilmiştir.

Oğullarının kaybına çok üzülen Alaüddevle Bey, siyahlar giyerek uzun zaman matem tutmuştur.

Bundan sonra, bir ara, kısa sürse de, Safaviler'le Dulkadirliiler arasında barış hüküm sürmüştür. Memluk Sultanı Kansu Gavri ile de bir problem yok gibiydi. Hatta, Alaüddevle, torunu Yavuz Sultan Selim'in Osmanlı tahtına çıkışını tebrik etmediği gibi, Yavuz'un bazı saldırılarına Şah İsmail'e destek bile vermiştir.

Yavuz, Çaldıran seferine giderken, Alaüddevle Bey'e "Emmim Alaüddevle Bey Hazretlerine" diye başlayan bir mektup yazarak yardıma çağırmişti; ama, Alaüddevle Bey, kardeşi Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey'i Yavuz'un himaye etmesine içerlediğinden yardım etmediği gibi, Yavuz'un levazımatçılarına yem ve iâşe satışını ülkesinde yasakladı. Bununla da yetinmeyip, Osmanlı'nın artçı birliklerine baskınlar yaptı, yem ve iâşeleriyle birlikte atlarının bir kısmını çaldırdı, yağmalattı.

Çaldıran seferinden sonra, Osmanlı ordusunu arkadan vuran dedesi Alaüddevle Bey'in hakkından gelmeye karar veren Yavuz, gözdesi durumunda sevdiği Şehsuvar oğlu Ali Bey'i hemen Kayseri Sancak Beyliği'ne tayin ve Dulkadir topraklarını işgal edince de Beyliğini vaad etti. Aynı zamanda Ali Bey'den, Dulkadirliiler'in elinde olan Bozok (Yozgat) sancağını işgal etmesini emretti. Ali Bey de kış olmasına rağmen, Bozok'a hücum etti ve ele geçip valisi Alaüddevle'nin oğlu Süleyman'ın başını kestirerek Yavuz'a gönderdi. Yavuz da Bozok'un idaresini de Ali Bey'e verdi.

Alaüddevle Bey, durumu Memluk Sultanı Kansu Gavri'ye bildirdi. Kansu Gavri de Yavuz'a mektup yazarak Ali Bey'in aldığı yerleri Dulkadirliiler'e yeniden vermesini rica etti. Fakat, Yavuz, cevabında, Alaüddevle Bey'in azledilerek yerine Ali Bey'in geçirilmesini istedi...

Kansu Gavri Dulkadiroğulları üzerindeki nüfuzunun kaybolacağını sezerek Yavuz'a elçi gönderdi ve hükümranlığı paylaşmak istediğini bildirdi. Ya parada ya da hutbede adının anılmasını rica etti. Buna kızan Yavuz, elçiye, "Sultanınız muktedirse hükümranlık hakkını kendi ülkesinde muhafaza etsin..." diyerek bir gün Mısır'ı da fethedeceğini ima etti.

Alaüddevle Bey, bir daha Osmanlılar'ın atlarının yem ve iaşelerini vurdurunca, - ki, sayısız hayvan açlıktan ölmüştür- Yavuz Dulkadirli Ülkesinin fethi sırasının geldiğine karar verdi. Sivas'tan 5 Haziran 1515'te Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa komutasında Elbistan'a 30.000 kişilik bir ordu gönderdi. Şehsuvaroğlu Ali Bey'in kılavuzluğu ile, ordu Elbistan'a ilerlerken, kendisi de asıl ordusu ile İncesu'ya gelip harekatı izlemeye başladı.

Alaüdevle Bey, haremینی ve hazinesini Turna Dağı'na yollayarak, 30.000 kişilik ordusu ile "Göksun ile Andırın arasındaki Ördekli mevkiinde" Sinan Paşa kuvvetlerini karşıladı; 13 Haziran 1515. Ordular karşılaşınca Ali Bey atını ileri sürerek, babası Şehsuvar Bey'in izzet ve ikramına nail olmuş ve O'na sadık kalmış olan Türkmenleri kendi safına geçmeye davet etti. Böylece, bir kısım Türkmenlerin saf değiştirmesini sağladı.

Çok kanlı bir çarpışmadan sonra, bir seyis, 90'lık Alaüddevle'yi altedip başını kesti ve Sinan Paşa'ya gönderdi. Seyis, Alaüddevle'yi hoşuna gittiği elbisesi için öldürmüştü. Fakat sonra bey olduğunu anlamıştır. Savaşta, bir çok Dulkadirli ileri gelenleri telef ya da esir olmuştur.

Alaüdevle'nin ölümüne "mer-i hain" deyimi- ebcedle- tarih düşürülmüştür. Alaüddevle'nin başı Göksun'da Yavuz'a sunuldu, 1515.

Yavuz, Şehsuvaroğlu Ali Bey'i Dülkadirli'lerin başına geçirip, Alaüddevle ile bir oğlunun ve vezirinin kesik başlarını -bozulmasın diye- bal dolu tenekelere koyup, Kahireye gönderdi. Bununla, Kansu Gavri'ye sanki, "sıra sana geldi" mesajını gönderiyordu... Mukabil olarak elçi gönderen Kansu Gavri "Hiç olmazsa, bir kısım Dulkadirli topraklarının Alaüddevle Bey'in oğullarına bı-

rakılmasını..." istediye de Yavuz "Kılıçla aldığım yerleri ancak kılıçla teslim ederim..." cevabını verdi.

Bu tarihten itibaren, Dulkadirli ülkesinde Yavuz adına hutbe okundu ve yavaş yavaş Osmanlı hakimiyeti tesis edildi.

12. Şehsuvaroğlu Ali Bey

Ali Bey, babası Şehsuvar Bey'in Kahire'de idam edilmesinden sonra, Dulkadirli Beyi olan Şahbudak'a karşı olduğu ve kendisine herhangi bir şey yapabileceğinden endişe ettiği için Osmanlı Padişahı II. Bayezid'in yanına sığınmıştı. Yavuz tahta çıkınca da Ali Beyi Çirmen Sancak Beyliğine tayin etmişti...

Yavuz'un İran Şahı ile yaptığı Çaldıran savaşında ve savaştan önce keşif kolu reisi olarak gerçekten olağanüstü görevleri başarmış; sırf keşif ve casusluk faaliyetlerinden dolayı Yavuz tarafından 3000 flori altın ve Hersek Ahmet Paşa'nın hazineye intikal eden bir murassa kılıcı ile taltif edilmişti...

Çaldıran Muharebesi'nde de Ali Bey Öncü Birlikler Kumandanı olarak görev yapmış, kahramanca mücadele ederek, Şah İsmail'i ve onunla kaçan Safavi ordusunu kovalamış, Şah'ın hanımını, sanacığını ve hazinesini ele geçirerek Yavuz'a teslim etmişti.

1516 Temmuz'unda, Yavuz, Şah İsmail üzerine yeni bir sefer hazırlığı yaptığını yaymıştı. Amacı Kansu Gavri'yi gafil avlamaktı. Buna inanan Memluk Sultanı, fırsat bilip, Alaüddevle'nin oğullarını Dulkadirliler'in başına geçirmek üzere saldırmak istedi ve ordusunu Suriye'ye kadar getirdi. Yavuz O'na mektup yazarak "Şah İsmail'le aramıza girme" diyerek niyetini iyice sakladı ve ordusu ile Elbistan'a geldi. Ali Bey ile birleşerek O'nu öncü birlikleri kumandanı etti ve Suriye'ye doğru yola çıktı.

Kansu Gavri durumu anlayıp tam hazırlamadığı ordusu ile karşı koymak istedi. İki ordu 24 Ocak 1517'de Merc Dabık'ta karşılaştı. Ali Bey, Osmanlı Ordusunun sağ kanadına kumanda eden Anadolu Beylerbeyi Zeynel Paşa'nın yanında yardımcısı olarak

yer almıştı. Ali Bey'in tam karşısında, Memluk ordusunun sol kolunda yer alan Alaüddeve'nin kardeşi, Ali Bey'in amcası Abdürrezzak ile Alaüddeve'nin torunu yani Şahrüh Bey'in oğlu Melik Arslan yer almıştı. Savaş başlar başlamaz, Ali Bey Melik Arslan'ın üzerine atılıp onu bir kılıç darbesiyle katletti. Savaş boyunca bütün Memluk ordusu, Osmanlı ordusunun sağ kanadına hücum etti ise de muvaffak olamadılar ve sadece bu kola yenilerek dağıldılar. Kansu Gavri de savaş meydanında öldürüldü. Abdürrezzak esir edildi.

Memluklar'ın başına Kansu Gavri'nin yeğeni ve Saltanat vekili Tomanbay geçip Sultan oldu.

Merci Dabık zaferinden sonra dönmek isteyen Yavuz'u Mısır'ın fethine ikna eden Ali Bey, yine öncü birlikler kumandanı olarak yola koyuldu. Ridaniye'de Osmanlı ordusunun hangi taraftan hücum etmesi gerektiğini, bazı vezirlerin muhalefetine rağmen Yavuz'a kabul ettiren Ali Bey, bu sefer ordunun sağ tarafına kumanda eden Sinan Paşa'nın yanında ve yardımcısı olarak çarpışmaya girdi. Bu kanlı savaşta, Sinan Paşa ve Ali Bey'in bir oğlu şehit düştü.

Zaferden sonra, Kahire'ye ilk giren kuvvetlerin başında Ali Bey vardı. Bizzat sokak muharebelerine katıldı ve Nil nehrinden yüzerek kaçmaya çalışan Tomanbay'ı kemend atarak yakaladı.

Babasının intikamını almak için Yavuz tarafından Tomanbay Ali Bey'e teslim edildi. Ali Bey de Tomanbay'ı, tıpkı babası gibi, Züveyle Kapısı'nda asarak idam etti 13 Nisan 1517.

1519 yılında Anadolu'da Celali isyanları başlatan Celal, Turhal'da büyük bir ayaklanmaya sebep oldu. İlk zaman kendisine karşı çıkan küçük kuvvetleri yenince hem şımardı hem de şöhreti ve taraftarları arttı. Bunun üzerine Rumeli Beylerbeyi olan Erhat Paşa'yı vezir edip Celal'in üzerine gönderen Yavuz, Ali Bey'e de haber göndererek yardımcı olması için emir verdi. Hemen harekete geçen Ali Bey, Kayseri'de Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa ve Rumeli Beylerbeyi Sadi Paşa ile buluşup, Ferhat Paşa'yı beklerken Celali'lerin kaçmalarına imkan vermek istemediğin-

den harekete geçti ve 24 Nisan 1519 günü sabahdan yatsı vaktine kadar süren çok kanlı bir çarpışmadan sonra, Celal kaçmayı başardıysa da isyancıların çoğu öldürüldü ve esir edildi.

Kaçan Celal, Ali Bey'in Üveys adındaki Bozok (Yozgat) valisi olan ve Celal'le bir hesabı bulunan oğlu takip etti ve yakalayıp Ali Bey'e getirdi. Ali Bey de başını keserek Yavuz'a gönderdi.

Ali Bey'in bu başarısı Ferhat Paşa'nın kıskançlık ve hasedine yol açmıştı!...

Yavuz vefat edip de yerine Kanuni Sultan Süleyman padişah olunca, bunu fırsat bilen Şam valisi Canberdi Gazeli isyan etti. 20.000 kişilik bir kuvvetle Halep'i kuşattı.

Celali isyanında olduğu gibi Kanuni bu isyanı bastırmak için yine -eniştesi- Ferhat Paşa'yı görevlendirdi ve Ali Bey'e de O'na yardımcı olması için emir verdi. Ali Bey de daha önce yaptığı gibi, Ferhat Paşa'nın gelmesini beklemenin zaman kaybı olacağına kanaat getirerek, hareket etti. Canberdi ile yaptıkları karşılaşmada O'nu hemen bozguna uğrattı ve Şam'a kaçmasını sağladı. Ferhat Paşa geldiğinde iş hemen hemen bitmişti. Birlikte, Şam'a çekilen Canberdi'nin üzerine yürüdüler. Ocak 1521'de bozguna uğratarak, başını kestiler.

Ali Bey'in bu başarısı Ferhat Paşa'nın O'na duyduğu kıskançlığı bir kat daha arttırmıştı.

Göze giren Ali Bey, Kanuni Belgrad Seferi'ne çıktığında, O'nun emriyle, Osmanlı topraklarının Doğu sınırlarının bekçiliğini yaptı.

Kini dinmeyen Ferhat Paşa, belki de gözü olduğu bir makama Ali Bey'in tayin edilebileceğinden korktuğu için, bir yalan uydurup, Ali Bey'in kendi halkına zulmettiğini, hatta bağımsızlık peşinde koştuğunu yaydı ve bunu Kanuni'ye duyurdu. Kanuni de durumu yerinde incelettirmek üzere bir heyet gönderince, duruma içerleyen Ali Bey, bu heyeti katletti. Bunu fırsat bilen Ferhat Paşa, Kanuni'den Ali Bey'in katli için bir ferman kopartı. Çeşitli yalanlarıyla, Kanuni'yi aldatmasını bilmişti. Ferhat Paşa To-

DULKADİRLİLERİN BÖLGEDEKİ MİMARİ ESERLERİ

Duldakadiroğulları Beyliklerini kurup geniş bir alanda hüküm sürmeye başlayınca, bir devlet hassasiyetinde, kanun, eğitim, imar, inşa ve din işlerinde çeşitli faaliyetlerde bulunmuş ve önemli eserler vücuda getirmişlerdir.

Günümüze kadar gelen bir kısım mimari eserleri zikretmeden önce, Alaüddevle'nin Kanunnameleri'ni hatırlatmak yerinde olur. Bu kanunnameler, gerçekten bölge halkının huzur içinde yaşamasını sağlayan önemli kanunlardan oluşuyordu. Öyleki, Şehsuvaroğlu Ali Bey'in öldürülmesinden sonra, isyan eden bölge halkı, Osmanlılar tarafından, yine aynı kanunları uygulanmak suretiyle teskin edilmişlerdir...

Mimari eserlerine gelince:

Hemen hemen hüküm sürdükleri bütün önemli şehir ve kasabalarda çeşitli camiler, medreseler, tekkeler, zaviyeler, imaretler yaptırmışlar, kaleleri tamir edip köprüler inşaa etmişlerdir.

Elbistan'daki Ulu Camii, Ümmet Baba Camii ve türbesi ile Çarşı Camii hakkında geniş bilgi bu bölümün sonunda verilecektir. Buraya, Dulkadirli'lerin yaptırmış olduğu önemli eserleri sıralamak gerekirse;

1. Maraş Hatuniye (Şems Hatun) Camii,
2. Maraş Ulu Camii,
3. Maraş İklimi Hatun Camii,
4. Maraş Taş Medrese,
5. Maraş'ta Taş Medrese yanındaki Türbe,
6. Maraş Hatuniye Camii altındaki Türbe,
7. Maraş İklimi Hatun Mescidi'ne bitişik Türbe,

8. Afşin'deki Eshab-ı Kehf Külliyesi'ne ek yapı (Camiinin doğusundaki vadiye doğru uzanan altı üstlü iki bölümdü. Her bölüm üçer odalıdır.) Ayrıca bu Külliye'yi de baştan başa tamir etmişlerdir.

9. Maraş Kalesi. Zaman zaman gerekli ölçülerde tamir edilmiştir.

Ayrıca, basit yapılarından dolayı günümüze çok azı ulaşmış veya harabeleri kalmış bir kısım zaviyelerin adları da şunlardır:

Karadede, Bumdede, Çomak Baba, İsa baba, Omuzu Göçlü, Said el-Aziz, Seyyid Mahzun, Ulu Camii, Maraş-Ümmed Dede, Osman Dede, Mihriban, Afşin-Dede Baba, Ahiviran'da, Akaralya Köyünde, Dirikliviran, Dilekli, Diraz, Dönercik, Ebruk, Firak, Göynük, Gülliviran, Gümüşgün, Hamamcicili, Hazran, Kalemin, Kesikviran, Melcuk Melikgazi, Muradiz, Kara Hait, Karagözü Kızancık, Kızılyün, Kulandas, Saldırık, Sekeş, Serhor, Tanjin, Tahta Lasun, Tanil Alanı, Terli Zeyniye, Kara Tanil köylerindeki zaviyeler ve daha birçok tarihi eserler.

Bunlardan başka, özellikle Şah İsmail tarafından yıkılmış olan sayısız saray, han, türbe gibi eserlerin varlığı bilinmektedir.

Alaüddevle Bey'in 1501 tarihli vakfiyesinde Elbistan'da Camii Kebir'i inşa ve imar ettiği, ayrıca bir (Bedesten) yaptırdığı ve çok sayıda dükkanın gelirini de bu camiye vakfettiği kaydedilmiştir. Tahrir Defterlerinde de çarşı içinde Alaüddevle Bey camii olarak adı geçen camiiin de adı geçen Çarşı Camiinden başkası olmasa gerek. Elbistan'ın en eski camisi olduğu için Cami-i Atik de denen bu cami, basit mimari tarzına göre Danişmendliler zamanında yaptırılmış olma ihtimali kuvvetlidir. Alaüddevle Bey, yeniden inşaa edilecek derecede tamir ettirmiş olabilir.

Ümmet Baba Camii ve Türbesi

Çarşı içinde diye Tahrir Defterlerinde zikredilen cami, eğer bugünkü Çarşı Camii değilse, şimdiki Candargazi İşhanı'nın kuzey tarafındaki meydanda bulunan ve bugün yıkılmış olan bir başka camii Alaüddevle Bey camii olabilir. Yanında da sütunlu ve taşlı bir çeşme vardır...

Cami-i Atik (Çarşı Camii), IV. Mehmed zamanında ve 1886 yılında iki defa tamir görmüştür.

Çarşı Camii'nin, Şah İsmail'in tahribatından sonraki dönemlerde yeniden tamir ve inşa ettirilmiş olma ihtimali de kuvvetlidir.

Ümmet Baba Camii

Bugünkü Ceyhan Mahallesinde bulunan Camii 1500 yılında Alaüddevle Bey tarafından yaptırılmıştır.

Ümmet Baba, Alaüddevle Bey zamanında yaşamış bir zattır.

Camiinin güneyine bitişik türbede medfundur. Türbenin giriş kapısı caminin mihrabındadır.

Ayrıca Alaüddevle Bey Ümmet

Baba için bir de zaviye yaptırmıştır. XVI. Yüzyılda camii ve zaviye etrafında teşekkül eden mahalleye O'nun adı (Ümmet Baba) verilmiştir.

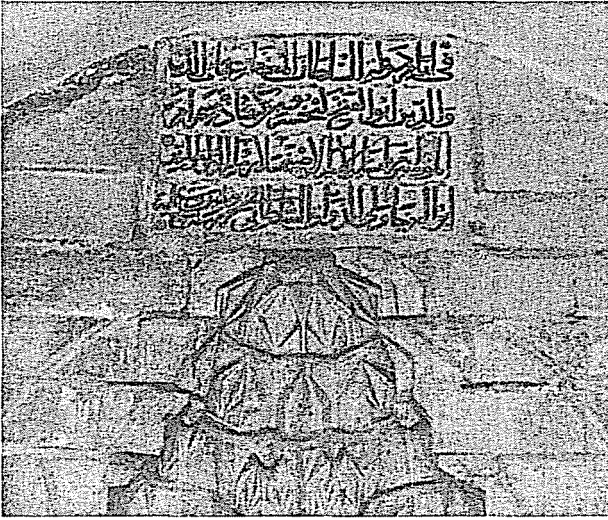
1525'te mahallede 50 nüfus bulunuyordu. Mahalleye daha sonra Hatib Camii Mahallesi adı da verilmiştir. Alaüddevle Bey, Camiin hatip müezzin ve ferraşı için Ozan Öyüğü köyünden arazi ile Çoğulhan cizyesinden 1000 dirhem ve Elbistan Bedestan'ından gelir tahsis etmiştir.

Camiinin tahta minaresi yıkıldığında 1955 yılında Hacı Mehmed KÖKSAL tarafından kızı Necla Hanım hayrına yeniden yaptırılmıştır.

Ulu Camii

"Camiin kapısı üzerindeki kitabe 1240 tarihinde inşa edilen bir başka camiinin kitabesidir"

Bu kitabeye göre, Ulu Cami, 1240 yılında II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında O'nun emirleriyle yaptırılmış, aynı zamanda Çavlı-han'da bir de han (Çoğul Han) yaptırmış olan Emirlerden (Elbistan'ın yöneticilerinden) Emir Hüsameddin Çavlı yaptırmış görünüyor.

Ulu Cami Kitabesi

Gerek planı, gerekse yapı özellikleri bakımından Ulu Camii'nin Selçuklular döneminde yapılmış olması mümkün görülmektedir.

Kitabenin, aynı camiinin yerindeki bir başka camiye ait olduğu, 1507'de Şah İsmail'in kale, saray, türbe, mes-cidlerle birlikte bu

camiiyi de yıktırduğu, Dulkadirîliler'e Alaüddeve'len sonra bey olan Şehsuvaroğlu Ali Bey, Elbistan'ı 8 yıl aradan sonra yeniden başkent yapıp hızla imarına girişince, yıkılan bu camiinin yerine Osmanlı üslubunda yeni (bugünkü) bir camiiyi yaptırdı.

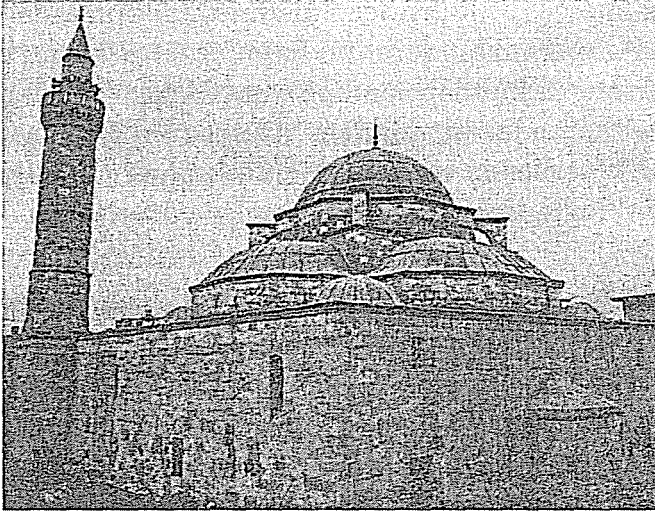
Zamanla harap olan Camii Kanuni zamanında esaslı bir tamir görmüştür. Belki gerçek görünümüne onun zamanında kavuşmuştur.

IV. Mehmed zamanında (17. Asır) bir tamir daha gören camii, 1816 tarihinde üçüncü kez onarılmıştır.

Ulu Camii ayrıca 1822 yılında halk tarafından, 1932 tarihinde de yine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından üç kere daha onarım görmüştür.

Ulu Camii'nin çift minareli olduğu, birinin de Kuzeydoğu tarafında olduğu, ancak Şah İsmail'in yıkımından sonra yeniden inşa edilmediği tahminleri kuvvetlidir. Caminin Kuzeydoğu kö-

şesinde, yüksekçe bir temelin olduğu 40 yaş civarındaki-ler bile, özellikle mahalleliler ve cemaati yakinen bilirler.

Ulu Cami

Taşları, caminin inşaatında da kullanılan "Horasan harcı" ile birbirine tutturulduğundan, küçük bir

parçasını dahi değil sökmek, kımıldatmak bile mümkün olamazdı. 1950-1960 yılları arasında Camiye birkaç basamak taş merdivenle çıkılmak suretiyle girilebildiği; bugün ise dört basamak beton merdivenle inildiği göz önüne alınırsa, caminin önünden geçen caddenin ne kadar yükseltildiği (takriben 1,5 metre) ve temelin boyu hakkında da doğru bir kanaate ulaşılabilmektedir.

Temelin son kalıntıları 1992 yılında cami etrafına, koruma amacıyla yapılan yapılan tamirde, tamamen kaybedilmiştir.

Şimdiki minare 1834 yılında da halk tarafından müstakilen bir tamir görmüştür.

Ulu Camii'nde, özellikle 'Selatin' Camiilerinde, mihrabın genellikle solunda Padişahların namaz kılmaları için ayrılmış "Hünkar Mahfili" vardır ve bu çok ilginç bulunmaktadır.

Dülkadirli beylerinden Melik Arslan Bey, burada namaz kılar-ken Ekim 1465 tarihinde hançerlenerek şehit edilmiştir.

Elbistan Bölgesi Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra, isyan ve ihtilal yatağı haline geldi. Kalender Sultan isyanı bunlardan birisi olup, Vezir-i Azam Makbul İbrahim Paşa bizzat Elbistan'a gelerek isyanı bastırmıştır. Bundan sonra, isyan çıkarmaması için tedbir alınarak özel kanunlar hazırlanmış, Dulkadirli Türkmen prenslerine sipahilik verilerek vergi, tımar ve zeamet karşılığı alınmamış ve Alaüddeve zamanındaki kanunlar yürürlükte bırakılmıştır.

XVII. asır içinde Anadolu'da meydana gelen bütün askeri ihtilaller zamanında Elbistan Bölgesi bunlara sığınma ve direnme merkezi olmuştur.

1608'de bu ihtilalcilerin en büyük reisi olan Kalenderoğlu Mehmet Paşa ile arkadaşları bütün güçleri ile Elbistan'da toplanıp Göksun yaylasında Sadrazam Kuyucu Murat Paşa ile şiddetli bir savaş yaptılar...

Elbistan böyle ikide bir asilere ve ihtilallere karargah ve sığınak olması sonucunda, sürekli harp muntıkası olmasına, burada emniyet ve asayişin sağlanamamasına, tabiatın bütün imkanlarına sahip olduğu halde, refah ve mamuriyete erişememesine sebep olmuş, son asra kadar az bilinen ve ihmal edilen bir bölge halinde kalmıştır.

XVI. asırdan XIX. asrın sonuna kadar yazılan Coğrafya eserlerinde Elbistan hakkında pek az bilgi vardır. Cihannüma'da "Maras'a bağlı müstakil bir kaza ve mamur bir kasaba..." olduğundan başka bir bilgi yoktur. Evliya Çelebi bile Göksun'a kadar geldiği halde, Elbistan'a uğramamış, ancak 6-7 satırda duyduğu, okuduğu basit bilgileri vermiştir.

Elbistan Bölgesi, Tanzimat'a kadar, büyük yollar üzerinde olmayan sarp bölgelerinden biri halinde kaldığı için, Osmanlı devrinde asayişsizlik içinde kalmıştır.

Amik Ovası'nda kışlayan 7 Türkmen boyunun yaylağı olan Elbistan Ovası, yaz mevsiminde çoğu zaman bu aşiretlerin mücadelesahnesi oluyor, bu arada köyler hatta kasabalar bile yağmaya maruz kalıyordu.

Özellikle Elbistan eşrafından tayin edilen müsellim (idare için görevlendirilen)lerin bu boylardan biri ya da bir kaçı ile birleşerek diğerleri üzerinde hakimiyet kurma mücadeleleri, Elbistan'a ve Elbistan adına büyük ölçüde zarar veriyordu. Bu yüzden Elbistanlı olan yetişen alimler, şairler diğer yerlerde kendilerini Maraşlı olarak tanıtıyorlardı.

XIX. asrın başlarında Maraş valisi olan Çapan zâde (Çapanoğlu) Celal Paşa, Elbistan Bölgesi'ndeki huysuz aşiret reislerini ve bazı ağaları öldürterek, sükuneti sağlama yoluna gitmiştir.

Bu ara Elbistan müsellimliğine atanan Karabekir zâde Hacı Ahmet Ağa (bugün Elbistan'da Karabekiroğulları ve Karagençler olarak bilinen geniş bir soy, bu Ağa'nın soyuna mensuptur) bütün Elbistan Bölgesindeki eşkiyayı kırıp geçirmiş ve yollarını bile güvenli hale getirmiştir.

1847'de müsellimlik kaldırılarak Müdürlük hâline getirilmiş, bilâhere müdürlerin ünvanı Kaymakam'a çevrilmiştir.

Müdürlük ve Kaymakamlık zamanında Elbistan'da meydana gelen belli başlı olaylar şunlardır. Bazı senelerde Elbistan ile (o zaman) sınır olan Zeytin (Süleymanlı) ve havalisindeki Ermenilerin isyanlarıdır ki, bu isyanlar 5 kere olmuş ve hepsi Elbistan'dan giden gönüllülerin gayret ve fedâkarlıkları ile bastırılmıştır.

Milli Mücadele Hareketi'nde, Maraş'ın kurtuluşunda oldukça önemli rol oynayan Elbistan gönüllüleri, Antep'in kurtuluşuna bile yardımcı olmuşlardır.

Elbistan'da kurulan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti, Mustafa Kemal'le de irtibat kurarak, işgale karşı çıkmış; mücadeleyi başlatmış, mücadeleyi bütün Türkiye sathındaki Müdafa-i Hukuk Cemiyetlerine duyurarak, onların protestolarını, mitinglerini celbetmiş, hepsinden de aynı ve nakdi yardım yapılmasını sağlamış, bu yardımları kurduğu heyetlerle Maraş'a ve Maraşlılar'a ulaştırmış, gönüllü birlikler oluşturarak, M. Kemal'in görevlendirdiği Kılıç Ali Bey, Yörük Selim Bey, Suzi Bey gibi subaylar yardımıyla, çeşitli yerlerden gönderilen bir çok silahlarla birlikte Maraş'a naklini sağlamıştır. Ayrıca Maraş'ta eczacı Lütfi Bey gibi Elbistanlılar'la da sıkı ilişkiler kurarak organize bir mücadeleci olan Arslan Bey bile o zaman Elbistan'a bağlı olan Fındık köyü doğumludur ve Elbistan'da tahsilinin bir kısmını tamamlamıştır. Bütün macadele boyunca savaşmaktan ve Maraş'lıları desteklemekten geri kalmamışlardır. Hatta, bir Fransız yazarı, Paul Vedu, "La Hassion De La Cilicle 1919-1920"de "Elbistan kuvvetlerinin dörtmala gelip kapatılması ihmal edilen kapıdan şehre girdiklerini, sokaklara daldıklarını, bir ara tırmanmaya muvaffak olarak, kalenin direğine bir Türk bayrağı bir de altın işlemeli yazılar bulunan bir bayrak çektiklerini..." kaydetmektedir.

Dulkadiroğulları zamanından beri tedrisat yapıp gelen Elbistan Medreseleri, bazan kendini bütün Anadolu'da ve hatta İstanbul'da bile takdir edilen alimler yetiştirebiliyordu. Fakat ilimde daha fazla yetişmek isteyenler Antep'e giderdi. Bilahare yolların güvenliği sağlandıktan sonra Kayseri'ye gitmeye başlamışlardı.

Geçen asrın Arap ve İran dili alimlerinden Hayati Efendi ile oğlu Lügat ve Astronomi dalında muhtelif bir çok eser yazan alim Halil Şeref Efendi -ki, bu zâtın, Elbistan'da kıymetli yazma eserlerden bir kütüphane teşkil ettiği, fakat daha sonra yağma derecesinde dağıtıldığı, kalanlarını, resmî görevlilerin gelerek bir kısım kütühpanelere kazandırıldığı bilinmektedir. Ayrıca Hulâsa al-Şurup müellifi Halil Esad Efendi, Saçaklızâde Mehmet Efendi -Antep'deki Saçaklızâde Camii bu zatın adına izafeten yaptırıl-

mıştır- ve bu Mustafa Kamil Efendi bu memlekette yetişen ve zikre değer alimlerdir. Dünyaca tanınmış Ord. Prof. Mükrimin Halil Yınaç'ı da özellikle kaydetmek yerinde olur.

XX. asra kadar ihmal edilmiş bir hale gelen Elbistan'ın 1902 yılına ait "Sal-Nâme-i Vilâyet-i Haleb"e göre görünüşü şöyleydi:

<u>Elbistan'ın Nahiyeleri</u>	<u>Bağlı Köyleri</u>
Efsun (Afşın)	17
Anbarcık	17
Karagöz	15
Koç-Âbad	18
Sarsab	19
Aynü'l-Arûs	14
Çardak	12
Celki	10
Kular	17
Hurman	12
TOPLAM(10 nahiye)	151 Köy

Diğer Bilgiler

İlçede;

- 1 Hükümet Konağı
- 11 Camii
- 3 Mescid
- 6 Toprak kale
- 8 Medrese
- 80 Kyünde Camii
- 26 Mekteb-i İbtidâ-i
- 1 Mekteb-i Rüşdiye
- 1 Hamideye mektebi ibtidaisi
- 1 Hamam
- 7 Han
- 1 Hedef depo
- 347 Dükkan
- 1 Bedesten
- 9 Fırın vardır.

Camiilerin bir kısmının ismi şunlardır:

- 1. Ulu Camii
- 2. Alaüddevle Bey Camii (Çarşı camii)
- 3. Ali Bey (Şehsuvaroğlu) Camii ve Bukası (Pınarbaşı'nda)
- 4. Ekmekçi Mescidi
- 5. Bey Ali Mescidi
- 6. Ümmet Baba Mescidi

Medreselerinden birisinin adı da Cenderiye (yahut Hatuniye) Medresesi idi.

ELBİSTAN'IN COĞRAFYASI

Elbistan, coğrafi sınırlarının uzandığı bölümler olarak Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Kuzeyinde Darende-Gürün, Güneyinde Nurhak-Ekinözü, doğusunda Malatya ili Doğanşehir ilçesi, Batısında ise Afşin ve Göksun yerleşim merkezleri ile çevrilmiştir.

Elbistan, Şardağı kütlesinin kuzeydoğu eteğinde, denizden 1150 metre yükseklikte, kendi adıyla anılan oldukça geniş bir ovada kurulmuştur. Diğer yerleşim merkezlerinin yükseltileri 1150 metre ile 1500 metre arasında değişir.

Elbistan havzasının yeri ve hudutlarını ana hatlarla şöyle çizebiliriz; Elbistan havzası Doğu Anadolu'nun güneybatı ucunda bulunur. Havzanın etrafı, yüksekliği yer yer 2.000-3.000 metreyi geçen dağlarla çevrilmiştir. Uzun ekseni 60-65 kilometreye varan, eni ise en geniş yerinde 40-45 kilometre olan havza tabanı denizden 1.150 metre yüksekliktedir.

Havzanın Batı ucu yüksekliği zaman zaman 2.500 metreyi geçen Binboğa dağları ile sınırlanmıştır. Diğer taraftan güney kısmında bulunan Berit (3.054 m) ve Nurhak dağı (3.090 m) sahanın en yüksek noktalarını oluşturur. Havzanın kuzey ve kuzeydoğusundaki dağlar güney ve batıya nazaran daha az yükseltiye sahip iseler de burada da yükseltinin 2.000 metreyi geçtiği saptanır. Bu sınırlar dahilinde havza alanı yaklaşık 3.000 kilometrekarelik bir yer kaplar.

1. ELBİSTAN'IN GENEL JEOLÖJİK YAPISI

1. Genel Jeoloji

Elbistan'ın eteğine kurulduğu Şardağı, Dış Toroslara dahil olan bir uzantıdır. Kuzeydoğusunda oldukça geniş, gözleri dol-

duran, alabildiğine uzanan bir düzlük (ova) yer alır. Bu ova çeşitli, değişik üniteler tarafından kuşatılır. Güneybatısında üçüncü zamanda teşekkül eden Şardağ (2200 m), Güneyinde Şardağın devamı olan Medetsiz ve Mihrab dağları (2250 m), Doğusunda bölgenin en yüksek dağı, Torosların devamı olan Nurhak dağı (3090 m), Kuzeyi Sultan Korusu Platosu ve Tahtalı dağları (1500-2000m) ile çevrilmiştir. Elbistan birikinti ovası üçüncü zamandan kalma yaşlı tortularla doldurulmuştur.

Elbistan havzası ise, Ceyhan vadisi içinde uzanan Doğu Anadolu çöküntü havzalarından biridir. Doğu-batı yönünde uzun eksen 60-65 km eni ise 40-45 km arasında değişir. Havzanın batısı yüksekliği yer yer 2.500 m.yi geçen ve kütleli bir görünüme sahip Binboğa dağları ile çevrilmiş olup, güney kısmı Paleozoik kalkerlerin kristalleşen şistler ve bazik volkanik kayalardan oluşan ve yüksekliği 3.054 m. olan Berut dağı ile sınırlanır. Ayrıca güneydeki Berut dağının yamaçlarında 1.200 ilâ 1.300 metre yükseltide, uzunluğu 6-8 km. varan Neojen depoları mevcuttur. Havzanın doğusunda Permo-Karbonifer kalkerlerinin oluşturduğu ve kuzeybatı-güneydoğu istikametinde çok kıvrımlı dağlık saha göze çarpar. Bu dağların içinde en yüksek nokta Şardağ (2.300 metre)'dir. Havzayı çevreleyen Şardağ, Binboğa ve Berit dağları 2.000-3.000 metreye ulaşan ve çok dik eğilimlerin mevcut olduğu kütlelerdir.

Morfolojik olarak havza tabanı çok yeknesaktır. Muhtemelen, eski bir gölün kapladığı Elbistan havzasının tabanındaki bir ada olarak tanımlanan soluk tepeleri bir tarafa bırakılacak olursa hemen her yerde son derece azdır.

Elbistan havzasını çevreleyen yüksek sahadan, havzaya birçok akarsular gelir. Bunlar bilhassa güneybatı, kuzeybatı ve doğuda oldukça fazladır. Bu akarsuların havza tabanına indiği sahalarda taşımış oldukları maddelerle oldukça belirgin birikintiler oluşturlar. Bu birikintilerin büyüklüğü, taşıdıkları tanelerin boyutları ve oluşturdukları toprak tipleri, mevcut olan iklim koşulları ile nehirlerin ağaçlanma havzalarındaki Jeolojiyle yakın bir ilişkisi

vardır. Bunlardan Ceyhan nehrinin en geniş ağaçlanma havzası mevcut olup, bu nehrin getirmiş olduğu sedimentler de sahada en geniş alanı kaplarlar. Bölgenin ve Türkiyenin en önemli nehirlerinden biri olan Ceyhan nehri, kaynağını Elbistan'ın üç kilometre güneydoğusundan Pınarbaşı mevkiinden alır. Pınarbaşı Elbistan ovasını sulayan Söğütlü, Hurman ve Sarsap kolları ile birleşerek, ilçe sınırlarını batıda terkeder. Doğudan batıya doğru Y şeklindeki fay, dünya üzerindeki en büyük fayı teşkil eden, Korkukurunun bir koludur.

6. ELBİSTAN'DA YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

A. Dağlar

Elbistan'ın batısında, dış Torosların devamı olan bölgenin ikinci büyükdağı olan Berit dağı yer alır 3054 metre yüksekliğindeki bu dağda halen gaz fışkıran bir krater mevcuttur.

Yine şehrin batı yamacında bulunan Şardağı 2300 metre yüksekliktedir. İlçenin kuzeyinde yüksek bir plato teşkil eden Sultan-korusu ve bunun güneyinde 1500 metre yükseklikte Kızılseher dağları yer alır. Bu dağların devamı olan Tahtalı Dağlarının yüksekliği 2000 metreyi bulur. Ayrıca Kahramanmaraş istikametine doğru uzanan Koç ve Engizek dağlarının birçok kesimleri ilçe sınırları içerisinde yer alır.

B. Ovalar

İlçenin en geniş ovası kendi adıyla anılan Elbistan ovasıdır. Çukurova, Konya ovası ve Harran ovasından sonra yurdumuzun beşinci büyük ovasıdır. Toprak itibariyle kum, kil, silt ve organik maddeler olup, ovada alüvyon, dağlık kısımlarda ise mineral maddelerince zengin kireç topraklar vardır. Doğuda Nurhak dağı kolları arasında uzanan Til ovası ve Şardağı'nın güneyine uzanan İğde ovası, Elbistan'ın ikinci derecede büyük ovalarını teşkil eder. Batıya doğru devam eden Afşin ovası da bu ovaların devamını meydana getirir.

C. Platolar

Elbistan'ın kuzey kısmını kaplayan Sultankorusu Platosu ile güneydoğusunu kaplayan Nurhak ve güneyini kaplayan Yılanovası platoları, Elbistan'ın ünlü yaylarıdır.

D. Akarsular

1. Yerüstü Suları:

Şehrin güneydoğusundan kaynağını alan Ceyhan nehri baştan başa Elbistan ovasını sular.

Ceyhan, Nurhak dağlarından kaynağını alan Söğütlü çayı ile şehrin çıkışında Battal köprüsüne yakın bir yerde birleşerek batıya doğru Sarsap ve Hurman çayını da alarak Kahramanmaraş istikametine doğru akımını sürdürür. Elbistan ovasını sulayan Söğütlü çayı da son yıllarda kurumakta, bu da tarımı olumsuz yönde etkilemektedir.

Ceyhan ve kendisine katılan çaylar Kahramanmaraş istikametine doğru dar ve dik boğazlar arasında yol alır. Dağdere köyü yakınında nehir yatağı iyice daralarak 2,5-3 metre enindeki bir boğazdan geçer ve Gürlek şelalesini meydana getirir.

2. Yeraltı Suları:

Bölge yeraltı suları bakımından oldukça zengindir. Daha önce-leri yapılan kömür arama çalışmaları neticesinde ve yapılan sondajlarda, büyük bir yeraltı suyunun Nurhak dağından Elbistan ovası istikametine 100 metre derinlikte aktığı tesbit edilmiştir. Ayrıca bölgenin kuzeyinde ikinci bir yeraltı suyunun Ceyhan yatağı istikametine doğru akmakta olduğu yapılan araştırmalarla sabittir.

3. Maden Suları:

İdari bakımdan ayrı da olsa Elbistan'ın güneyinde bulunan Ekinözü (Cela) ilçesi yakınındaki içme maden suları büyük önem taşımaktadır. Her yaz Türkiye'nin çeşitli yerlerinden birçok insan bu sulara şifa bulmak için buraya akın etmektedir. Ayrıca Suriye, Lübnan plakalı özel otolarıyla gelen yabancı turistler de göze

çarpmaktadır. Bu su bileşimindeki özelliklerinden dolayı içmek veya banyo yapmak suretiyle sindirim organları hastalıkları, böbrek hastalıkları gibi birçok hastalığa iyi gelmektedir.

7. Bitki Örtüsü

A. Tabii Bitki Örtüsü

Bölgedeki dağların eskiden bitki örtüsü bakımından çok zengin olmasına rağmen ormanların gelişi güzel tahrip edilmesi nedeniyle şimdi çıplak kayalar halindedir. Ancak kuzeydeki Sultankorusu platosunda az da olsa fundalıklara rastlanır. Önceleri ormanla kaplı olduğu bilinen Şar dağında yıllarca yapılan ağaç kesimleri sonucu artık toprak bile kalmamış, erozyona uğrayarak çıplak kayalar gözler önüne serilmiştir. Elbistan'ın güney ve güneydoğusunu kaplayan Berit, Engizek ve Koç dağları arasındaki bölge orman bakımından zengindir. Çam ve Meşe ağaçları bölgenin karakteristik bitki örtüsünü teşkil eder. Bölgenin tabanını ise boyu pek fazla olmayan otlar, lavanta çiçekleri ve küçük çalılıklar kaplar. Nurhak dağının eteklerinde ise ormanın son kalıntıları olan ardıc ve bodur fundalıkları göze çarpar.

Elbistan havzasında, bitki örtüsü, iklim ve reliefe göre değişimler gösterir. Genellikle vejetasyonun karakteri nemlilik oranı, relief ve toprak derinliği ile ilgilidir. Böylece vejetasyonun karakterinin toprak derinliği, relief ve nemlilik oranları ile çok yakın ilişkisi olduğu hemen göze çarpar. İklim koşulları ile tabii vejetasyonu arasında uygunluk görülmektedir. Bölgenin güneybatı bölümündeki yüksek dağlık sahalarda doğan vejetasyon tamamıyla Akdeniz iklimi karakterini yansıtmaktadır. Bu sahadaki bitki örtüsü genellikle çalılıklar ve otsu bitkilerden meydana gelmiştir. Açık düz sahalarda bazı step bitkileri görülmektedir. Daha batıya doğru gidildikçe yüksek sahalarda stepler yerlerini koruyan ormanlara bırakmakta ve egemen türleri sarı çember meydana getirmektedir. Havzanın doğu ve orta kısımlarında,

bitki örtüsü tipik yarı kurak sahanın karakterine sahiptir. Burada ince çalılıklar ile çeşitli türlerden oluşan yıllık otsu bitkiler görülür.

Çok verimli ve sulak bir ovaya sahip olan Elbistan'da her türlü tahıl, bilhassa kaliteli pancar, buğday, fasulye, nohut ve arpa yetiştirilir. Ayrıca Ceyhan nehri yatağında ve bir çok köylerde meyvacılık da günden güne ilerlemektedir. Elma, armut, kayısı, kiraz, erik, şeftali ve bağcılıkta büyük aşamalar kaydedilmiştir. Son yıllarda ekimine geniş yer verilen ayçiçeği de bölgede yetiştirilen kültür bitkileri arasında yer alır.

Bölgede geçmişte yer yer dutluklar yer alırken, bugün önemi ni yitirmekle birlikte bahçeleri süsleyen bitkilerdendir. Ayrıca son zamanlarda yapılan fenni arıcılık nedeniyle gelişme gözlenmiştir.

Elbistan ovası için imkanlar geliştirildiği takdirde şimdiki üretimi yapılan kültür bitkilerinin verimi artacağı gibi değişik kültür bitkilerinin yetiştirilmesine de imkan sağlanmış olur.

8. İklim

Elbistan ikliminin özelliklerini ana başlıklar altında açıklamadan önce genel ifadelerle şunları diyebiliriz: Elbistan havzası Akdeniz iklimi ile kara iklimi arasındaki geçiş sahasında bulunur. Havzanın batı kısmı daha çok Akdeniz ikliminin bir geçiş tipini yansıtmaktadır. Soğuk ve nemli bir kaç mevsimi, buna karşılık kuru ve sıcak bir yaz mevsimi, öte yandan doğu kısmı daha karasal bir iklime sahip olup, soğuk bir kış ve sıcak kurak bir yaz mevsimi görülür; yağış ise batıda, doğuya nazaran daha fazladır. yağışlar yıl içinde en çok İlkbaharda Mart-Nisan, Sonbaharda Ekim-Kasım aylarında görülür. Rüzgârlar; kuzeyden esen Poyraz rüzgârları ile güneybatıdan esen Lodos (Göksun) rüzgarları daha çok görülür. Poyraz rüzgârları kışın kar, Lodos rüzgârları ise bölgeye bol miktarda yağmur getirir. Bölgede orta şiddette rüzgârlar vardır. Çok şiddetli rüzgârlara ve fırtınalara rastlanmaz.

A. Basınç Durumu

Elbistan'da aylar içerisinde en fazla üç-dört milibarlık bir oynama görülür. Elbistan bölgesinin yazları oldukça sıcak, kışları ise soğuk geçmektedir. Bölgede kışın yüksek basınç, yazın ise alçak basınç hakimdir. Bölgede sonbahar ve kış aylarında oluşan ve bölgeyi etkisi altına alan, Akdeniz ve Sibiryadan teşekkül eden alçak basınçtır. Ortalama basınç değeri Elbistan'da 886 milibardır. Basıncın ortalama en fazla olduğu ay Ocak, en az olduğu ay ise Temmuz ayıdır. Tesbit edilen en yüksek günlük basınç, Kasım ayında 899.3 milibardır. En düşük günlük basınç ise mart ayında 849.4 milibardır.

B. Sıcaklık Durumu

Elbistan için yıllık ortalama sıcaklık değerleri 9.8 derecedir. Bölgenin serin olmasına sebep ise; denizden çok yüksek olması, güney ve kuzey rüzgârlara açık bulunması ve yüksek dağlarla çevrili olmasıdır. Elbistan'da en sıcak ay ortalaması Ağustos'ta 32.5 derecedir. En soğuk ay ise Ocaktır ki rastlanan en düşük sıcaklık -25 derece civarındadır. Sıcak yaz mevsimini takibeden sonbahar, soğuk olan kış mevsimini takibeden ilkbahardan daha sıcaktır. Günlük sıcaklığın ortalamasının oldukça üstünde, olduğu gün sayısı yaklaşık 71 gündür. Tropik günler genellikle Nisan sonunda başlamakta, Ekim ayı ortalarında son bulmaktadır. Günlük yüksek sıcaklığın 25 derece veya daha yukarı çıktığı yaz günleri sayısı ortalama 130 gündür. Sıcaklığın 0 dereceden düşük olduğu kış günleri sayısı 27 gündür. Elbistanda don olayı en erken Ekim ayında başlar ve en geç Mayıs ayında son bulur. Meteoroloji istasyonunda kaydedilen en yüksek sıcaklık 39 derecedir. Kaydedilen en düşük sıcaklık ise - 35.3 derecedir.

C. Meteorolojik Günler

Elbistan'da meteorolojik günler önem taşır. Açık, kapalı ve bulutlu günler sayısal olarak şöyledir: Elbistan'da senenin 127 gününde gökyüzü tamamen açık, 70 günü kapalı ve 167 günü bulutludur. Elbistan'da belli başlı bulut türleri oluşur. Açık günler

yaz ve yaza yakın olan bahar aylarında, kapalı günler kış ve kışa yakın olan bahar aylarında daha fazla toplanmıştır.

D. Yağış

Elbistan yağış rejimi bakımından Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgesi yağış rejimine benzemektedir. Ortalama yıllık yağış miktarı 366.2 mm'dir. Güneybatı'dan gelmekte olan deprasyonlar bol yağış bıraktığı gibi Akdeniz üzerinden gelen ve bol rutubet ihtiva eden sıcak hava kütlelerinin dağlara çarpması esnasında soğuyarak donmuş hale gelmesi sonucu, bırakmış olduğu yağışlarda önemli yer tutmaktadır. Elbistan'da yağış durumu şu şekilde özetlenebilir; Kışın Akdeniz kıyılarından gelen güneybatı yönlü barometrik deprasyonlar hakimdir. Doğuya doğru yayılan alçak basınç sistemi, bölgeye bol yağışların düşmesine sebep olur. Bundan başka kışın Arabistan yarımadası üzerinde görülen yüksek basınçlı hava hareketlerinin de yağış getirdiği görülür.

Elbistan'da yılın ortalama 60-70 günü yağışlı geçer. En yağışlı aylardan biri de Ocak ayıdır. Yağışlı günlerin en az görüldüğü ay ise, yılın en sıcak ve nisbi nemin düşük olduğu Temmuz ayıdır. Elbistan'da tesbit edilen günlük en çok yağış Şubat ayında 90.8 mm olarak kaydedilmiştir.

İklim başlığı altında buraya kadar yaptığımız açıklamalar Elbistan'ın uzun yıllardır değişmeyen genel iklim karakterini ortaya koymaktadır. Ancak son yıllarda birtakım değişiklikler olmuş, daha sıcak geçen yaz günleri başlamış, soğuklar ise bir hayli artmıştır.

Elbistan Meteoroloji İstasyonu

Elbistan'a meteoroloji istasyonu 1960 yılında kuruldu. İlk kurulduğu zaman küçük yağış istasyonu olarak hizmet veren istasyon, daha sonra klima ve büyük klima olarak hizmet yapmıştır. Bugün ise, standartlara uygun, tam teşekküllü bir meteoroloji istasyonu olarak hizmet vermektedir.

Elbistan meteoroloji istasyonunda Müdür, teknik memur ve hizmetliden oluşan üç kişilik bir kadro hizmet vermektedir. İstasyonda birçok ölçümler yapılmakta, bu ölçümlere bağlı olarak grafikler ve tablolar oluşturulmaktadır. Meteoroloji istasyonunda oluşturulan bu verilerin birçok yazarı vardır. Ancak bu bilgilerden tam olarak yararlandığı söylenemez. Meteorolojik veriler tarım alanında çok iyi bir şekilde kullanılabilir. Meselâ; herhangi bir bitkinin ekimini yapacak olan çiftçi, ekimden önce meteorolojiden toprak altı 5, 10, 20, 50 ve 100 cm sıcaklık değerini alabilir. Böylece toprak altı sıcaklığı, don olup olmadığını öğrenerek verimi artırabilir.

İDARİ YAPI

A. Kaymakamlık

Elbistan 1847 yılına kadar bir müsellimlik olarak idare edilmiş bu tarihten sonra müdürlük haline getirilmiş daha sonra bu unvan 1926 yılında değiştirilerek kaymakamlığa dönüştürülmüştür. Halen ilçelik vasfı ve teşkilatı devam etmekte olup 1985 yılında çok geniş bir hükümet binası yapılarak birimleri ile birlikte bu binada hizmet vermektedir.

Kaymakamlıkla birlikte birçok resmi daireyi bünyesinde bulunduran Elbistan Hükümet Konağı

Kaymakamlığın kuruluşundan bu yana Elbistan'da Kaymakamlık yapanların isimleri ise şöyledir;

1. Osman Bey	1926-29
2. Gani Bey	1929-33
3. İsmail Berk	1933-35
4. Hikmet Güvenç	1935-37
5. Cemil Bingöl	1937-39
6. B.Reşat Kankılıç	1939-41
7. Halil Rifat Demirbağ	1941-43
8. Necati Özülü	1943-44
9. Rahmi Önarar	1944-45
10. O. Nuri Yılmaz	1945-47
11. Rasık Aksu	1947-50
12. Avni Yasak	1950-51
13. Lütfi Uraz	1951-53
14. Zeki Tunca	1953-55
15. Hilmi Girgin	1955-57
16. Mehmet Önal	1957-59
17. Emin Yüzbaşıoğlu	1959-60
18. M.Selçuk Yalçındağ	1960-63
19. Nizamettin Güven	1963-65
20. Niyazi Şeker	1966-66
21. Çetin Yücel	1966-67
22. Cemil Akınç	1967-70
23. Mustafa Oruçoğlu	1970-72
24. Kadir Uysal	1972-75
25. Yaşar Tok	1975-76
26. Muslu Köse	1976-77
27. Ümmet Önal	1977-78
28. Muzaffer Güzeland	1978-79

29. Necip Er	1979-80
30. Mustafa Yıldırım	1980-82
31. Erol Ertuğrul	1982-83
32. İlhan Atış	1983-84
33. Taykan Ataman	1984-86
34. M. Ali Aytaç	1986-90
35. Orhan Âlimoğlu	1990-93
36. Şükrü Görücü	1993-96
37. Davut Haner	1996-98
38. Abdullah Etil	1998-...

B. Belediye

Elbistan Belediyesi tam manasıyla 1881 yılında kurulmuş olup kuruluşundan bu yana Elbistan'da görev yapan belediye başkanları aşağıda sıralanmıştır.

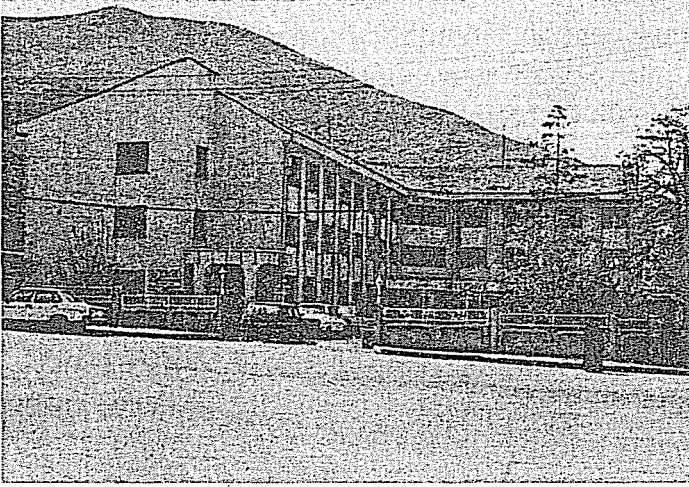
A. Cumhuriyetten Önceki Belediye Başkanları

1. Aloğlu Hacı Efendi
2. Saltoğlu Şükrü Efendi
3. H. Hakan oğlu H. Kadir Efendi
4. Eksiklioğlu Durdu Mehmet Efendi
5. Müftülü Hacı Efendi

B. Cumhuriyetten Sonraki Belediye Başkanları

1. Nuri Nakşioğlu ...-1928
2. Salih Doğuç 1928-30
3. Ali Nakipoğlu 1930-34
4. Doktor Hasan Başaran 1934-39
5. Arif Çağlar 1939-44
6. Tevfik Aytaç 1944-46

7. Ahmet Arıkan	1946-54
8. Ziya Nakipoğlu	1963-76
9. H. Ahmet Özsoy	1954-57
	1977-80
10. Mustafa Yıldırım (Kaymakam 12 Eylül nedeniyle)	1980-81
11. Ali Kartal	1982-83
12. Hamza Akbaş	1984-89
13. H. Abdullah Dede	1989-99
14. Abdullah Paksoy	1999-...

Elbistan Belediye Binası

C. Özel İdare

Bugünkü özel idarelerimizin temeli, 1864 tarihli "Vilayet Nizamnamesi" ne göre illerin kuruluşu ile ortaya çıkmıştır.

İlçe Özel İdareleri kanunların öngördüğü belli ve ortak hizmetleri yürütmekle görevli, taşınır ve taşınmaz malları ile müstakil bütçesi ve karar organları bulunan, tüzel kişiliğe sahip birer kamu kuruluşlarıdır.

İlçe Özel İdaresinin amacı ilçe halkının yol, su, eğitim, kültür, tarım, ekonomi gibi ortak ve mahalli ihtiyaçlarını karşılamak, ülke ekonomisine katkıda bulunmak ve kalkınma planlarının il düzeyinde başarısını sağlamaktır.

D. Resmi Daireler

1. Adliye

Elbistan Adliyesi 1929 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana değişik binalarda hizmet vermişti. İlçenin zamanla sosyo-ekonomik yönden gelişmesiyle birlikte çağın ihtiyaçlarına ve Elbistan'ın mevcut kapasitesine göre hizmet verilen binalar yetersiz kalmış, buna nüfus artışıyla cezaî ve hukukî ihtilafların da artışı eklenince yeni bir binanın yapılması zarurî olmuştur. Bunun üzerine günün koşullarına uygun Adliye Sarayı yapılmaya başlanmış 1990 yılında faaliyete geçmiştir.

Elbistan Adalet Teşkilatı bünyesinde iki adet Noter ve bir E-tipi cezaevi vardır.

2. Askerlik Şubesi

İlçenin yaşlı kişileriyle yapılan mülakatlar sonunda Elbistan'da çok eski devirlerde (Tahmini Sultan Abdulhamit zamanında) bir ihtiyat birliği bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu birlik söylenlere göre 5-10 subay ile bir takım erden ibaretti.

Bilahere sadrazam olan Mahmut Şevket Paşa, Abdulhamit'i tahttan indirip Sultan Reşat tahta geçtiğinde Redif askerliği (kura usulü askerlik) kaldırılmış bugünkü muvazzaf askerlik yükümlülüğü getirilmiş ve tahmini 1326 (1910) tarihlerinde Askerlik Şubesi bugünkü yerinde hizmete başlamıştır. Sancaklara askerlik daireleri, kazalara askerlik şubesi ihalesi bu yıllar arasındadır. Çekirdek birlik kaldırılıp eski binalar ve cephanelikler İstiklal Harbi sonrası gelen 13. Piyade alayının hizmetine verilmiştir. İki yıl kalan alay Konya'ya nakil edilmiş, 1940-45 yılları arasında bu cephanelik ve binaların yıkıldığı öğrenilmiştir.

Askerlik Şubesi eski yapı binalarda 1966 yılına kadar hizmete devam etmiş. 1966 yılında bugünkü alt kısmı şube, üstü lojman olan iki katlı betonarme bina inşa edilmiştir.

1946 yılında Afşin ilçe olunca, bu ilçeye ait işlemler 1950'de Afşin Askerlik Şubesi'ne devredilmiştir. 1971 Reorganizasyonu ile yine Elbistan'a devredilen Afşin ilçesinin askelik işlemleri 16 Ekim 1978'le tekrar Afşin'e nakledilmiş ve hâlâ hizmetini o şubede sürdürmektedir. Ayrıca Ekinözü ve Nurhak ilçelerinin de askerlik işlemleri Elbistan Askerlik Şubesinde yürütülmektedir.

3. Diyanet Hizmetleri

Ülkemizin her yerinde olduğu gibi ilçemizde de dini vecibelerin yürütülmesini Diyanet İşleri Başkanlığı Elbistan Müftülüğü yerine getirmektedir.

Elbistan Müftülüğü Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, resmî bir hizmet binası olmaksızın ilçe müftülerinden Bedri Efendi, Süleyman Safi Efendi, M. Reşit Yinanç tarafından 1951 yılına kadar kendi evlerinde, 1951-1966 yılları arasında şu anki Çarşı Atık Camii avlusunda - ki istimlak edilerek camiye katılan binasında-, 1966-1974 yıllarında Cumhuriyet caddesinde müftülük ve Kur'an Kursu Yaptırma ve Yaşatma Derneği'ne ait olan binanın zemin katında, 1984-1985 yılından itibaren de yeni yapılan Hükümet Konağı'nın ikinci katında hizmetini sürdürmektedir. Elbistan Müftülüğü bu hizmetini bir müftü, iki vaiz, bir şef, iki memur, bir şoför, iki hizmetli ve yüzdokuz din görevlisinden oluşan personeliyle devam ettirmektedir.

A. Cami ve Din Hizmetleri

Elbistan şehir merkezinde dördü inşaat halinde olmak üzere toplam 40'a yakın cami bulunmaktadır.

Bu camilerden sekiz tanesi kubbeli, diğer yirmiyedi tanesi ise çatı ile örtülü bulunmaktadır. Elbistan ilçesinin camiye ihtiyacı olan köylerinin tümünde cami bulunmaktadır. Bunların bir kıs-

mına görevli tayin edilmediği için köy halkından olan fahri görevlilerce imamlık hizmeti yürütülmektedir.

4. Emniyet Müdürlüğü

Elbistan ilçesinde bulunan polis teşkilatı, Emniyet Amirliği bünyesinde hizmet verirken, 3755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 13.03.1989 tarihinden itibaren İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Bugün bu kuruluş, üç adet yardımcı birimi ile Emniyet Müdürlüğü bünyesinde hizmetini sürdürmektedir.

Bugün iç amiri ve memuruyla toplam 100'ün üstünde personelden oluşan kuruluş, Emniyet Teşkilatı olarak araç, gereç, silah ve muharebe yönünden yeterli durumdadır.

Emniyet Teşkilatı ilçede; Çarşı Karakolu, Merkez Karakolu ve Cumhuriyet Karakoluyla ilçeyi asayiş yönünden ayırmıştır. Her birim kendi bölgesinde hizmetini sürdürmektedir.

5. Jandarma Bölük Komutanlığı

Elbistan İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı 1882 yılında Zabtiye Bölüğü olarak Güneşli Mahallesi'nde kurulmuştur. 1929 yılına kadar aynı mahallede görevini sürdürmüş, 1929 yılından sonra Jandarma komutanı ve halkın gayretiyle şimdi yıkılmış olan eski Cezaevi Binasının üst katına nakledilmiştir. 1961-1962 yıllarında Devlet Bütçesinden - Jandarma Genel Komutanlığı'nın emriyle-mülkiyeti Jandarmaya ait olmak üzere bir bina yaptırılmasına karar verilmiştir. 25 Eylül 1975 tarihinde başlayan 19 Ekim 1977 tarihinde yapımı biten yeni binasına taşınmıştır. Halen de aynı binada hizmetini sürdürmektedir.

Elbistan İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı Merkez Karakol olup, buna bağlı karakollar şunlardır:

- Höplek Jandarma Karakol Komutanlığı,
- Büyük Yapalak Jandarma Karakol Komutanlığı,
- Bakış Daimi Jandarma Asayiş Karakol Komutanlığı,
- Güçük Jandarma ve Kararol Komutanlığı,

- Karahasanoşağı geçici Jandarma Asayiş Karakol Komutanlığı,

Bu karakollar bulundukları yerlerde adli, mülki, idari ve askerî görevlerini yerine getirmektedir.

6. Gençlik ve Spor Müdürlüğü

İlçe Gençlik ve Spor Müdürlüğü Elbistanda 1 Temmuz 1992 yılında kurulmuştur. Müdürlüğe tesis olarak; bir stadyum, iki halı saha, bir tekvando salonu bağlı bulunmaktadır. Bir kapalı spor salonu ve yanında 51 dönümlük stadyum, yüzme havuzu arazi-si de ilçe gençlik ve spor müdürlüğüne bağlıdır.

7. Mal Müdürlüğü

Mal Müdürlüğü, Cumhuriyetten önce "Sandık-ı Emirlik" adı altında bir teşkilattı. Cumhuriyetin kuruluşuyla "Mal Müdürlüğü" adını alarak, hizmetini devam ettirmektedir.

Mal Müdürlüğü'nün bünyesinde 3 bölüm bulunmaktadır.

- a. Muhasebe
- b. Milli Emlak
- c. Hazine Avukatlığı

Mal Müdürlüğü, Genel bütçe dahil dairelerin personel giderleri ile diğer kamu hizmetlerinden doğan devlet alacaklarının tahsili, devlete ait taşınmaz malların idaresi ile genel bütçeli idarelerin hizmet dışı kalan taşınır mallarının tasfiyesi, Genel Bütçeli idarelerin ve hazine taşınmazlarının mahkeme işlemlerinin takibi gibi faaliyetleri yürütmektedir.

8. Nüfus Müdürlüğü

İlk defa 1905 yılında "Nüfus Müdürlüğü" adı ile kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra adı "Nüfus Baş Memurluğu"na çevrilmiş. Nüfus Müdürlüğü ilçedeki nüfus işlemleriyle ilgili bilgileri ilçe düzeyinde duyurmak, düzenlemek ve seminer yolu ile ilgili şahısları bilgilendirmek gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

2000 yılı nüfusu:

Kasaba ve Köyler	57.576
Merkez	98.378
Toplam	182.940

9. Orman Bölge Şefliği

Orman Bölge Şefliği Elbistan'daki faaliyetine 1956 yılında başladı. Bölge şefleri, Göksun Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı olarak görevini sürdürmektedir.

10. PTT

Kuruluşu oldukça öncelere dayanan PTT, 1 Mart 1992 tarihinden itibaren Posta ve Telgraf Müdürlüğü adı altında iki ayrı birim olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Telekominikasyon hizmetlerini Telefon Müdürlüğü, posta ve telgraf hizmetlerini de Posta ve Telgraf Müdürlüğü yürütmektedir. Her an yeni gelişmelerin sağlandığı ilçemizde telekominikasyon alanında da Mayıs 92 itibariyle faks sistemi hizmete geçti. 1988 yılından sonra APS posta servisi ile hizmetine devam etmektedir. Son yıllarda Elbistan kasaba ve köylerinde PTT hizmetleri çok hızlı bir şekilde yapılmaktadır.

11. Sağlık Kuruluşları**Devlet Hastanesi**

Elbistan Devlet Hastanesi ilk olarak, mülkiyeti Elbistan Belediyesine ait olan arsada, 1949 yılında, Sağlık Merkezi olarak kurulmuştur. İki yıl Sağlık Merkezi olarak hizmet verdikten sonra, zamanın yetkililerince yapılan müracaatlar üzerine 35 yataklı Devlet Hastanesi olarak hizmetini sürdürmüştür.

Elbistan'ın hızla gelişmesi ve bu gelişmeye paralel olarak nüfusun artması nedeniyle mevcut Devlet Hastanesi ihtiyaca cevap veremeyecek duruma gelmiştir. Daha büyük bir Devlet Hastane-

sine ihtiyaç duyulmasından dolayı, gerekli yerlere müracaatlar yapılmış, bunun üzerine 1970 yılında elli yatak kapasiteli Devlet Hastanesi'nin temeli atılmıştır. Bu temel 1973 yılında tamamlanarak yeni hastane Eylül ayında hizmete geçmiştir. Altı yıl elli yataklı Devlet Hastanesi olarak hizmet verdikten sonra gerek hasta sayısındaki artışlar nedeniyle, gerekse çeşitli branşlardaki doktor tayinleri sonucu bu bina da ihtiyacı karşılayamaz duruma gelmiştir. Bunun üzerine, önceden hastane koridoru ile bağlantısı olan ve atıl durumda bırakılan eski Devlet Hastanesi 1983 yılında onarılarak hizmete sunulmuştur.

Şu anda Elbistan Devlet Hastanesi bölge hastanesi görünümünde olup Afşin, Göksun, Darende, Nurhak, Ekinözü ve Doğanşehir'e de sağlık hizmeti vermektedir.

Elbistan Devlet Hastanesi

B. Sağlık Ocağı

Elbistan'da, 1973-2000 yılları arasında hemen hemen her mahalleye sağlık ocağı kurulmuştur ve binlerce hastaya sağlık hizmeti vermektedir.

C. SSK Hastanesi

Elbistan'da 1977 yılında SSK Dispanseri olarak kurulmuş, bilahere SSK Hastanesine dönüştürülmüştür. 1991 yılına kadar muhtelif binalarda hizmet veren kuruluş hastaneye dönüştüğü tarih olan 7.7.1992'de yeni binasına taşındı.

130 Yataklı ASEV Hastanesi - SSK Hastanesi

Hastane binası, idare binası, doktor ve hemşire lojmanlarından oluşan kuruluş, toplam 26.288 m²'lik bir alana sahip bulunmaktadır.

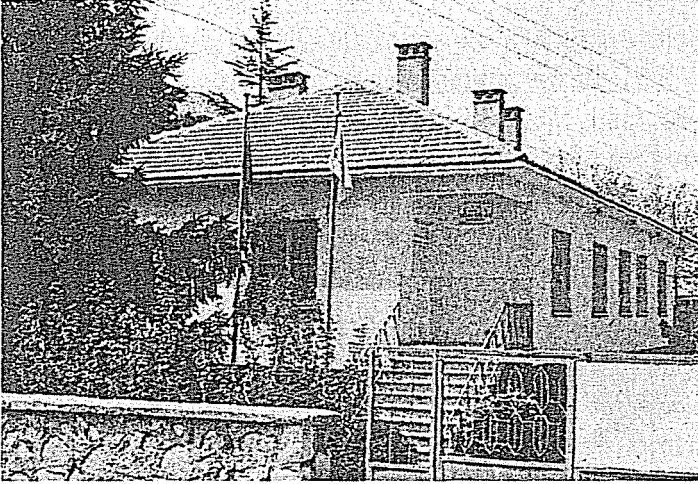
SSK Hsatanesi 1998-2000 yılları arasında ASEV Hastanesi adı ile hizmet vermiştir. ASEV Hastanesi bu iki yıl içerisinde 200.000'in üzerinde hastaya bakmış, bir çok öğretim üyeleride ASEV'de hizmet vermişlerdir. Daha sonra bazı olumsuz çalışmalar sonucu ASEV Hastanesi geri SSK Hastanesi olarak bölge sağlığına hizmet etmektedir.

D. Verem Savaş Dispanseri

Elbistan ilçesinde verem-savaş hizmetlerinin yapılabilmesi için bir Verem Savaş Dispanseri'nin olması gerektiği, halk ve dö-

nemin Devlet Hastanesi Baş Tabibi Dr. Ragıp Akdili tarafından müşahade edilmiş ve dispanser kurulmuştur.

Elbistan Verem Savaş Dispanseri bölge dispanseri olduğundan dolayı Afşin, Göksun, Ekinözü ve Nurhak ilçe merkezleri ile nahiye ve köylerine de -kısıtlı imkanlar içerisinde- hizmet vermektedir. Verem Savaş Dispanseri'nin görev kapsamı içerisine; yeni doğan bebeklere BCG aşısı yapmak, şüpheli şahıslara PPD testi uygulamak, röntgen filmi çekimini yapmak girmektedir. Ayrıca klinik tetkiklerle hastalığın tesbitine ve ayakta tedavi edilebilecek olanların tedavisine çalışılmaktadır.

Elbistan Verem Savaş Dispanseri

12. Sivil Savunma Müdürlüğü

Elbistan ilçesi Sivil Savunma Müdürlüğü 28.02.1959 tarihinde 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu ile kurulmuştur. Bu görev 1981 yılına kadar Kaymakamlık Yazı İşleri Müdürlüğü'nde vekaleten yürütülmüş, daha sonra memur atanarak hizmetini sürdürmüştür.

İlçemiz Sivil Savunma Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Müdürlüğü'ne bağlı taşra teşkilatı olarak, sivil halkın

kendi kendini koruma becerisini artırmak, savaşta ve afetlerde can ve mal kaybını en aza indirmek amacıyla hizmet ve faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Sivil Savunma Müdürlüğü kendi görev alanıyla ilgili bilgileri sunmak için yıl içinde konferanslar düzenlemekte, eğitici filimler izletmektedir.

13. Tapu Sicil Müdürlüğü

Tapu dairelerinin ilk kuruluşu 1874 yılına rastlar. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün kuruluş temeli ise, tapu dairelerinin kuruluşundan daha öncedir.

Hizmete başladığı ilk yıllarda "Tapu Sicil Müdürlükleri" ve "Tapu Sicil Muhafızlıkları" adı altında görev yapan müdürlük, 26 Eylül 1984 tarih ve 3045 sayılı kanunla "Tapu Sicil Müdürlüğü" adını almış ve hizmetini devam ettirmiştir.

14. Tarım Kredi Kooperatifi

Elbistan Tarım Kredi Kooperatifi 1969 yılında kurulmuştur. Tarım Kredi Kooperatifi bölge olarak, Gaziantep Vergi Birliği'ne, merkez olarak, Ankara Merkez Birliği Genel Müdürlüğü'ne, başbakanlık olarak da, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlıdır. Tarım Kredi Kooperatifi çiftçilere nakdi veya ayni olarak yardımda bulunmaktadır. Çiftçilerin kimyevi gübre, fenni yem, zirai alet, zirai mücadele ilaçları ve benzeri ihtiyaçlarını temin etmekte veya temine yardımcı olmaktadır.

15. Tarım Müdürlüğü

İlçe Tarım Müdürlüğü 1950 yılından önce Ziraat Teknisyenliği olarak kurulmuştur. Daha sonraları ise (1975'te) İlçe Ziraat Mühendisliği (1975-1985 arası) Zirai Mücadele Kurum Şefliği haline dönüştürülmüş olup 1985 yılından bu yana ise İlçe Tarım Müdürlüğü olarak hizmetini sürdürmektedir. Hayvansal ve bitkisel üre-

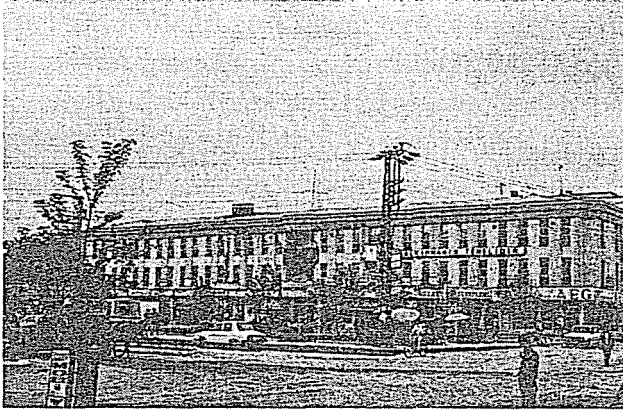
timi ıslah ederek geliştirmek amacına yönelik çalışmaları sürdürmektedir.

16. TMO şube Müdürlüğü

Toprak Mahsulleri Ofisi 1938 yılında şube şefliğı adı altında kurulmuştur. Kayseri- Malatya yolu üzerinde kendi binasında işe başlayan kuruluş hala aynı yerde hizmetini devam ettirmektedir.

17. Vergi Dairesi

Elbistan Vergi Dairesi 01.03.1979 tarihinde kurulmuş, çeşitli binalarda hizmet vermiştir. En son olarak 1987 yılında gelir idaresi geliştirme fonundan satın alınarak uygun hale getirilen İbrahim Karaoğlanoğlu Meydanı, Belediye Pasajı ikinci katında 870 m²'lik alana sahip kendine ait yerinde hizmetini sürdürmektedir.

Elbistan Vergi Dairesi

20. Zirai Donatım Kurumu

Zirai Donatım Kurumu Elbistan şube Müdürlüğü 1969 yılından satış memurluğı olarak faaliyete geçmiştir. şube Müdürlüğü Malatya-Kayseri yolu üzerinde sekiz dönümlük mülki arsa üzerinde Elbistan'a, civar ilçelere ve köylere hizmet vermektedir.

Zirai Donatım Kurumu Şube Müdürlüğü 1969 yılında kurulduğunda şube şefi, hizmetli ve memurla hizmet veriyordu. Bugün ise şube şefi, ambar memuru, iki kantarcısı, bekçisi ve sezonluk işçi kadrosuyla hizmetini sürdürmektedir.

Elbistan Zirai Donatım Şube Müdürlüğü, ilçemiz merkezinin ve köylerinin, ayrıca civar ilçelerin ve köylerinin de tüm kimyevi gübre ihtiyaçlarını karşıladığı gibi, bilumum zirai alet ve tarım makinalarını Zirai Donatım Kurumu olarak karşılamaktadır.

NÜFUS

A. Nüfusun Tarihi Gelişimi

Elbistan, yerleşim merkezi olarak çevre yerleşim birimleri içinde birçok bakımdan üstün ve gelişmiş olduğu gibi, nüfus olarak da bu büyüklüğünü muhafaza etmektedir. Bu büyüklük son zamanlardaki bir gelişme değil, çok eskilere dayanan bir birikimdir.

Elbistan'ın kuruluş tarihinden itibaren ovanın tamamına yakın bir bölümünün yerleşime müsait olması gibi bir imkandan dolayı, havaliye yayılmış olarak milyonluk insan topluluklarının yaşadığı tahmin edilmektedir. Elbistan'ın çok sayıdaki insan topluluklarını bağrında beslemesi ovanın her bir yanına serpilmiş olan höyüklerle ispat edilir. Bu höyüklerin eski şehir ve köy kalıntıları olduğu, her birinin bir yerleşim merkezini oluşturdukları bir gerçektir; ki, bugün bile yörelerde insanların yaşadığı sonucundan başka, Elbistan'ın tarihî-kültürel yapısı, halkın yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri de tarihi metotlarla tespit edilmektedir.

Geçmiş tarihlerde, bugünün E-5'i sayılabilecek Halep-Sivas ve İstanbul-Bağdat arası ticaret ve kervanyolları (ipek yolu) üzerinde bulunan Elbistan, aynı zamanda bir bilim ve ticaret merkezi idi.

İnsanların yaşadığı bölgelerde, değişen çevre şartlarından dolayı normal artan nüfus seyri azalma gösterebilir, yine aynı çevre şartlarında herhangi bir değişim olduğunda nüfus artışında normalin üstünde bir artış kaydedilebilir. Her iki halde de dış etkiler söz konusudur.

Birinci dünya savaşı öncesinde Elbistan'ın merkez nüfusunun 15.000'inin üzerinde olduğu görülmektedir. Uzun süren savaş yılları, açlık ve salgın hastalıklar ve ana yollardan uzak kalışı ilçe nüfusunun büyük ölçüde azalmasına sebep olan dış etkilerdir.

Biraz önceki sayılan sebepler yüzünden 1927 nüfus sayımında Elbistan'ın nüfusu 4.605'e kadar düşmüştür.

B. 1927-1950 Dönemi

İlk Resmî nüfus sayımının yapıldığı 1927'den 1950 yılına kadar Elbistan'ın nüfusunda fazla bir artış kaydedilmemektedir. Nüfus artış oranı % 01 (binde bir) ile % 13 (binde on üç) arasında değişmektedir. 1945 nüfus sayımında Elbistan nüfusunda bir azalma görülür. Bunun sebebi Afşin'in Elbistan'dan ayrılarak yeni bir ilçe olmasıdır. 1927 ile 1950 döneminde Elbistan nüfustaki artışın, köy ve bucak nüfuslarına oranla daha ağır bir tempoda olduğu görülür. Bu durum 1950'li yıllarda Elbistan'ın bir tarım memleketi özelliği taşımasının sonucudur.

C. 1950 Sonrası Nüfus

1950 yılından sonra Elbistan nüfusunda önceki devrelere nispetle daha büyük bir artış kaydettiği görülmektedir. 1950 yılı nüfus sayımından sonra köy nüfus artış hızında, göze çarpan bir azalma görülmektedir. Bu durumun sebepleri arasında; Elbistan'ın kara yolu ile Kahramanmaraş ve Malatya'ya, daha sonra Kayseri'ye bağlanarak, ekonominin hızla gelişmeye başlaması sayılabilir.

Elbistan 1955'te 8.496 nüfuslu iken, düzenli bir nüfus artış seyriyle 1990 yılında 54.741' yükselmiştir. Yerleşim birimleri içinde Elbistan sayım yıllarının hepsinde de sayısal fazlalığı korumaktadır.

Elbistan merkeze bağlı köy ve bucaklar, Elbistan'ın toplam nüfusunun 2/3'ünü oluşturur. Ancak son yıllarda görülen göçler ile şehir nüfusunda artış, köy nüfusunda ise azalış kaydedilmektedir.

1985 yılına ait ilçe, bucak ve köy muhtarlıklarına göre nüfusu ile 1990 yılına ait değerler aşağıdadır.

Aşağıda da görüldüğü gibi, 1990 yıl nüfus sayımına göre Elbistan merkez nüfusu 54.741, bucak ve köy toplamı 57.283, her ikisi beraber 112.024 olmaktadır. Elbistan'da merkeze bağlı 7 belediye vardır (Akbayır, Büyükyapalak, Izgın, İğde, Karaelbistan, Söğütlü, Doğanköy).

1985 ve 1990 yılları arasında Elbistan merkez nüfus 48.756'dan 54.741'ye yükselmiş ancak bucak ve köy nüfusu 98.875'den 57.283'e düşmüştür. Bunun sebepleri olarak, Nurhak bucağının ayrı bir ilçe olması, Ekinözü'nün de ayrı bir idari yapı olarak ilçeler arasına katılmasıyla, bu şehirleri nüfusları ve bunlara bağlı kırsal nüfusun Elbistan'dan ayrılması sayılabilir. Bu da sayısal bir düşüklüğe sebep olmuştur. Bunların dışında köy ve bucaklarda Elbistan'a ve daha büyük yerleşim merkezlerine olan göçten dolayı da, köylerde ve bucaklarda nüfus düşmüştür.

Nüfusun yaş yapısına göre okuryazarlık oranına bakıldığında; ilkökul ve ortaokul çağlarında olanlar arasında okuma-yazma bilmeyenler oldukça düşükken, 25 yaş üzerinde bu oran biraz yükselmektedir. Verilere bakıldığında rastlanılan bir özellikte kız çocuklarının okuma-yazma oranının düşüklüğüdür. İlkokul ve ortaokulda bu fark az olsa da lise ve yüksekokulda bu oran daha da çoğalmaktadır. Ancak son zamanlarda değişen değerler sebebiyle bu fark giderek kapanmaktadır.

D. Nüfusun Verimliliği ve Faal Nüfus

Elbistan'daki nüfus potansiyelini gözler önüne serdikten sonra, başka bir açıdan bakılacak olgu da, nüfusun verimliliği ve faal olma durumudur.

Bir ülke veya şehir için nüfus artışının yararlı veya zararlı olup olmadığını nüfusun yapısı belirler. 0-14 yaş grubu ile 65 yaş grubu üzerindeki, mahkumlar, emeğini harcamayı sevmeyen tembeller, öğrenciler, ev hanımları, emekliler gibi bir grubu toplam nüfustan çıkardığımızda, nüfusun işgücünü buluruz. Bu işgücünün ifade ettiği mana iktisadi faaliyete katılan veya katılabilecek insan demektir.

Tablo-1: Elbistan İlçesi Kesinleşmiş Sayım Sonuçları

BİRİMİ	1990	1997	2000	BİRİMİ	1990	1997	2000
MERKEZ	54741	87224	98378	Horhor	193	43	44
AKBAYIR	2247	3168	2410	İkizpınar	531	456	450
BAKIŞ	2515	2654	2192	İncecik	783	728	696
BÜYÜKYAPALAK	3423	4907	5467	Kalaycık	303	188	210
DEMİRCİLİK	2035	2432	1492	Kalealtı	743	836	949
DOĞANKÖY	4535	4102	5050	Kangal	296	133	136
İĞDE	2568	2904	3009	Kantarma	318	77	100
IZGIN	2063	3353	3119	Karahasanuşağı	1232	1388	1561
KARAEHBİSTAN	2950	4315	4932	Karahöyük	1314	967	923
SÖĞÜTLÜ	2491	3118	2919	Karamağra	878	704	960
AĞLICA	430	349	412	Kayageçit	481	415	384
AKARCA		173	182	Keçemağra	582	366	328
AKSAKAL	133	67	74	Kışla	631	544	560
AKVEREN	589	628	681	Körücek	170	87	95
ALEMBEY	1025	748	896	Köseyahya	505	251	166
ALKAYAOĞLU	304	216	142	Köşk	376	256	221
ATMALIKAŞANLI	495	303	252	Küçükyapalak	740	434	393
BALIKÇIL	737	638	643	Ovacık	503	350	350
BEŞTEPE	113	64	84	Özbek	194	120	82
BEYYURDU	386	286	226	Özcanlı	130	99	66
ÇATOVA	1472	1264	1469	Sarıyatak	439	124	140
ÇİÇEK	1473	1820	1985	Sevdiilli	1042	479	532
ÇITLIK	291	199	185	Sünnet	163	51	49
DAĞDERE	762	793	810	Tapkıran	463	241	340
DERVİŞÇİMLİ	65	30	38	Tapkırankale	563	285	254
ELDELEK	513	655	450	Taşburun	1072	1001	961
ELMALI	233	110	114	Tepebaşı (Kastal)	501	161	116
EVCİHÜYÜK	932	596	601	Topallı	178	90	76
FAKIOĞLU	290	275	251	Toprakser	148	87	206
GÖKÇEK	651	365	454	Türkveren	724	579	630
GÜBLÜCE	1067	237	271	Uncular	920	755	705
GÜCÜK	625	334	300	Uzunpınar	141	95	85
GÜMÜŞDÖVEN	398	207	145	Yalak	77	46	69
GÜNALTI	188	90	154	Yalıntaş	270	185	126
GÜNDERE	649	606	520	Yapılı	178	100	119
GÜVERCİNLİK	583	465	512	Yapılıpınar	66	19	34
HACİHASANLI		120	188	Yapraklı	1375	1206	1339
HASANALILI	303	120	181	Yoğunsöğüt	272	145	130
HASANKENDİ	444	467	451	TOPLAM	114214	144441	182940

İşgücünden ufak bir fark olan kavram da “faal nüfus”dur. Herhangi bir sayım gerektiğinde o anda çalışanlar, işi ile ilgisi devam edenler faal nüfusu oluştururlar. Bu bakımdan faal nüfus her zaman için işgücünden sayısal olarak daha az bir yekün tutar.

Elbistan genç nüfusa sahip olan bir yerleşim merkezidir. Konumu itibariyle yeni istihdam sahaları açmaya elverişli bir bölgedir. Daha önceki yıllarda tarım sektöründe işsiz kesim gizli işsizlik şeklinde istihdam edilebiliyordu. Ancak son yıllardaki yapısal değişiklikler, çekirdek aile oluşumlarıyla bu nüfus o sektörde barınamamakta, barınsa bile verimliliğe ulaşamamaktadır.

EGİTİM VE ÖĞRETİM

Anadolu'nun en eski yerleşme ve kültür merkezlerinden biri Elbistan'dır. Elbistan'ın eski tarihlerinden beri gerek tabii afetlere gerek sık sık istilalara uğraması birçok mimari ve kültür eserinin yok olmasına sebep olmuştur. Eskiden her cami medresesinin halk tarafından kurulup yönetilen gayri resmi birer okul ve kültür merkezi olduğu, baz camilerde de gayri resmi birer okul ve kültür merkezi olduğu, bazı camilerde de el yazması dini ve çeşitli ilmi kitapları kapsayan kütüphaneler bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda değinilen nedenlerle bunların bugün ortada olmadığı görülmektedir.

Cumhuriyetten sonra bütün yurttaki olduğu gibi, eğitim ve öğretim alanında Elbistan'da da yeni bir devreye girilmiş ve günümüze kadar hızla gelişmeler devam etmiştir. Bu sebeple ilçemizde okur yazar oranı oldukça iyidir. Bu oran şehir merkezinde köylere nazaran daha yüksektir.

Cumhuriyetten bu yana okul, öğrenci ve öğretmen sayısında da artış görülmektedir. 1973 yılı itibariyle Elbistan'da 170 ilköğretim, bir lise ve dört ortaokul bulunmakta idi. 1973 yılı için ilköğretimde öğretmen sayısı 502, öğrenci sayısı 15.898'idi. Orta dereceli okulların öğrenci sayısı 16.898'dir. Orta dereceli okulların öğretmen sayısı 56, öğrenci sayısı 2.641'idi.

Elbistan'da ilköğretim 1911 yılına kadar mahalle mekteplerinde yürütülmekte idi. Mahalle mektepleri ilköğretim görevini görmektedir ve ülkenin her tarafında eğitim ve öğretim bu şekilde

verilmekte idi. Elbistan'da mahalle mekteplerinden en önemlileri üçer sınıftan oluşan Güneşli, Darpkapı ve Kızılcaoba mahallelerindeki mekteplerdi. Bundan başka beş sınıfta tedrisat yapan rüştiye mektebi vardı. 1911 yılında halkın yardım ve teşebbüsleriyle eski Gazipaşa ilkokulu binası, Numune Mektebi İdadisi olarak yaptırılmış ve 1912 yılında da o zamanki tedrisat programına göre altı sınıflı ilkokul olarak öğretime açılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra numune mektebine Gazipaşa İlkokulu, Rüştiye Mektebi'ne İsmetpaşa İlkokulu adları verilmiştir. Bundan sonra ilçe merkezine ve zamanla köylere devlet tarafından okullar yaptırılmaya başlanmıştır. Devlet tarafından 1951 yılında Tepebaşı İlkokulu, 1954 yılında Kümbet İlkokulu, 1956 yılında İstiklal İlkokulu ve Atatürk İlkokulu 1961'de Cumhuriyet İlkokulu, 1962'de Pınarbaşı İlkokulu, 1982'de Esentepe İlkokulu, 1988'de Fatih İlkokulu ve 1989 yılında Mehmet Akif İlkokulu hizmete açılmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber her vilayette bir Öğretmen Okulu açılmasına karar verilmiş, Maraş'ta açılacak olan Öğretmen Okulu, Elbistan'da Gazipaşa İlkokulu'nda tedrisat yapmak üzere "Maraş Darulmuallimini" adı altında öğretime başlamıştır. İki sene eğitim öğretim yaptıktan Sivas'a aktarılmıştır. 1927 yılında Kadı İbrahim Efendi evinde iki sınıflı olarak ikmal mektebi tekrar açılmış olup, 1939 yılına kadar devam etmiş, Mükrimin Halil Lisesi'nin eski binasına taşınmıştır. 1961 yılında Özel Mükrimin Halil Lisesi açılmış, 1962 yılında gelen müfettişlerce resmileştirilmiştir. 1972 yılında Kümbet İlkokulu'nda geçici bir ortaokul açılmış olup, bu okul daha sonra Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu'na taşınmıştır. 1969 yılında Ekinözü Ortaokulu, 1971 yılında Nurhak Ortaokulu, 1972 yılında Büyükyapalak Ortaokulu, 1974 yılında Sevdilli, İğde Ortaokulu, 1975'e Gücük Ortaokulu, 1986'e Elbistan Ortaokulu, 1987'e Köşk İlköğretim Okulu, 1976 yılında Kız Meslek Lisesi, İmam-Hatip Lisesi, Ticaret Lisesi, 1982 yılında Endüstri Meslek Lisesi, 1989 yılında Ekinözü Lisesi hizmete açılmış olup, tedrisata devam etmektedirler.

A. İlkokullar

Eğitim ve öğretimin yapı taşı olan ilkokulların gelişimini daha önce anlatmıştık, ancak bunlara ek olarak birkaç şey gösterilebilir;

Tablo-2: Elbistan'daki İlkokullarda Gelişme

Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı			Mezun Sayısı			Okullaşma Oranı %
			Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1923-27	8	13	554	126	680	87	23	110	6
1927-35	14	29	1.169	320	1.489	126	32	158	12
1935-40	48	69	1.659	530	2.189	112	26	138	15
1940-45	56	88	1.795	600	2.395	104	16	120	23
1945-50	52	79	2.181	1.136	3.317	375	68	443	34
1950-55	57	96	2.843	1.342	4.185	415	91	506	35
1955-60	72	119	4.075	1.982	6.057	615	169	784	44
1060-65	114	172	7.080	3.180	10.260	789	239	1.028	65
1965-70	165	373	9.710	5.854	15.564	1.090	420	1.510	65
1970-73	170	502	10.093	6.805	15.898	1.270	592	1.862	88
1973-80	172	530	11.025	6.912	17.937	1.310	690	2.000	91
1980-90	172	548	11.300	7.012	18.312	1.353	756	2109	93
1990-00	172	553	11.447	7.219	18.666	1.533	903	2436	96

Yukarıda da görüldüğü gibi ilkokulların 1923'den 2000'e kadar olan seyri içerisinde her yönden birçok ilerlemeler kaydedilmiştir. Okul, öğretme ve öğrenci sayısında oldukça yüksek artışlar olmuştur.

Köylerde ise eğitim ve öğretime katılan öğretmen sayısı yaklaşık 300'ü bulmaktadır. 270 derslikte toplam 20.220 öğrenciye hizmet verilmektedir. Öğretmenler köylerde kiralık ev bulmakta güçlük çekmektedirler, bu sebeple sağlığa uygunsuz evlerde ikamet edenler de vardır. Köylerde öğretmenlerin ikameti için 110 kadar lojman bulunmaktadır. Ancak bunların yeterli olduğu söylenemez.

Bazı köy ve mezralarda da ilkokul binaları resmi olmayıp, geçici olduğundan eğitim ve öğretim sağlıklı ve verimli bir şekilde yapılamamaktadır. Böyle yerlerde okul bahçesinin olmayışı öğrencileri olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo -3: Elbistan'da Öğretmen ve Eğitimci Sayısı

Yıllar	Öğretmenli	Öğr. Eğitimci	Eğitimci	Toplam
1923-27	8	-	-	7
1927-35	14	-	-	14
1935-40	14	4	30	48
1940-45	15	7	34	56
1945-50	22	18	12	52
1950-55	50	11	6	67
1955-60	57	11	4	72
1960-65	103	10	1	114
1965-70	156	9	-	165
1970-72	161	9	-	170
1972-80	163	9	-	172
1980-90	166	11	3	180
1990-00	170	12	-	182

Tablo-4: Elbistan'da Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Lojman Sayısı

	Resmi	Geçici	Toplam
Merkez	1	-	1
Köy	162	20	182
TOPLAM	163	20	183

B. Ortaokullar

Harf inkılabından sonra latin alfabesinin daha da yaygınlaştırılması, bunun yanında okullaşmaya ve okullara daha çok değer verilmesi sonucu, hükümet kararı olarak her vilayette bir öğretmen okulu açılmasına karar verildi. Kahramanmaraş'ta açılan öğretmen okulunu Kahramanmaraşlılar çeşitli nedenlerle istemediğinden, devrin il genel meclis üyelerinden olan Elbistanlı Avukat Hulusi Söğütlü ve Abdullah Sezer'in çalışmalarıyla öğretmen okulu Elbistan'a aktarılmış, "Maraş Darulmuallimini" adı altında Gazipaşa İlkokulu binasında 2 sene öğretimde bulunmuş, sonra tasfiye edilerek, Sivas'a nakledilmiştir.

1927 yılına kadar Elbistan'da orta öğretim dalında bir faaliyet olmamıştır. Ancak 1927 yılında ikmal mektebi adı altında ortaokul programını uygulayan bir okul açılmıştır. Bu okul iki sene tedrisata devam ettikten sonra devredilmiştir. Nihayet 1933'te Kadın İbrahim Efendi evinde 1. ve 2. sınıflı olarak tekrar öğretime başlamıştır. 1937'de 1939'a kadar, iki sene belediye binasında faaliyet göstermiştir. 1939 yılında ortaokul binasının yapılması nedeniyle bugünkü Mükrimin Halil Lisesi yanındaki binada öğretime devam etmiştir.

Elbistan halkının okula ve okumaya düşkün olması sonucu bir lise yapılması ihtiyacı görülmüş, öncülüğünü, o zamanki ortaokul müdürü yaparak lisenin temelleri - halkın büyük fedakarlığı ile - atılmıştır. 1961 yılında özel lise olarak bir sınıfla öğretime açılmıştır. 1962 yılında ise devlet müfettişleri tarafından resmi lise haline getirilerek bakanlığa devredilmiştir.

Çevre ilçelerin de Elbistan Mükrimin Halil Lisesine öğrencilerini göndermesiyle, ortaokulla beraber öğrenim yapan lisenin kapasitesi, gelen öğrencileri, gerek sınıf bakımından, gerekse öğretmen bakımından karşılayamadığı için merkez de ikinci bir ortaokulun açılması düşünülmüş bu nedenle 1970-71 öğretim yılında liseye bağlı olarak, Kümbet Mahallesi ilkokulunda ikinci bir orta-

Tablo-5: Elbistan'da Bulunan Okullara Bağlı Öğretmen, Öğrenci Sayıları Aşağıda Verilmiştir

Okul Adı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Derslik Sayısı	Öğretmen İhtiyacı
Mükrimin Halil orta kısmı	64	1.170	19	22
Kız Meslek Lisesi orta kısmı	13	80	3	3
Ticaret Lisesi orta kısmı	18	401	9	6
Anadolu Lisesi orta kısmı	13	328	9	3
İmam-Hatip Lisesi orta kısmı	23	1.002	20	20
G.M.K ortaokulu	22	1.556	30	11
Elbistan ortaokulu	6	332	8	5
Akbayır ortaokulu	1	118	3	4
Bakış ortaokulu	1	104	3	4
İğde ortaokulu	4	169	4	3
Karahasanuşağı ortaokulu	1	72	3	3
Küçükyapalak ortaokulu	3	43	3	2
Sevdili ortaokulu	1	69	3	2
Güvercinlik ortaokulu	1	85	3	5
Anbarcık ilköğretim okulu	3	117	3	4
B. Yapalak ilköğretim okulu	4	286	6	5
Doğansite ilköğretim okulu	5	406	10	4
Demircilik ilköğretim okulu	3	138	3	3
Güçük ilköğretim okulu	1	64	3	2
Yunus Emre ilköğretim okulu	6	428	11	6
Merkez Atatürk ilköğretim okulu	3	230	6	9

okul öğretime açılmıştır. 1971-72 öğretim yılında ayrılarak müstakil olmuştur.

Elbistan'a bağlı olan bucak ve köylerde de artan nüfus ve ihtiyaç doğrultusunda ortaokullar açılmıştır.

Görüldüğü gibi yıllar birbirini takip ettikçe, ortaöğretimde de oldukça gelişmeler olmuştur ve hala da sürmektedir.

C. Lise ve Dengi Okullar

Elbistan'da ilköğretimin çok yüksek düzeyde tamamlanması sonucu açılan ortaokullar da yeterli düzeye gelmiş, bu ortaokullardan taşan öğrenci kitlesi için birçok lise lüzumlu olmuştur. Elbistan'daki öğretim hayatı artık ortaöğretimin de oldukça üzerine çıkmış ve ülkenin birçok üniversitelerine, fakültelerine dağılmış öğrencileriyle adını duyurmuştur. Bunun dışında İnönü Üniversitesi'ne bağlı bulunan yüksekokul ve fakültelerden birkaçı da Elbistan'da kurulmuş, bu da ilerisi için oldukça yararlı bir ortam hazırlanmasına sebep olmuştur.

Tablo-6: Elbistan'daki Okul Türleri, Okullar Öğrenci, Öğretmen ve Mezun Öğrenci Sayıları Aşağıda Verilmiştir

Okul Türü	Elbistan			
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Mezun Öğrenci Sayısı
İlköğretim Okulları	72	22617	644	1688
Lise ve Dengi Okullar	14	4478	221	637
Toplam	86	27095	865	2325

D. Yüksek Okullar

Elbistan'da ilk defa 1990-91 öğretim yılında ilk bölüm açıldı. Bu bölümler İnönü Üniversitesi'ne bağlı iki yıllık Elektrik Meslek Yüksek Okulu ile, Motor Meslek Yüksek Okulu idi. 1993-94 öğretim yılında da Elektronik bölümü açılarak okul sayısı 3'e ulaştı.

Elbistan İlçesi Öğrenim Durumu

Elbistan'da yapılan örgün eğitim ve yaygın eğitim metotlarıyla insanlar birçok konuda bilinçlendirilmiştir. Okuma-yazma bilmeyen az sayıda insan kalmıştır ki çoğunluğu da elli yaş yukarısidir.

İlçemizde "örgün eğitimle" İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ilgilenebilmektedir. 1935 yılında ilçemizde Maarif Memurluğu olarak kurulan İlköğretim Müdürlüğü 1985 yılına kadar hizmet vermeye devam etmiş, 1985 yılında İlçe Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlüğü bu görevi üstlenmiş iken, daha sonraki isim değişikliğine uğramıştır. Halen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak hizmetini sürdürmektedir.

Halk Eğitim Merkezi

Diğer adıyla "Yaygın Eğitim" olan halk eğitim; örgüt eğitim sistemine hiç girmemiş, ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere, gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için, örgün eğitimin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeleri sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeyde yaşam boyu yapılan eğitim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür. Halk eğitimi ile halk, bilgi ve beceri sahibi olmakta, insangücü yetiştirilmektedir. Halk eğitimi, istihdam edilmeyen veya yanlış edilen eğitimi, istihdam edilmeyen veya yanlış edilen eğitimli veya eğitimsiz yetişkinleri uygun bir şekilde yetiştirdiği için örgün eğitim kadar önemlidir. Elbistan Halk Eğitimi Merkezi 24.11.1972 tarihinde eski Gazipaşa İlkokulu'nun boş olan kısmında açılarak faaliyetine başlamıştır.

Halk Eğitim Merkezi, Şehir merkezinde ve köylerde, kadın veya erkek her istekliye hitap etmekte, pekçok değişik dallarda pekçok kimseye hizmet vermektedir.

Tablo-7: Mesleki Genel Bilgi Kursları

Kurs Adı	Kurs Sayısı			Kursiyer Sayısı		
	Şehir	Köy	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Biçki-Dikiş	12	12	21	557	-	557
İç Giyim	5	5	3	140	-	140
Makine Nakışları	14	14	20	556	-	556
El Nakışları	-	-	1	20	-	20
El Sanatları	1	1	-	18	-	18
Butik	3	3	-	49	-	49
Trikotaj	1	1	-	16	-	16
Daktilografi	1	1	-	9	11	20
TOPLAM	37	37	45	1.365	11	1.376

Tablo-8: Sanayi-Eğitim Kursları

Kurs Adı	Kurs Sayısı			Kursiyer Sayısı		
	Şehir	Köy	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Kalorifercilik	1	-	1	-	16	16

Tablo-9: Sosyal ve Kültürel Kurslar

Kurs Adı	Kurs Sayısı			Kursiyer Sayısı		
	Şehir	Köy	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Genel Kültür	9	14	22	357	-	357
Türkçe	4	6	10	77	122	199
Matematik	12	5	17	123	231	354
Fen Bilgisi	8	1	9	75	116	191
Folklor	4	-	4	26	53	79
Güreş	2	2	4	-	83	83
TOPLAM	39	27	66	658	605	1.263

Okuma-Yazma Kursları

Üç ayrı dalda onbeş çeşit, toplam 163 adet kurs açılmıştır. Bu kurslara son beş yılda 2.217 kadın 645 erkek olmak üzere 2.842 kursiyer katılmıştır.

Ayrıca, Halk Eğitimi Merkezi sosyal ve kültürel alanda seminer, sergi, güreş gibi uygulamalardan oluşan toplam 19 dalda 139 program düzenlenmiştir. Bu programlara son beş yılda toplam 22.162 kişi katılmıştır. Devamlı olarak yapılan programlar yanında Bilgisayar, Yabancı Dil, Kalorifer Kursu, Daktilografi kursları da devamlılık kazandırılmaya çalışılan kurslardandır.

İlçe Halk Kütüphanesi

İlçemiz Halk Kütüphanesi 1962 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir Çocuk Kütüphanesi olarak kuruldu.

İlçe Halk Kütüphanesi Çocuk Kütüphanesi'nden Halk Kütüphanesi haline geçince kitap sayısında bir hayli artış görülmüştür. Ayrıca İlçe kütüphanesine ülkede çıkan kitap ve süreli yayınlar (dergiler) de ulaşmaktadır.

Yukarıda da görüldüğü gibi son yıllarda üye ve okuyucu sayısında oldukça artış olmuştur. Ne var ki adı Halk Kütüphanesi olmasına rağmen kütüphaneden genelde öğrenciler yararlanmaktadır. Öğrenci dışındaki diğer kesimin ise pek ilgisi görülmemektedir.

ELBİSTAN'IN EKONOMİSİ

Ticari Hayat

Geçmiş devirlerde Elbistan kervan yollarının bir durak noktası olması hesabıyla ticaret hayatında gelişmiş haldeydi. Bu süreç her türlü ulaşım imkanlarının kesilmesi kervan yollarında terk edilmesiyle birlikte duraklamış fakat bu duraklama hali fazla sürmemiş yöremizin kara yoluna kavuşmasıyla birlikte ticaret hayatı da biraz olsun hareketlenmiştir. Son zamanlarda ise Elbistan'daki tarım, hayvancılık, inşaat sektörü ve sanayideki gelişmeye paralel olarak ticaret hayatında büyük çapta bir canlılık olmuştur. Ticaret hayatında bu canlanmaya hızla artan nüfusun katkılarını da unutmamak lazımdır.

Bir tarım ve hayvancılık memleketi olan Elbistan'ı ticaret hayatının hızla gelişmesinde özellikle çeşitli tarım ürünlerinin değerlendirilmesi dış satımın artması, sanayi ve imalat kollarının çoğalması büyük rol oynamıştır. Yöremizdeki sanayi kuruluşları arasında; Afşin-Elbistan Termik Santrali, Plastik Sanayii, Şeker Fabrikası, Tuğla ve Un Fabrikalarını saymak mümkündür. İmalat kolları ise; Hızar-Kereste ve Demirdoğrama atölyeleri, mobilya imalathaneleri, karo ve mozaik tesisleri ile diğer imalat müesseseleri olmak üzere toplanmışlardır. Bunlar bölgede oluşturulan ekonomik kıymetin büyük kısmını teşkil etmektedirler.

Elbistan Ticaret ve Sanayi Odası

1967 yılında kurulan Elbistan Ticaret ve Sanayi Odası bir süre Örnek İşhanı, ikinci katta çalışmalarını sürdürmüş 1993 yılında ise Candargazi İşhanı'ndaki yeni yerine taşınarak çalışmalarına burdan devam etmektedir.

Meyve ve Sebze Hali

1967 yılında şu anki Candargazi İşhanı'nın yerinde kurulan meyve sebze hali 1990 yılında Battalgazi Camii arkasındaki yeni yapılan binasına taşınarak şu anki hizmetine burada devam etmektedir. Halkın ihtiyaçlarına karşılık vermeye çalışan meyve sebze hali ülkemizde yetiştirilen hemen hemen bütün meyve ve sebzeleri satmaktadır. Halkın ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırken de, en çok dikkat edilen şey satılan malların kaliteli ve sağlıklı olmasıdır.

Tablo-10: Elbistan'ın Meslek Grupları ve Kayıtlı Üye Sayıları

Meslek Grubu	Kayıtlı Üye Sayısı	
Manifaturacı, Terzi, Kooperatif Şirketler	134	254
Otelciler, Lokantacılar, Kasaplar, Kahveciler, Fırıncılar, Canlı Ticaret	93	293
Hırdavatçılar, Barcılar, Tahufiyeciler, Eczacılar	52	180
İnşaatçı, Nakliyeciler, Keresteci, Akaryakıtçı, Taşıtçılar, Mütahhit	113	520
Kavafiye, Kunduracı, Berber, Sarraflar	23	91
Otoparçacısı, Oto Tamircileri, Sinemacılar, Radyocular, Saatçiler	55	254
Bakkallar	125	336
Zahireciler	72	139

Toptancı halinden ayrı Elbistan Belediyesi sınırları içinde haftanın üç günü üç ayrı yerde semt pazarları kurulmaktadır. Halk ihtiyaçlarını karşılamak için bu semt pazarlarından alış-veriş yapmaktadır. Pazartesi günü ise Elbistan'ın halk pazarı olarak süregelmiş ve köylerden, komşu ilçelerinden gelen halk bu günde şehirden alış-veriş yapmakta ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Ayrıca son iki yıldan beri Battalgazi Camii yanında açık oto pazarı kurulmaktadır. kalara bağlı olan Kredi ve Kefalet Kooper-

Elbistan'daki Banka Şubeleri

Emlak Bankası, Etibank, Halk Bankası, İş Bankası, Şeker Bankası, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası, Elbistan Ziraat Bankasına Bağlı Tarım Kredi Kooperatifleri.

Sanayi

Elbistan'daki sanayi oluşumunu iki ana kola ayırmak mümkündür. Çünkü oto elektrikçileri, oto tamircileri, oto kaportacıları, torna ve tesviyeciler sanayinin küçük sanayi denilen bölümünü oluşturmaktadır Afşin-Elbistan Termik Santrali, Elbistan Şeker Fabrikası, Un Fabrikası, Tuğla Fabrikası ise büyük sanayi kollarını oluşturmaktadırlar. Bu sanayi kollarının gelişimi ise tamamıyla son onbeş, yirmi yılın ürünüdür.

Küçük Sanayi Kolları

Şehir içine dağınık bir halde yayılmış bulunan "küçük sanayi kuruluşlarının başında; oto tamircileri, oto elektrikçileri, traktör tamircileri, torna ve tesviyeciler gelmektedir. Bu küçük sanayi kuruluşları şehirdeki, gerek oto sayılarının artmasıyla gerekse teknolojinin ilerlemesiyle bayağı artarak şehir içinde epey bir alan kapsar hale gelmiştir. Buna bir alternatif olarak düşünülen küçük sanayi sitesinin yapımına başlanmıştır.

Belediye otogar civarında 235 dönümlük bir araziye kurulan küçük sanayi sitesi her sanat dalında hizmet verebilecek iş kollarını kapsamaktadır. Bu sanat dallarını ve dükkan kapsamalarını şöyle sıralayabiliriz.

1. 75 m² kapalı alanı ve 75 m² açık alanı bulunan 94 adet oto elektrikçileri, soğuk ve sıcak demircileri ve radyatörcüler.
2. 150 m² kapalı alanı 125 m² açık alanı bulunan marangoz, oto tamircisi, traktör tamircisi, torna ve tesviyeciler.

3. 225 m² kapalı alanı 200 m² açık alanı bulunan 50 adet hızarıcı, mobilyacı, kaportacı ve ziraat aletleri tamircileri.
4. Bu sahada çalışan dükkanların sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için 22 adet oto parçaları satıcısı, üç adet bakkal, bir adet kasap, lokanta, çay ocağı, berber olmak üzere toplam otuzüç dükkan.
5. Sanayi sitesinin idari bölümü her dükkanda sanat dalında bulunan çıraklar ve kalfalar için okul, banka, PTT binası, doktor ve hemşire odası, dernek odaları ve kooperatif odası, spor faaliyetleri yapacak sahalar ve bir adet camii bulunmaktadır. Toplam 350 adet dükkanın bulunduğu Küçük Sanayi Sitesi faaliyete geçmiştir.

Büyük Sanayi Kolları

1. Un Fabrikası

30 dönümlük bir arazi üzerine 1982 yılında temeli atılan un fabrikasının faaliyete geçiş yılı 1985'tir. Çevre il ve köylerden gelen ürünleri işleyen 40-80 işçinin devamlı olarak çalıştığı fabrika günlük 100 ton civarında buğday işleme kapasitelidir. Bu işlenen 100 ton buğdayın % 75'in un olarak % 25'i ise kepek olarak elde edilmektedir.

2. Tuğla Fabrikası

Günlük 2.000-2.500 kapasiteli olan tuğla ve kiremit fabrikası 45 dönümlük bir arazi üzerine kurulmuştur. Yaz ayları üretim yapan fabrika kurulduğu günden sonra bir süre için kapanmış, 1993 yılında ise tekrar açılarak faaliyete geçmiştir.

Tuğla fabrikasında geçici olarak ta 50'ye yakın işçi çalışmaktadır. Tuğla fabrikasında kullanılan kül ise Afşin-Elbistan Linyitleri'nden gelmektedir.

Tarım Hayatı

Elbistan ekonomisinin büyük bir kısmını teşkil eden tarım hayatı geçmişten günümüze kadar bu değerliliğini yitirmemiştir.

Köyde yaşayan halkın hemen hepsi geçimini hayvansal ürünlerle bitkisel ürünlerden sağlamaktadır. Bunun yanı sıra şehir eşrafının da bir kısmı yine geçimlerini hayvansal ve bitkisel ürünlerden sağlamaktadırlar. Yalnız günümüzdeki tarımla olan uğraş ilkel bir tarım uğraşı değil tamamıyla makine uğraşı haline gelmiştir.

Çiftçilik mesleğini sürdüren şahıslara ise bu makinalı tarım kolaylığından başka şehir merkezinde bulunan birçok resmi kuruluşta oldukça yardımcı olmaktadır. İlçede bulunan tarım kuruluşlarını şöyle sıralamak mümkündür.

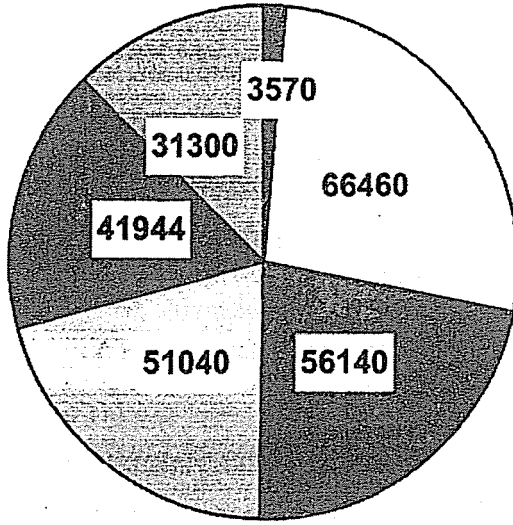
1. İlçe Tarım Müdürlüğü, 2. Tarım Kredi Kooperatifleri, 3. Ziraat Bankası, 4. ŞekerBankı, 5. Sulama Amaçlı Kooperatifler, 6. Kalkınma Kooperatifleri, 7. Toprak Mahsulleri Ofisi, 8. Pancar Eğiticileri Kooperatifi, 9. Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı, 10. Meteoroloji, 11. Köy Hizmetleri Müdürlüğü, 12. Zirai Donatım Kurumu, 13. Pancar Bölge Şefliği, 14. Ziraat Odası Başkanlığı.

A. Toprak Durumu

İlçe topraklarımız her türlü zirai sistemin takibine elverişlidir. Ülkenin 5. büyük ovası olması nedeniyle de çevrenin bir zirai ürünler ambarı haline gelen yöremiz, kendi ihtiyacından fazla olan ürünlerini çevre yerleşim merkezlerine satmaktadır. Yalnız ılıman iklim, ekimine müsait olmayan Elbistan arazisi, ılıman arazide ekilen ürünler dışında her türlü tarım bitkileri ekimine müsaittir.

İlçemizde bulunan arazi dağılımı hektar olarak aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Yüz Ölçümü	250.460 hektar
Tarım Alanı	73.640 hektar
- Sulu	56.140 hektar
- Sulanabilir	66.460 hektar
- Kıraç (sulanamaz)	51.040 hektar
Orman Alanı	3.570 hektar
Çayır Mera	31.300 hektar
Tarım Dışındaki Arazi	41.944 hektar

Tarım arazilerindeki kullanım ise şöyledir:

Tarla	168.542 hektar
Meyvecilik	3.643 hektar
Sebzecilik	455 hektar
Bağ Alanı	1.000 hektar

B. Su Durumu

Elbistan'ın 66.460 hektarlık arazisi çeşitli yollarla sulanmaktadır. Bu sulama yollarından biri yer üstü akarsularından sağlanmaktadır. Bu akarsular arasında belli başlı olanlardan: Ceyhan nehrini, Söğütlü çayını, Hurman çayını, Til suyunu sayabiliriz. Son zamanlarda Ceyhan nehri üzerinde kurulan sulama teşkilatlarıyla da sulanamayan arazilere su götürme çalışmaları yapılmış bu çalışmalarda yapılan sulamalarda oldukça başarı sağlanmıştır. Kalealtı Köyü civarında yapılan sulama kanalı ile bu civardaki 2.800 hektarlık arazi devlet tarafından sulanabilir hale gelmiştir.

Diğer bir sulama yolu olan yer altı sulamaları da yöremizde oldukça yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Bunun en büyük sebebi ise yöremizin yer altı suyu bakımından oldukça zengin olmasıdır. Yerüstü sulamalarında devletin katkılarını görmek mümkündür ancak yer altı sulamalarını çiftçilerimiz tamamen kendi çaba ve imkanlarıyla yapmaktadırlar. Bu yolla sulama yapan çiftçilerimiz 700'e yakın termik motorlu motopomp, 25 elektrik motorlu motopomp, 55 adet santrafuj pompa, 200'e yakın derin kuyu sulama yollarıyla toplam 75.000'e yakın hektarlık araziye tamamen kendi çaba ve imkanlarıyla sulamaktadırlar.

C. Üretim

Tarım bitkilerinden elde edilen ürünlerin en başında taneli bitkiler yer alır. Son dönem itibariyle taneli bitkilerden olan arpa ve buğdayın yanı sıra sulanabilir, arazinin artmasıyla ekimi geliştirilen bir başka taneli ürün ise ayçiçeği olmuştur. Taneli tarım bitkilerinden başka Elbistan Ovası içerisinde bakliyatın da önemi büyüktür.

Tablo 11: Elbistan'da 2000 Yılına Ait Tarım Bitkilerinden Elde Edilen Ürünler Cins, Birim ve Miktar Olarak Aşağıda Sıralanmıştır.

Ürün Adı	Ekilen alan (hektar)	Üretim (ton)
Buğday	50.000	100.000
Arpa	30.000	66.000
Nohut	26.000	20.000
Fasulye	2.000	3.000
Kırmızı mercimek	120	96
Fiğ	150	160
Culban	700	770
Şeker pancarı	5.000	200.000
Ayçiçeği	25.000	4.500
Soğan (kuru)	150	1.200
Sarımsak (kuru)	20	120
Patates	500	8.500
Yonca	60	110 yeşil
		450 kuru ot

D. Sanayi Ürünleri

Yöremizde ekimi yapılan bitkilerden sadece şeker pancarı sanayi ürünü olarak elde edilmektedir. Elbistan'da ekimi yapılan ayçiçeği ve patates birer sanayi bitkisi olarak değil gıda maddesi olarak üretilmektedir. Ayçiçeği çerezlik, patates yemeklik olarak

ekilmektedir.

Pancar Ekim Bölgeleri ve Ekim Şartları

Elbistan Pancar Bölge Şefliği'ne ait Şeker Fabrikası içerisinde iki adet kantar mevcut olup bu kantarlardan bir tanesi ile yöremiz çiftçilerinden gelen pancarların tartımı yapılmakta diğeri ile de dış bölgelerden müteahhide getirilen pancarlar tartılmaktadır.

Tablo 12: Elbistanda Çiftçi Sayısının Araziye Göre Dağılımı

Birim	Çifti Sayısı	Arazi (dekar)
Elbistan	52	766
Ağlıca	101	1.557
Akbayır	79	772
Akveren	112	2.078
Anbarcık	71	796
Balıkcıl	157	3.196
Çatova	225	4.019
Çıtlık	58	686
Dağdere	81	1.424
Demircilik	174	1.316
Doğanköy	178	2.369
Çiçek	134	1.139
Eldelek	75	1.207
Elembey	195	3.553
Evcihüyük	12	102
Geçit	115	1.428
Gündere	38	331
Güvercinlik	94	1.006
Hasankendi	82	1.165
Izgın	263	3.413
Karaelbistan	186	2.295
Karahüyük	294	4.564
Kışla	59	1.393
Küçük yapalar	31	343
Yapraklı	157	1.905
Büyük yapalak	35	393
İğde	267	5.127
TOPLAM	3.275	48.513

Ekim şartları ise daha önceki yıllara ait çiftçilik istihsalı arazi hastalık ve haşere durumları dikkate alınarak bölge kontenjanı mevcut köylere Pancar Bölge Şefliği tarafından pancarın ekimi yapılmaktadır.

Tablo 13: Son Beş Yılda Pancar Ekimi Yapılan Alan, Elde Edilen Pancar Miktarı ve Üreticiye Ödenen Para Miktarı.

Yılı	Ekilen Dekar	Elde Edilen Ürün (Toplam Fireli)	Pancar Fiyatı TL/KG
1995	77.073	319.904	46.88
1996	141.244	532.945	84.72
1997	139.824	583.304	144.75
1998	228.680	1.090.814	200.49
1999	199.548	2.968.971	344.68

E. Bağ ve Bahçe Ürünleri

a. Meyvecilik

Diğer tarım ürünlerindeki artışlara paralel olarak meyve yetiştiriciliği de son yıllarda iyice gelişmiştir.

Meyvecilikteki üretimin büyük bir kısmını kayısı, elma ve armut oluşturmaktadır. Bilhassa kayısı üretimi yöremizde iyice gelişmiş neredeyse kayısı memleketi olarak Malatya havalisiyle yarışabilecek duruma gelmiştir.

Tablo 14: 2000 Yılında Elde Edilen Meyve Miktarı

Ürün Adı	Dikili Alan (hektar)	Üretim (ton)
Kayısı	2.100	6.580
Elma	200	772
Armut	30	234
Dut	30	108
Şeftali	30	65
Vişne	22	89
Kiraz	20	80

b. Bağcılık ve Sebzeçilik

Elbistan'da üretimi yapılan yaş ve kuru üzüm miktarında geçmiş yıllara göre bir düşüş görülmüştür. Bunun sebebi ise dikimi yapılan bağ alanlarının daralmasıdır. 1972 yılında bağcılıktan toplam 18.000 ton üzüm elde edilirken 1997 yılında ise bu rakam 4.175 tona düşmüştür.

Elbistan'da ekimi ve dikimi yapılan sebzeler yörenin sulak mevkilerinde yetiştirilmektedir. Bölgemizde yetiştirilen sebzeler tamamen yöremiz dahilinde tüketilmektedir.

Tablo 15: İlçemizde 2000 Yılında Elde Edilen Sebze Miktarları

Ürün Adı	Dikil Alan (hektar)	Üretim (ton)
Biber	60 hektar	527
Domates	145 hektar	2.350
Taze Fasulye	25 hektar	250
Hıyar	100 hektar	120
Kabak	25 hektar	375
Lahana	95 hektar	6.650
Maydanoz	2 hektar	35
Sarımsak (taze)	5 hektar	210
Soğan (taze)	15 hektar	-

F. Üretimi Artıran Faktörler

Üretimi artıran faktörler arasında, konunun başında da belirttiğimiz gibi, tarım aletleri ilk sırayı almaktadır. Tarımda makinalaşma başladıktan sonra tarım alanları iyice genişlemiş, hasat zamanında meydana gelen ürün kayıpları ise en aza indirgenmeye çalışılmıştır.

Tablo 16: İlçemizin 1997 Yılındaki Tarımsal Alet ve Makine Durum

Toplam Traktör Sayısı	1610
Römork	1.775
Krema Makinası	720
Termik Motorlu Motopomp	16
Elektrik Motorlu Motopomp	16
Derin Kuyu Pompa	76
Motorlu Pülverizatör	62
Kuyruk Milinden Hareketli Pülverizatör	70
Sırt Milinden Hareketli Pülverizatör	45
Yem Kırma Makinası	9
Selektör	6
Biçerdöver	38
Harman Makinası	190
Kimyasal Gübre Dağıtıcısı	450
Pancar Mibzeri	85
Üniversal Mibzer	6
Kombine Tahıl Mibzer	295
Tahıl Mibzeri	190
Traktörle Çekilen Çapa Mak.	34
Merdane	185
Kültivatör	1.595
Toprak Frezesi	70
Ark Pulluğu	450
Kulaklı Traktör Pulluğu	1.710

Üretimi artıran bir başka faktör de arazilerde yapılan gübrelemedir. Tarım arazilerinin gübrenmesi bitkilerdeki verim oranını yükseltmektedir.

Tablo 17: Elbistan'da 2000 Yılında Tarım Alanlarında Kullanılan Kimyevi Gübre Miktarları

<u>Cinsi</u>	<u>Miktarı</u>
Üre	1.384
Nitrat	3.409
A.Sülfat	12
S.P.	131
D.A.P.	2.187
Çiftlik Gübresi	90.000

Hayvancılık

Elbistan'da son zamanlarda hayvan yetiştiriciliği konusunda büyük değişiklikler olmuştur. Artık sadece küçük hayvan birimlerine değil sayıca çok fazla besi ahırlarına rastlanmaktadır. Tavukçuluk evlerdeki yetiştiriciliğin dışına taşarak tavuk üretme çiftliklerine dönüşmüştür. Arıcılık amatörce yapılan bir bal üreticiliği değil tamamen ticari amaçlarla yapılan bir bal üreticiliği haline gelmiştir. Yörenin değişik yerlerinde ise alabalık üretimi yapılmaktadır. Ayrıca küçükbaş hayvancılık yörede oldukça gelişmiştir. Ülkemizin ekonomisine katkısı büyüktür.

Tablo 18: 2000 Yılı İtibariyle İlçe Tarım Müdürlüğü'nün İstatistiklerinde Bulunan Hayvan Sayıları (adet olarak)

Manda ve sığır	25.000
Koyun ve keçi	88.190
Tavuk	87.190
Hindi	8.000
Kaz	2.600
Ördek	2.500
At	351
Eşek	224
Katır	25
Toplam	215.590 ^{1*}

A. Sığırçılık

Elbistan'da sığır yetiştiriciliği en çok uğraşılan hayvancılıktır. Bu bakımdan hayvancılıkta en büyük gelirler sığır yetiştiriciliğinden olmaktadır. Elbistan merkezi ve civar köylerinde irili ufaklı pek çok besi ahırları mevcuttur. Bu besi ahırlarından sadece 50 tanesi projeli olup Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından teşvik edilmektedir. Besi ahırlarının büyük bir kısmı ise şahısların kendi maddi imkanlarıyla kurulmuştur. Bu besi ahırlarında yetiştirilen sığırlar Malatya ve Adana'da Et Balık Kurumu'yla, Adapazarı, Afyon, Bursa'daki özel sektöre satılmaktadır.

B. Tavukçuluk

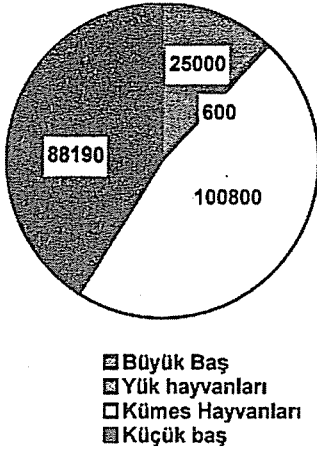
Pınarbaşı'nda, Tepebaşı'nda ve Taşoluk'ta olmak üzere Elbistan'da toplam üç adet tavuk çiftliği bulunmaktadır. Bu tavuk çiftliklerinde toplam 17.000 tavuk bulunup bunlardan 13.000 tanesi yumurtalık, diğer 4.000'i ise etlik piliç olarak üretilmektedir. Tavuk çiftliklerinin 1980 yılından sonra yöremizde kurumları ta-

vukçuluğa olan rağbetin son dönemlerinde daha fazla olduğunu göstermektedir.

Elbistan'da tavuk çiftliklerinde üretilen etlik piliçlerin ve yumurtaların tamamı şehir merkezinde tüketilmektedir. Ayrıca dışardan da şehir merkezine etlik piliç ve yumurta getirilmektedir.

C. Arıcılık

Elbistan yöresi arı yetiştiriciliği için çok uygun olup bazı bölgeleri de kaliteli bal üretimine oldukça elverişlidir. Geçmişteki kovan sayılarına mukabil bugünkü kovan sayılarında artış olup karşılıksız teşvik kredisiyle birlikte de projeli kovan sayısı 3072'ye ulaşmıştır. Arıcılarımızın elinde bu projeli kovanlardan ayrı olarak 2500-3000 adette projersiz kovan olduğu tahmin edilmektedir. Elbistan'daki arıcılardan ayrı dışardan da bir çok arıcı bölgemize mevsimlik olarak gelerek bu meslekle uğraşmaktadırlar.

Yöremizde üretilen balın çoğunluğu yine yöremizde ve çevresinde tüketilmektedir. Bazı zamanlarda üretilen ballar dış ülkelere de gönderilmektedir.

D. Uğraşılan Diğer Hayvancılık Türleri

Bölgemizde özellikle dağ kesimlerindeki köyleri geçim kaynağı hayvancılıktır. Bu dağ köylerinde uğraşılan hayvan çeşitleri arasında keçi ve koyun ön sıradadır. Bugün yöredeki koyun ve keçi sayıları tam olarak bilinmemektedir. Bunun sebebi bazı bölgelere ulaşamamasındandır.

Elbistan'ın muhtelif yerlerinde projeli olarak alabalık üretimi yapılmaktadır. Bugünkü alabalık üretimi yapan yerlerimizin sayısı üç olup yıllık üretim kapasiteleri ise 80 tondur.

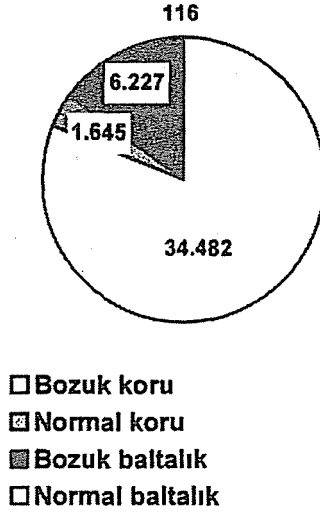
Koyun keçi ve balıkçılıktan ayrı olarak Elbistan'ın Pınarbaşı civarında bir adet bıldırcın üretim çiftliği mevcuttur.

Tablo 19: 2000 Yılında Elbistan'da Tüketilen Yem Miktarı

<u>Yemin Cinsi</u>	<u>Miktarı (ton)</u>
Civciv yemi	100
Tavuk yemi	1.800
Balık yemi	300
Süt yemi	2.300
Besi yemi	4.200
1997 yılında hayvanlardan elde edilen ürün miktarları	
<u>Ürün</u>	<u>Miktarı (ton)</u>
Süt	18.855
Et	1.150
Yağ	380
Peynir	3.150
Yün	140

Ormancılık

İlçemizin eskiden geniş alanlı ormanlara sahip olduğu yaşlılar tarafından söylenmekte ve bilinmektedir. Bu ormanlık sahalar geliştiği güzel kesilmekle, yangınlarla ve çeşitli nedenlerle tahrip edilerek bugün çoğu yerler koruluk ve çıplak hale gelmiştir. Yapılan tahribatlar sonucu Elbistan arazisinin bugün sadece % 8'i ormanlarla kaplıdır. Toplam orman alanı ise 45.228 hektardır.

Elbistan Orman Bölge Şefliğinin Çalışmaları

Göksun Orman Bölge Şefliğine bağlı olan Elbistan Orman Bölge Şefliği ormancılık hakkında çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaları şöyle sıralayabiliriz. Boş alanları ağaçlandırma, bozuk baltalıkları canlandırma, bozuk koruları iyi koru haline getirme, bozuk koruluk ve bozuk baltalık ormanlardan odun elde etme, enerji ormanları tesis etme vb.

Orman Bölge Şefliği, Ekinözü İçmeler civarında 1.800 hektar alanda ağaçlandırma çalışması yapmış ve 6.000.000 civarında fi-de dikmiştir. Nurhak civarında yapılan çalışmalarında ise 1982 yılından 1997 yılı sonuna kadar 30.100 bozuk baltalık canlandırma kesimi yapılmış 1988 yılında da 10.800 dönüm arazide bozuk baltalıkları iyileştirme çalışmaları yapılmıştır.

Elbistan Nurhak civarında bozuk baltalıklardan 1987 ve 1992 yılı arasında 9.500 ster odun elde edilmiş bu sahada köylüye yıllık 270 milyon ile 300 milyon arasında para ödenmiştir. Ayrıca bozuk koruları iyi koru haline getirme çalışmalarına 1993 yılında Nurhak, Kullar, Kullar Tatları civarında devam edilmiş 443 hek-

tar enerji orman tesisi çalışmaları yapılmıştır. alışan işçilere ise 300 milyon civarında para denmiřtir. Bu çalışmalara hızla devam edilmektedir.

AFŞİN

- AFŞİN
- AFŞİN İSMİNİN TARİHÇESİ
- ŞEHRİN KURULUŞU VE GELİŞMESİ
- TÜRKLER'DEN ÖNCEKİ DÖNEM
- TÜRKLER DÖNEMİ
- DULKADİR BEYLİĞİ DÖNEMİ
- OSMANLILAR DÖNEMİ
- CUMHURİYET DÖNEMİ
- AFŞİN'İN COĞRAFYASI
- EĞİTİM VE ÖĞRENİM
- AFŞİN SAĞLIK OCAKLARI PERSONEL DURUMU
- AFŞİN'DE ULAŞIN VE TİCARET
- BÖLGENİN NÜFUSU VE NÜFUS HAREKETLERİ
- AFŞİN'İN EKONOMİK DURUMU

AFŞİN İSMİNİN TARİHÇESİ

Afşin geçmiş zaman içinde dört isimle anılmıştır.

1. Arabissos:

Şehrin bilinen en eski ismi Arabissos'dur. Bu ad daha çok Bizans kaynaklarında geçer. 1287 yılında Selçuklu tarihçisi İbn-i Bibi'de de aynı adın görülmesi, şehrin bu adını da Selçuklu devrinde koruduğunu gösterir.

2. Efsus:

İslam kaynaklarında Afşin, genellikle Efsus ismi ile anılır. Bunun Süryaniler tarafından söylenilen şekli olup, onlardan Araplar'a geçtiği tahmin edilmektedir.

3. Yarpuz:

Bu da Türkler'in şehre verdikleri isimdir. Bu veriler XIV. yüzyılda daha kuvvetli ihtimal ile XV. yüzyılda olabilir. Yarpuz, Türkçe bir kelime olup, Kaşgarlı Mahmud'un XI. Yüzyılda yazdığı eserinde geçer. Yarpuz "güzel kokulu bir ot, kır nanesi" şeklinde, Arabisos ile ilgili olduğu söylenir. Yani Arabisos'u Türkler Yarpuz olarak Türkçeleştirmişlerdir. Yarpuz'un 6 km güneyinde Telefsun köyü vardır. Merhum Ord. Prof. Dr. Mükrimin Halil Yinanç, bu Telefsun'un adını, Anadolu'nun bir Türk yurdu haline getirilmesinde hizmeti geçen Sultan Alparslan devrinin değerli komutanlarından Afşin Bey'in aldığı görüşündedir.

4. Afşin:

Türklerin bu ilçeye "Obruk" da dedikleri bilinmektedir. Di-van-ı Lügat-ü Türk'de yer alan bu Türkçe kelimeyi Kaşgarlı Mahmut "yere batmış, ortasında su bulunan bir dağ" parçası di-ye izah eder.

Devrin milletvekillerinden Sayın Hasan Reşir TANKUT'un tavsiyeleri üzerine, belediye Meclis kararı ile 1944 yılında şehir Afşin adı verilmiştir.

Tarihte Afşin

Afşin Kahramanmaraş iline bağlı denizden 1240 metre yük-seklikte bir ilçe merkezidir. Denizden 1000 metrenin üzerinde yüksek bir ova üzerinde kurulmuştur. Bu ova oldukça geniş olup dört taraftan dağlar ile çevrilidir. Ceyhan, Hurman, Söğütlü ve Göksun gibi ırmak ve çayları ile sulanan verimli bir ovadır. Bu se-beple ovada görülen höyük ve yıkıntılarda yapılan araştırmalar bilinen en eski zamanlardan beri Afşin-Elbistan Ovası yoğun bir iskan sahası olduğunu ortaya koymuştur.

Bu yörenin eski çağ ile orta çağın ilk yarısında, en büyük şehir merkezi Afşin'di. Afşin-Elbistan Ovasında bilinen en eski zaman-lardan beri her bakımdan önemli dört yerleşim merkezi vardı, Afşin (=Arabisos=Efsus=Yarpuz), Elbistan (Plasta), Hurman (Aromane=Rumman) ve Arıtaş (Hunu=Honion) dini bakımdan önemli olan şehir, Afşin'di. Antakya Piskoposlarından Eudoxios ile imparator Maurice'nin (582-602) Afşin'de doğmaları ve Aziz Krisostomos'un orada yaşaması, şehrin ehemmiyetini açıkça or-taya koyar.

Maurice tarafından idare edildiği zamanlarda Afşin, en parlak devrini yaşamıştır. Fakat 584-585 yılında vuku bulan korkunç yer sarsıntısı şehre telafisi imkansız zararlar vermiştir. Halife Hz. Ömer devrinde Araplar'ın hücumuna uğrayan Afşin'in bir ören haline geldiği bilinmektedir. Fakat bu felaketlere rağmen Afşin

varlığını sürdürdüğü gibi, uzun asırlar yörenin merkezi olmak vasfını da korumuştur. Bununla beraber şehrin asıl talihsizliği Müslümanlarca Orta Anadolu'da yapılan seferlerin yolu üzerinde bulunması idi. O zamanlar Afşin yöresine gitmek için en sık kullanılan yol Hades (şimdiki Pazarcık'a bağlı Göynük köyü)'ten pek sarp dağların içinden gidilip Afşin'e yakın ovaya ulaşılan yol idi. Yol bu vasfını Osmanlı devrine kadar devam ettirmiş ve bu devirden itibaren ordular ve hatta büyük kervanlarca kullanılmaz olmuştur.

770 ve 780 yılında Abbasi halifesi el Mehdi'nin Efsus yani Afşin yöresine gelerek şehre yakın bir yerde karargah kurduğu belirtilir. Bu münasebetle şehrin, o zaman Yakubi mezhebine bağlı piskoposlarından birinin merkezi olduğunu öğreniyoruz. Bu durum Afşin bölgesindeki halktan mühim bir kısmının o zamanlar Süryani asıllı olduğunu gösteriyor. Halife, El Mehdi Afşin-Elbistan ovasını pek sevmiş ve hatta burada kendi adını taşıyan bir şehir kurmayı arzu etmişti. Müslümanlar fırsat buldukça Afşin-Elbistan ovasına akınlar yaptılar ve Kayseri gibi daha kuzeydeki bölgelere seferlerde de buradan geçtiler.

El-Mehdi'nin oğlu Harun Er-Reşid zamanında ünlü kumandanlardan Abdurrahman B.Abdül-Melik'in Efsus'a bir akın düzenlediği kaynaklarda anlatılmaktadır. Adı geçen halifenin oğlu ve torunlar zamanında bir çok İslam ordusu Efsus yöresinde akınlarda bulundular.

X. yüzyılın birinci yarısında Abbasî imparatorluğu iyice parçalanmış, Irak'ta bile kuvvetini hissettiremeyecek bir duruma düşmüştü. Bizans bundan faydalanarak karşı taarruza geçti ve bir çok yöreleri ülkesine katmaya muvaffak oldu. Bizans'a karşı kuzey Suriye ve Cezire'nin hakimleri olan Hamdani hükümdarları karşı koymaya çalıştılar. Bu cümleden adı geçen hanedanın en büyük hükümdarı olan Seyfü'd-Devle, Bizanslılar'ın 994-995'te Maraş'tan sonra Antakya önlerine kadar yaptıkları bir akının öcünü almak için 946 yılında Yukarı Ceyhan havzasına girerek

Es-Safsaf ve Arabissos (Efsus)'ı yağmaladı. Buradaki Es-Safsaf söğüt demek olup bu ada bir kasaba veya köy muhtemel olarak Söğütlü Çayı'nın kıyısında bulunmakta idi.

Afşin'in Kuruluşu ve Gelişme Safhaları

Kuruluş tarihinin Hititler'e kadar (M.Ö. 3000) uzandığı sanılan Afşin ve çevresinin M.Ö. 750 yıllarından itibaren Asur egemenliğine girdiği bilinmektedir. M.Ö. 546 tarihinde Persler'in (İranlılar), daha sonra M.Ö. 333 tarihinde ise Makedonyalıların egemenliğine giren yöre, Roma çağında canlı bir ticaret merkezi olmuştur. Afşin, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Bizans toprakları haline gelmiş, bölgede zaman zaman Araplar hakim olmuşlardır. 1071 tarihinde Malazgirt zaferi ile Anadolu'da yerleşmeye başlayan Oğuz Türkleri'nin bölgeye yönelen kolu, Afşin Bey komutasında, Bizans egemenliğine son vererek, bölgede Selçuklu egemenliğini tesis etmiştir. Dulkadir Beyliği'nden sonra 1522 tarihinden itibaren Osmanlı egemenliğine giren Afşin, Elbistan ilçesine bağlı bir bucak iken, 02.08.1944 gün ve 4642 sayılı kanunla 1944 yılında Elbistan'dan ayrılarak yeni bir ilçe merkezi olmuştur.

Türkler'den Önceki Dönem

Afşin'in kuruluşunun Hititlere kadar uzandığı çeşitli kaynaklarca ifade edilmektedir. "Kahramanmaraş yolu üzerindeki Döngele köyünde yapılan kazılarda M.Ö. 1900 tarihlerinden itibaren bölgede Hitit Uygarlığı'nın varlığı ortaya çıkarılmıştır. Kahramanmaraş yakınlarındaki Himli köyü yakınlarındaki kazılardan da M.Ö. 750 yıllarından itibaren, bölgede Asur egemenliğinin varlığı öğrenilmektedir. M.Ö. 546 tarihinde Pers Kralı Kirus'un Lidya Kralı Krazüs'ü mağlup etmesiyle bütün Anadolu Pers egemenliğine girmiştir. M.Ö. 333 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender'in, Afşin-Elbistan üzerinden İran'a yürüdüğü, daha sonra Romalılar'ın egemenliğine giren Afşin'in Roma çağında

Arabissos adıyla canlı bir ticaret merkezi olduğu çeşitli kaynaklarca belirtilmektedir. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Bizans toprakları haline gelen bölgede, zaman zaman Araplar hakim olmuştur."

Kentin en canlı dönemlerinin Roma-Bizans çağları olduğu Kahramanmaraş müzesinde ve ilçenin hükümet konağı bahçesinde sergilenen heykel ve sütunlardan anlaşılmaktadır.

Kentin ilk yerleşim merkezi olan kalede yapılan araştırmalarda yine Bizans çağına ait olduğu sanılan 5-6 m. uzunluğunda, 1.5 m. yüksekliğinde bir sur kalıntısına rastlanmaktadır. Çevresi konutlarla kuşatılmış olan bu sur kalıntısı üzerinde herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

Afşin yakınlarında en eski tarihi kalıntı, kente 7 km. mesafedeki Eshabü'l-Kehf külliyesidir. Eshabü'l-Kehf de kiliseden dönüştürülen bir cami ve kervansaray yer almaktadır. Buradaki ilk yapıt kentte hüküm süren Bizans kumandanı Dakyanus'tan kaçan ilk Hristiyanlarca kurulan bir kilisedir.

İlçe merkezine 35 km uzaklıkta olan Kaşanlı köyündeki Kız-Oğlan kayası olarak bilinen kaya kabartmasının, Bizans sanatının bir örneği olduğu İsa, Meryem ve Aziz Yuhannes figürlerinden anlaşılmaktadır. Başlı Haleli bebek İsa, solunda aziz Yuhannes ile birlikte. Meryem İsa sandalyede oturur biçimdedir.

Hurman kalesi, Marabuz köyünde, Hurman çayının kuzeyindeki sarp kaya üstündeki yapıt, tarihi belli olmamakla beraber Bizans döneminden olduğu sanılan 10-15 metre yüksekliğindeki surlar sekiz burçla güçlendirilmiştir.

Afşin-Tanır nahiyesine bağlı Yassıhöyük çevresindeki buluntular burada bilimsel kazı yapılması gerektiğini göstermektedir. Köy çevresinde Roma dönemi su yolları, duvarlar, bentler bulunmaktadır.

Afşin'e 14 km mesafede bulunan Arıtış (Hunu) kasabasında da Bizanslılar'dan kalma büyük bir höyük bulunmaktadır.

Kasabanın merkezinde bulunan höyükte (kale) bugüne kadar herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Edinilen bilgilere göre Bizans İmparatoru Romen Diogen'in esaretinden sonra meydana gelen karışıklıklardan istifade ederek Güney Anadolu'nun bir kısmını ve bu arada Elbistan bölgesini de ele geçirmiş olan Filaretos 1073 tarihinde Hunu'da Ermeni rahiplerini toplatarak bir katalikos seçirmiştir ve burasını Katalikosluğa merkez yaptırmıştır (Yinanç, M.H. İslam Ansiklopedisi, 4. Cilt).

Bütün bu bilgilerden anlaşılabacağı gibi Afşin'in yakın çevresinde ve kent merkezinde bulunan tarihi kalıntılar, Türkler'den önce de buranın çok önemli bir yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Bu bilgilerden sonra şehrin kuruluş yerinin kale ve çevresi olduğu kesinlik kazanmaktadır. Halen çevresi eski evlerle kuşatılmış bir tepe üzerinde yer alan kale kuruluşundan bugüne kadar yerleşim yeri olarak kalmıştır.

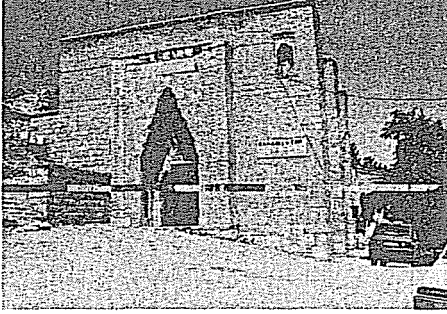
Şehrin kuruluş yeri olarak buranın seçilmesinin nedenleri arasında doğal korumanın kolay olması, yakınında dini kurumların varlığı önemli rol oynamaktadır. Örneğin Eshabü'l-Kehf gibi kutsal bir yerin kentin yakınında bulunması ve buraya giden tek yolun Afşin üzerinden geçmesi, ilk Çağ'da önemli bir yerleşim merkezi olmasını sağlamıştır. Ayrıca ilk çağlarda ipek yolunun da buradan geçtiği bir çok kaynaklarda belirtilmektedir. Ancak bu, günümüzde kesin olarak kanıtlanamamıştır.

Türkler Dönemi

Afşin, 1071 Malazgirt zaferi ile Anadolu'da yerleşmeye başlayan Oğuz Türkleri'nin bölgeye yönelen kolu, Afşin Bey komutasında fethedilerek Bizans egemenliğinden kurtulmuşlardır. Kentin adı olan Afşin, bölgeyi fetheden kumandanın isminden geldiği çeşitli kaynaklarca ifade edilmektedir.

Afşin'de en önemli tarihi kalıntı şüphesiz Eshabü'l-Kehf külliyesidir. "Bizans devrinde olduğu gibi Selçuklular'ın fethinden

sonra da bir ziyaretgah haline gelen Efsus, Eshabü'l-Kehf mağarası bitişiğinde bulunan kilise harabeleri üzerinde 13. Yüzyıl başlarında Maraş valisi Nusretdin Hasan tarafından bir cami yaptırılarak vakıf tesis edilmiştir. Kitabelerin kaydına göre bu eserler İzzettin Keykavus devrinde 1215 yılında, inşa edilmiştir”

Eshabü'l-Kehf

“Külliyenin esasını üç eser meydana getirmektedir. Bu eserler Osmanlı resmi vesikalarında cami, zaviye ve medrese adları ile anılıyor.

Türkler döneminde yapılan diğer bir tarihi eser de Dede Baba türbesidir. Türbenin kesin tarihi belli olmamakla beraber Selçuklular döneminde yapıldığı ve buraya vakıf arazisi bağlandığı Yinanç tarafından belirtilmektedir. Dede Baba'nın Afşin'e gelişi halk arasında şöyle hikaye edilmektedir. Selçuklular devrinde Alaaddin Keykubat I zamanında Medine ensarından iki zat Eshabü'l-Kehf'in hizmetinde bulunmak üzere Efsus'a gelir. Hüseyin ve Himmet adlarındaki bu zatlar gönüllü asker olurlar. Bunlardan Hüseyin, deve bölüğünün komutanlığını üstlenir. Eshabü'l-Kehf'in yapımında develeriyle taş taşır. Türbesi daha sonra kurulan Dedebaba mahallesinde bulunmaktadır. Halk ensardan olan bu zatın türbesini kutsal saymaktadır. Yaptığı işten dolayı önceleri deveci baba denilmiş, daha sonra Devebaba namıyla anılmış, şimdi ise halk onu Dedebaba ve Devebaba olarak anmaktadır.

Dulkadir Beyliği Dönemi

Moğolların istilasıyla parçalanmış Selçuklular Anadolu'da varlıklarını küçük beylikler halinde sürdürmüşlerdir. Bu beyliklerin en önemlilerinden birisi de Dulkadir Beyliği'dir. “1395 yılında İlhanlı hakimiyetinin çöküşü üzerine, Elbistan ve Maraş'a Dulka-

dirililer hakim olmuşlardır. Halep'ten başlayarak Amanoslar'ın doğusundan Elbistan'a kadar uzanan bölgeye yerleşen Türkmenler, Oğuzlar'ın Bozok koluna mensup idiler. Dulkadirli halkını teşkil eden cemaatler çoğunlukla Bayat, Avşar, Beydilli boylarından idiler. Ancak Dulkadir beylerinin bu boylardan hangisine mensup oldukları kesin olarak bilinmemektedir. Daha çok Bayatlar'dan olması muhtemeldir. "Afşin'de Dulkadiroğulları beyliği egemenliğinin sürdüğü 200 yıla yakın bir dönemde, Bizanslılar'dan kalma kale kalıntısından başka, kentin ticari merkezinde kalmış olan Dede Baba türbesi de bulunmaktadır. Türbenin konumu bu beylik döneminde yerleşimin kalenin kuzey batısındaki düzlüğe kadar uzandığını göstermektedir. Bizanslılar ve Selçuklular zamanında Arabissos ismiyle anılan Afşin Arapları hakimiyetine geçtikten sonra, İslamiyet (Yarpuz) adıyla anılmıştır. Bu ad, 1944 yılında Belediye Meclisi kararıyla Türk komutanı Afşin Bey adına izafeten resmen Afşin olarak değiştirilmiştir.

"Çin'den İspanya'ya kadar 33 yerde Eshabü'l-Kehf'e atfedilen yer mevcuttur. Tarihi kaynaklar daha çok Efsus ve Efes şehirlerini kaydederler. Efsus adının kaynaklarda Arabissos, Arabsus, Arpsus ve Ebsus şeklinde kaydedildiği görülür. En son Efsus şeklini alan şehrin adının yazış ve telaffuz yönünden Efesus ve Tarsus ile karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim aşağıda sunacağımız belgeler ve vakıf kayıtları Selçuklular ve Osmanlılar zamanında da Eshabü'l-Kehf'in yerinin Efsus yani bugünkü Afşin olarak bilindiğini ortaya koymaktadır. Asırlarca Osmanlı hakimiyetinde kalmış olan Efesos (Selçuk) Tarsus ve Amman ile tahrir ve Efkafe defterlerinde Eshabü'l-Kehf'e ait hiçbir kayda rastlanmamış olması da bu hususu teyit etmektedir. İslam dünyası kadar Hristiyan dünyası için de kutsal bir yerde olan Eshabü'l-Kehf mağarasının artık kesin bir şekilde Afşin'de olduğu kabul edilmektedir.

Selçuklular'dan sonra bölgede bir beylik kurmuş olan Dulkadiroğulları, Nusret'din Hasan beyin vakıflarını yenileyerek tamir ettirdikleri eski tesislere yenilerini ilave etmişlerdir. Dulkadir beyle-

rinden Süleyman Bey Eshabü'l-Kehf'de bir bina yaptırmış, oğlu Alaüddevle Bey bu binayı tamir ettirip burada ayrıca bir medrese inşa ettirmiştir. Rüstem beyin kızı olan zevcesi Şems Hatun da bir mescit yaptırmıştır. Mescidin kitabesi ramazan (mart) 1500 tarihini verdiğine göre medrese de aynı tarihlerde inşa edilmiş olmalı. Zira Alaüddevle Bey ile kendisinden önceki Dulkadir beylerinin yaptırmış olduğu tesisleri kaydeden vakfiyesi 1501 tarihlidir.

Eshabü'l-Kehf'de Dulkadırlara ait tespit edebildiğimiz son eser Şahsuvar oğlu Ali Bey'in veziri Minnet Çelebi Mescidi'dir.

Dulkadir Beyliği döneminde cami, mescit, medrese ve zaviyeler ile bir külliye haline gelen Eshabü'l-Kehf tesislerine eskilerine ilave olarak yeni vakıf gelirleri tahsis edilmiştir.

Bizanslılar, Selçuklular, Dulkadir Beyliği ve Osmanlılar dönemlerinde tamiratlarla korunan ve ilaveler yapılarak genişletilen Eshabü'l-Kehf için, Afşin'de yaşayan nüfusun yarısı ve çevredeki köylerin bir kısmı Vakıf olarak tahsis edilmiştir.

Bütün bunlar, asıl Eshabü'l-Kehf mağarasının Afşin'de olduğunu gösterir.

Osmanlılar Dönemi

Dulkadir Beyliğinin 1522 tarihinde Osmanlı topraklarına katılmayla bu bölge Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

Afşin'in Selçuklular ve Dulkadir Beyliği dönemlerinde kuzeye doğru gelişme gösterdiği bu dönemde yapılan eserlerden anlaşılmaktadır. Bizanslılar'dan kalan kale ve Selçuklular'dan kalan Dede Baba türbesinden sonra Osmanlılar döneminde yapılan Ulucami de Afşin'in kuzey yönünde gelişmiş olduğunu kanıtlamaktadır. Bu dönemde yapılan en önemli tarihi eser Pirali (Ulu) Camiidir.

Bu caminin yapılışı ile ilgili bilgiler caminin kitabesinde belirtilmektedir. "Bu camii Mübareki inşa ve tamir eden Danişment aşiretinden Pirali oğlu Muhammed, Sultan Süleyman oğlu Selim zamanında Allah'ın rızasını ve mağfiretini dileyerek camide ku-

ran okuyan, ittifak'a girenlere Rabbim Mağfiret et. Bu camiye halis niyet ile girilir ve çıkılır."

Bu kitabından caminin 1570 yılında Osmanlı zamanında yapıldığı ve 1831 yılında önemli bir tamirat geçirdiği anlaşılmaktadır.

Dulkadir Beyliği döneminde olduğu gibi Osmanlılar döneminde de caminin kalenin kuzeyindeki alana yapılmış olması, bu dönemde de Afşin'in kuzey yönünde gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır.

Zaman zaman yapılan yenileme ve ilavelerle tarihi özelliğini kaybeden caminin yerine, bugün yeni bir cami inşa edilmiştir. Ancak burada tarihi bir cami olduğunu belirten ve geleceğe taşıyan minare bırakılmıştır.

Caminin çevresine baktığımızda eski evlerin çok sık bir şekilde yer aldığı görülür bu durum cami çevresinin Osmanlılar döneminde merkezi bir konuda olduğunu gösterir.

Ayrıca bu dönemde Afşin'de kaç nüfus yaşadığı, bu nüfusun geçim kaynaklarının neler olduğu ve hangi vakıflara bağlı oldukları Yinanç tarafından belirtilmektedir.

"Efsus köyünün yarısı Eshab-ı Kehf'deki camii ve Zaviyeye vakfedilmiştir. XVI. Yüzyıl tahrir defterlerine Yarpuz adıyla da kaydedilmiş olan Efsus 1565'te; 172 müzevvec (evli) 122'si mücerred (bekar) olmak üzere 294 vergi nüfusu olan bir köydür. Evli vergi nüfusu ortalama 5 kişilik bir aile kabul edildiğine göre, 1565 yılında Efsus'ta $(172 \times 5 = 860 + 122)$ 982 nüfus yaşıyordu. Efsus köyünün diğer yarısı ise burada bulunan Dede Baba zaviyesine vakfedilmiştir. Efsus'un yıllık geliri vakfa dahil olan sekiz değirmen ile birlikte 18522 akçe idi.

Cumhuriyet Dönemi

a) 1923-1944 Yılları Arası Dönem

Afşin'de yerleşmenin Dulkadir Beyliği döneminden itibaren, Kalenin kuzeybatısındaki düzlüğe uzandığı belirtilmiştir. 1944

yılına kadar Elbistan ilçesine bağlı bir nahiye olan Afşin'de, asıl gelişme Cumhuriyet döneminde başlamıştır. Bu dönemde kale çevresindeki merkez olmak üzere doğu, batı ve kuzeye uzanan anayollar boyunca gelişmiştir. Mevcut olan Dedebaba Mahallesindeki, Ulu Cami, Dedebaba Türbesi ve bu alanın kuzeyi ile Pınarbaşı Mahallesinin batı kesiminde gelişmeler görülmüştür.

Afşin bu dönemin sonunda 02.08.1944 gün ve 4642 sayılı kanunla ilçe merkezi olmuştur. Afşin'in asıl gelişmesi ve büyümesi ilçe merkezi olduktan sonra başlamıştır.

b) 1944-1960 Yılları Arası Dönem

Afşin, ilçe merkezi olduktan sonra hızlı bir büyüme dönemine girmiştir. 1944 yılına kadar olan yerleşme alanları, çeşitli hizmet binalarının yapılması ile anayollar boyunca genişlemiştir.

Yeni ilçe merkezi olan Afşin'de ilk defa 1945 yılında ilçe statüsü ile nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sonuçlara göre ilçe merkezinde 4205 nüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır. "köy ve belediye idare kanuna göre" Afşin bu dönemde henüz bir kasaba durumundadır.

1923-1944 yılları arasında dönemde mevcut olan Dedebaba ve Pınarbaşı mahallelerinin yanı sıra Kale, Beyceğiz ve Yeşilyurt mahallelerinin kuruluşu, Afşin'in ilçe merkezi olduğu yıllara rastlamaktadır. Bu dönemde başta hükümet konağı olmak üzere, kamu kuruluşlarının tamamına yakını, kentin merkez yeri olarak kabul edilen kale ve çevresine yapılmıştır. Bu dönemde Afşin, İmar planında ön görüldüğü gibi Afşin-Elbistan yolu Afşin Bey Caddesi boyunca gelişme göstermiştir.

Afşin Bey caddesi boyunca imar planına uygun olarak 1954 yılında kurulan, Afşin Meyve üretme istasyonu ile Güney kesimindeki geniş araziler üzerine kurulan sebzelik, meyvelik ve bağlık alanlar, şehrin güneyindeki tepelik sırtlara kadar genişlemiştir. Bu da şehrin güney kesiminde yerleşimin tepelik alanlarla sınırlandığını göstermektedir.

Afşin Bey caddesi boyunca imar planına uygun olarak 1954 yılında kurulan, Afşin Meyve üretme istasyonu ile Güney kesimindeki geniş araziler üzerine kurulan sebzelik, meyvelik ve bağlık alanlar, şehrin güneyindeki tepelik sırtlara kadar genişlemiştir. Bu da şehrin güney kesiminde yerleşimin tepelik alanlarla sınırlandığını göstermektedir.

c) 1960-1975 Yılları Arası Dönem

1944-1960 yıllarında güneydeki gelişme, bugünkü sınırlarına yaklaşırken, 1960-1975 döneminde kent, doğu ve kuzey kesimlerinde hızlı bir gelişme dönemine girmiştir. Yerleşmenin çekirdeğini oluşturan kale ve çevresi anayollar boyunca gelişmiş özellikle Elbistan yolu boyunca (Afşin Bey caddesi) Meyve Üretme Çiftliği'nin yanı sıra konutlar ve kamu kurumlarına ait lojman ve kamu binaları yapılarak Afşin'in bu yönde gelişmesi sağlanmıştır.

Bu dönemde, Türkiye Kömür İşletmeleri'nin çevrede kömür sondajlarına başlamış olması, Afşin'e büyük bir canlılık getirmiştir. Ancak, bu dönemde hızlı gelişmenin yanında Afşin'de gecekondulaşma da başlamıştır. Gecekondulaşma özellikle kuzey ve kuzeydoğu yönünde hızlı gelişme göstermiştir. Türkiye Elektrik Kurumu lojman ve tesisler için gerekli olan altyapı yatırımlarının (okul, camiler, çocuk bahçeleri) yoğunlaşması, Afşin'in eski belediye sorumluluk sınırlarını zorlayarak bir çanak biçiminde olan yerleşim alanını, bu çanağın dışındaki düzlüğe çıkarmıştır.

Kentin kuzeybatısındaki kentsel gelişme, daha çok 1970'li yıllardan sonra yoğunluk kazanmıştır.

d) 1975' den Günümüze Kadar Olan Dönem

1975 yılından sonraki kentsel gelişme, kentin kuzey yönündeki çıkış noktası T.E.K.'in inşa ettiği siteler bu yöne olan çekimi artırmıştır. İmarsız yapılaşmalar da bu yönde özellikle mezarlığın güneyinde ve sahipsiz arazilerin bulunduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Kentin batısındaki kentsel gelişme de daha çok 1975'li yılların sonunda yoğunluk kazanmıştır. Afşin'in asıl gelişmesi bu

dönemde ve doğuya doğru olmuştur. Kentin diğer merkezlerle ulaşımını sağlayan doğu çıkışı Afşin Bey caddesi boyunca yoğun bir yapılaşma sınırına ulaşmıştır.

Atatürk Caddesi'nin yoğunluğunu azaltmak için, bu caddeye para Afşin Bey Caddesi'nden başlayıp Kale ile Hükümet konağı arasından geçerek, kuzeye doğru uzanan Elçibey Caddesi açılmıştır. Caddenin tüm alt yapısı tamamlanarak 1993 Ekim ayında hizmete açılmıştır.

1975'li yıllardan sonraki kentsel gelişme, kırsal kesimden gelen göçler nedeniyle, kentin kuzey yönündeki çıkış noktasında Arıtış ve Tanır yolu boyunca kuzey ve kuzeybatıya doğru yoğunluk kazanmıştır. Türkiye Elektrik Kurumu'nun inşa ettirdiği Termik Caddesi'nin iki tarafında işçi sitelerinin (site 1.2.3) kurulması, bu kesimde ilçe merkezinin altıncı mahallesi olan Gazi Osmanpaşa mahallesi kurulmuştur. Son dönemlerde hızla gelişen bu mahallede sitelerin yanısıra Fatih Camii, Askerlik Şubesi, T.E.K. İlkokulu, Afşin Anadolu Lisesi (1993) yapılırken, Çoğulhan'a giden termik Caddesi'nin batısında yer alan Arıtış, Tanır yolu (Mehmet Akif Caddesi) boyunca hızlı bir gecekondulaşmanın yanında Zirai Donatım Kurumu, afet evleri, Gazi Osman Paşa İlkokulu'nun yapılması ile Afşin çukur alandan çıkarak kuzeyindeki düzlük alanda hızla yayılmaya başlamıştır.

Kent batı yönündü, özellikle Beyceğiz Mahallesi'nin kuzey kesiminde doğal sınırlarına ulaşırken yine aynı yönde Eshab-ı Kehf Caddesi boyunca İmam Hatip Lisesi, Afşin Lisesi gibi kamu kuruluşları ve konutlarla, batısındaki Emirler köyüne ve Eshabü'l-Kehf külliyesine doğru gelişmekte ve yaklaşmaktadır. Güneybatı kesiminde en üç noktayı 1991 yılında faaliyete geçen 100 yataklı Devlet Hastanesi almıştır.

AFŞİN'İN COĞRAFYASI

Büyük bir kısmı Akdeniz bölgesi içerisinde yer alan, Kahramanmaraş iline bağlı, Afşin ve Elbistan, coğrafi alan olarak Doğu Anadolu bölgesinin yukarı Fırat bölümünün en batı kesiminde yer almaktadır. Şu halde araştırma alanımız olan Afşin ve çevresi Akdeniz bölgesi, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı, dolayısıyla değişik iklim özelliklerine sahip bölgelerinin kesiştiği ve 1230 m. yüksekliği olan bir alanda bulunmaktadır.

Toros sıradağlarının kuzeydoğuya doğru uzanan kollarından Binboğa dağlarının doğu eteklerinde bulunan yöre toprakları, deniz etkisinden çok uzakta bulunması sebebiyle karasal iklim şartlarının hüküm sürdüğü bir yöre durumundadır. Yazları kurak ve sıcak kışları nispeten soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Bu durumun nedeni ise bölgenin iklim karakterini yukarıdaki bilgiler çerçevesinde değerlendirdiğimizde; daha çok coğrafi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. İklim elemanlarını tek tek ele alarak açıkladığımızda bu durumu daha iyi belirtmiş oluruz.

Meteoroloji Genel Müdürlüğünün verilerine göre bölgede yıllık ortalama sıcaklık 9.9°C 'dir. Ülkemiz genelinde yıllık ortalama sıcaklık bölgelere göre 3°C ile 29°C arasında değişmektedir. Akdeniz bölgesinde $18-14^{\circ}\text{C}$ arasında değişirken, Orta Anadolu'da $10-12^{\circ}\text{C}$, Doğu Anadolu'nun doğu kesimlerinde 3°C 'ye kadar düşmektedir. Bu değerleri inceleme alanına yakın merkezlerle karşılaştırdığımızda, alanın 55 km güneybatısında yer alan Göksun'da 9°C , 146 km güneyinde yer alan Kahramanmaraş'ta 15.5°C , 291 km kuzeyindeki Sivas'ta 8.2°C olduğu görülmektedir. Bu değer-

ler enlem ve boylam farkı dikkate alınarak karşılaştırıldığında, alanın güneyinde yer alan merkezlerde sıcaklığın arttığı, kuzeyindeki merkezlerde sıcaklığın düştüğü görülmektedir. Yörede en düşük sıcaklık -26.8 C ile Şubat ayında ölçülürken, Göksun'da -32.2 C ile Şubat, Kahramanmaraş'ta -9 C ile Ocak, Sivas'ta -34.6 C ile Ocak ayında ölçülmüştür. İnceleme alanının çevresindeki merkezlerin Şubat ayı ortalamalarına baktığımızda, Göksun -32.2 C Kahramanmaraş'ta -9 C, Sivas -34.4 C olarak ölçülmüştür. Yörede en yüksek sıcaklık 37.5 C ile Temmuz ayında ölçülürken, Göksun'da 37.3 Ağustos, Kahramanmaraş'ta 42.6 C ile Ağustos, Sivas'ta 38.3 ile Temmuz ayında ölçülmüştür.

Orta ve Doğu Anadolu bölgeleri karasal iklimi ile Akdeniz bölgesi ılıman ikliminin geçiş bölgesi üzerinde yer alan bölgede yağışlar Ekim sonunda Mart ortalarına kadar kar şeklinde, Mart ayı ortalarında Ekim ayı sonuna kadar yer yer yağmur şeklindedir.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Afşin'de ortalama yıllık yağış miktarı 419.2 mm'dir. Bu değerler Kahramanmaraş'ta 708.1, Göksun'da 607.6, Elbistan'da 387.9 ve Sivas'ta 413.3 mm'dir.

Yağışla ilgili tablo ve grafikler incelendiğinde denize uzaklık ve yakınlığın yağış üzerindeki etkisi hemen görülmektedir. Denize yakın ve deniz etkilerine açık olan Kahramanmaraş ile Göksun'da daha çok yağış düşerken, denize uzak olan Afşin, Elbistan ve Sivas'a daha az yağış düşmektedir.

Afşin ve Elbistan'daki yağış tutarı, Türkiye ortalamasının altında kalırken, Orta Anadolu ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ortalamalarından daha yüksektir.

Meteorolojik verilere göre Afşin ve Elbistan'ın yağış rejimi düzensiz olup mevsimlere göre dağılımı şöyledir. Yağış tutarının % 34'lük (142.7 mm) payı ilkbahar, % 6.9'luk (29.1 mm) payı yaz, % 18.1'lik (75.6 mm) payı sonbahar ve % 41'lik (171.9 mm) payı ise kış mevsimine düşmektedir.

Yörede en fazla yağış 562.2 mm ile 1991 yılında, en az yağışta 269.6 ile 1970 yılında görülmüştür. Ortalama 42.7 mm olan Mart ayı yağış tutarı en fazla 155.1 mm (1988), en az ise 8.4 mm (1986) arasında değişme göstermiştir. Bu durumda en çok yağış kış mevsimine rastlarken onu ilkbahar ve sonbahar takip etmektedir. Buranın yaz aylarında da tamamen kurak geçmediği görülmektedir. Bu iklim şartları içerisinde bölgede doğal bitki örtüsü olarak karasal iklime özgü küçük ve bodur bitkiler yetişmekte yüksek kesimlerde ise yer yer çam ve meşe ağaçları yetişmektedir.

Konumu ve Yüzey Şekilleri

Afşin-Elbistan: Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat, Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölgeleri ile, Akdeniz Bölgesi'nin Adana bölümünün birbirine yaklaştığı yerde K.Maraş İl Merkezi'nin kuzey bölümünde yerleşmişlerdir. Afşin; Elbistan Ovası'nın batısında, Doğu Toroslar'ın kuzeye uzandığı Binboğa Dağları'nın eteklerinde, Elbistan ise, Elbistan Ovası'nın Güneybatısındaki Sardağ eteklerinde kurulmuştur. Her iki ilçe de Elbistan Ovası'nın batısında, birbirine yakın dağlık alanda kurulmuşlardır.

Güney ve batıdan dağlarla çevrili olan Afşin yerleşim alanı doğudan ve kuzeyden Elbistan Ovası'na açılmaktadır. Afşin; ilkçağlarda Binboğa Dağları'nın doğu eteklerinden doğan akarsuların yamaçlardan taşıdığı materyali yığarak meydana getirmiş olduğu birikinti konisi üzerinde yerleşmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesinin batı sınırları içerisinde yer alan Afşin İlçesi K.Maraş'a 146 km. uzaklıktadır. Doğusunda Elbistan İlçesi, güneyinde Ekinözü İlçesi, güneybatısında Göksun İlçesi, kuzeybatısında Kayseri İli Sarız İlçesi, kuzeyinde Sivas İli Gürün İlçesi ile komşudur. Elbistan İlçesi ise, kuzeyinde Sivas İli Gürün İlçesi ile komşudur. Elbistan İlçesi ise, bağlı bulunduğu K.Maraş İli'ne 160 km. mesafede olup, güneyinde Ekinözü, Nurhak, batısında Afşin, doğusunda Malatya, kuzeyinde Sivas iline komşudur.

Bölgenin Toprak ve Teknik Yapısı

Bölgenin 3. Derece deprem kuşağında yer alması, bugüne kadar önemli bir deprem olmadığı yönündedir. Kaydedilen depremlerde zeminin farklı oturumlarından dolayı evlerde hasar yapmamıştır. Yeraltı suyunun deprem şiddetini etkilemesi zayıf ihtimaldir. Yeraltı suyu, heyelan, kaya düşmesi gibi doğal afetler pek görülmemektedir. Deprem alanında bu tür olayların meydana gelebileceği alanlara da rastlanmamıştır. Yapılan etütler sonucunda Afşin ve Elbistan'ın yerleşim alanlarının, yerleşmeye çok uygun olduğu görülmektedir.

EĞİTİM VE ÖĞRENİM

Tablo 20: Afşin Bölgesindeki Okul, Öğretmen, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

Okul Türü	AFŞİN			
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Mezun Öğrenci Sayısı
İlköğretim Okulları	85	15980	547	1143
Lise ve Dengi Okulları	9	3043	156	503
Toplam	94	19023	703	1646

SAĞLIK

Sağlık Ocakları Genel Durum Çizelgesi

Bölgemiz Sağlık Ocakları bakımından oldukça zengindir. Aşağıda verilen bilgiler 1998 yılı sonunda alınmıştır.

Tablo 21: Afşin İlçesi Merkez Sağlık Ocakları Personel durumu

	Standart Kadro	Mevcut	İhtiyaç
Baştabip	2	-	2
Tabip	8	10	-
Diş Tabibi	2	-	2
Sağlık Memuru (Toplum Sağlığı)	4	8	-
Sağlık Memuru (Çevre Sağlığı Teknisyeni)	4	2	2
Sağlık Memuru (Laboratuar Teknisyeni)	3	2	2
Hemşire	8	20	-
Memur	4	2	2
Daktilograf	2	-	2
Şoför	2	2	-
Hizmetli	4	4	-
Kaloriferci	2	-	2
Ocak Ebesi	8	13	-
Mahalle Sağlıkevi Ebesi	14	1	13
Köy Sağlıkevi Ebesi	9	2	7

**Tablo 22: Afşin İlçesi Kasabalarında Sağlık Ocakları
Personel Durumu Toplamları**

	Standart Kadro	Mevcut	İhtiyaç
Tabip	20	18	2
Sağlık Memuru (Toplum Sağlığı)	20	13	7
Hemşire	20	13	7
Memur	10	5	5
Şoför	10	2	8
Hizmetli	10	8	2
Ocak Ebesi	20	9	11
Mahalle Sağlikevi Ebesi	17	2	15
Köy Sağlikevi Ebesi	17	-	17

AFŞİN'DE ULAŞIM VE TİCARET

Bölgede gelişen sektörlerden diğer ikisi de ulaşım ve ticaret sektörüdür. Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin faaliyeti ile birlikte ulaşım ve haberleşme alanında da hızlı bir gelişme olmuştur.

Afşin ve Elbistan ilçelerinden İstanbul ve Karadeniz bölgesi dahil önemli merkezlere yolcu taşımacılığı başlatılmıştır. Bu hatlardan bazı örnekler vermek gerekirse;

- 1- Hat: K.Maraş, Adana, Osmaniye, Mersin, İskenderun, Hatay
- 2- Hat: K.Maraş, G.Antep
- 3- Hat: Kayseri, Ankara, Bursa, İstanbul
- 4- Hat: Sivas, Tokat, Amasya, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize
- 5- Hat: Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Kars.

Afşin ve Elbistan ilçelerine en yakın il Malatya ilidir. Afşin'e uzaklığı 154 km, Elbistan'a ise 126 km'dir. Her iki ilçenin de bağlı bulunduğu K.Maraş iline uzaklığı Afşin'in 146, Elbistan'ın ise 160 km'dir. Kayseri iline Afşin 252, Elbistan 266 km'dir. Sivas iline Afşin 323 km, Elbistan 292 km'dir.

Her iki ilçe de, yaygın olarak ticaretini Kayseri, Malatya, Ankara ve İstanbul illeri ile yapmaktadır. Bağlı bulundukları K.Maraş ili ile idari işlerin dışında bir bağlantıları bulunmamaktadır. Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı gibi coğrafyası ticareti, iklimi ve ekonomisi farklıdır. 250.726 nüfusu bulunan ve bölgenin idari statüsünün değiştirilmesi bu ilçelerde yaşayan insanlara büyük bir rahatlık sağlayacaktır.

AFŞİN'İN NÜFUSU VE NÜFUS HAREKETLERİ

Şehirlerin büyümesi ve nüfusunun artması sonucu sosyal ve kültürel özellikleri ile, sadece kendi ülkelerinde değil, yerküre üzerinde de bir güç ve etki alanları oluşturmaktadırlar.

Hızlı bir nüfus artışına sahne olan, ekonomik kaynaklarını değerlendirmeye yönelik dev tesislerin kurulduğu ve gelişmesi ile ülkemizde önemli bir güç alanı haline gelen bölgenin nüfus ve yerleşme yapısı şöyledir.

57 yerleşim biriminin bulunduğu Afşin ilçesinde, merkez dahil 12 yerleşim birimi belediye teşkilatına kavuşmuş kasaba statüsündedir. Bu kasabalardan ikisinin nüfusu 10.000'i aşmıştır. Bunlardan Tanır Kasabasında 26.585, Arıtış Kasabasında ise 12.000 nüfus yaşamaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre 2000 yılı nüfus sayımında Afşin merkezde 62.150 kişi, kasaba ve köylerde 75.116 kişi olmak üzere toplam 137.266 nüfus yaşamaktadır.

76 yerleşim biriminin bulunduğu Elbistan ilçesinde 10 yerleşim birimi belediye teşkilatına kavuşmuş, kasaba statüsündedir. Elbistanda merkezde 87.274 kişi, kasaba ve köylerde 57.167 kişi olmak üzere toplam 144.441 nüfus yaşamaktadır.

Elbistan Ovasının batı kesiminde ve birbirine çok yakın olan bir alanda kurulmuş olan bu iki ilçenin toplam merkez nüfusu 141.465 kırsal alandaki nüfusu ile birlikte 257.264 kişiyi bulmaktadır.

1970'li yılların başından itibaren bölgede kömür çıkarılmasına başlanması ve Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin inşaatı, kentin nüfus çekimini hızlandırmıştır. 1970-1975 döneminde nüfus artış

hızı, Türkiye geneli ve bağlı bulunduğu K.Maraş ili ortalamalarının yaklaşık üçbuçuk kat üzerine çıkarak % 13.77 gibi çok yüksek bir değere ulaşmıştır. Bu dönemde Türkiye geneli 4.28, K.Maraş ili geneli 4.51 olmuştur.

Bölgedeki nüfusun hızlı artışı, yöredeki kömürün çıkarılması ve tamamen Afşin-Elbistan Termik Santralinin faaliyeti ile ilgilidir. 1975-1980 döneminde söz konusu tesisin yavaşlamasına paralel olarak nüfus artış hızı da düşmüştür. Bu durum ülkede parasal kaynakların azalması ve buna dayalı olarak Afşin-Elbistan Termik Santralinin durma noktasına gelmesi ile ilgilidir. Bütün bu gelişmeler kısa süre için bölgenin nüfus çekim özelliğini düşürerek % 2.03'e indirmiştir.

Bölgenin nüfus artışının nedenlerinin başında göç olgusu gelmektedir. İlçenin nüfus artışının en büyük nedeni çekim merkezleri oluşudur. Bu göçler hem il dışından, hem de il içindeki kırsal alanlardan olmuştur. Çevre il ve ilçelerden başka, il dışından G.Antep, Adana, Kayseri, Malatya ve Sivas gibi çevre illerden göçler olmuştur.

Özetle, bölgede 1945'ten 1965 yıllarına kadar olan dönemde, nüfus artış hızı doğum ve ölüm oranının farkından kaynaklanan doğal bir artış hızı gösterirken 1970-1975 döneminden itibaren göçün rekor düzeye ulaşması ekonomideki gelişmelere bağlı olarak ve özellikle Afşin-Elbistan Termik Santralinin faaliyeti ile birlikte hız kazanmıştır.

Bölgedeki bu nüfus artışı devam edecektir. Çünkü bölgede kurulacak olan 1998 yılında temeli atılan II. Ünite projesinin ülke ve bölgede yaratacağı istihdam nedeniyle oluşacak dolaylı taleplerin yöre ekonomisine canlılık getirmesi beklenmektedir. Birkaç yıl içinde karşılaşılabilecek muhtemel olan enerji darboğazı bu projesinin gerçekleşmesi ile üretilecek enerjinin ülke ekonomisi açısından önemini artırmaktadır. Ayrıca bölgede III. Ünitenin kurulabileceği yer için etütlere şimdiden başlanmıştır.

Elbistan ovası üzerinde kurulmuş olan Elbistan ve Afşin ilçelerinin ilkçağlardan beri önemli birer yerleşim merkezi oldukları ve her dönemde bu önemlerini korudukları bugün de ülkemizin nüfusu en yoğun bölgelerinden biri olduğu görülmektedir.

Bu kadar yoğun bir nüfusa sahip olan bu iki ilçenin idari statüsünün değiştirilmesi yöre halkına büyük bir hizmet olacaktır.

2000 nüfus sayım sonucuna (gayri resmi) göre Afşin Merkez ve kasaba nüfusları aşağıya çıkarılmıştır.

Merkez : 62.150

Kasabalar

Altunelma : 5316

Arıtaş : 8900

Bakraç : 3392

Büyüktatlar : 5447

Çobanbeyli : 3583

Çoğulhan : 5310

Dağlıca : 4234

Esence : 964

Tanır : 10211

Tablo 23: Afşin Köylerinin Nüfus Sayım Sonuçları

1. Ağcaşar	133	26. Kangal	214
2. Atemta	130	27. Karabüklü	325
3. Altaş	1176	28. Kaşanlı	2373
4. Alımpınar	394	29. K.Tatlar	993
5. Armutalan	206	30. Kötüre	212
6. Başüstü	707	31. Koçovası	450
7. B. Sevin	812	32. Kuşyakası	601
8. Binboğa	1176	33. Nadır	994
9. Bütet	501	34. Ortaklı	505
10. Çağlıhan	172	35. Oğlakkayası	216
11. Çukurpınar	306	36. Ördek	474
12. Çomuzduz	705	37. Örenli	105
13. Dereboyu	388	38. Örenderesi	109
14. Dokuztay	285	39. Soğucak	252
15. Emirli	610	40. Söğütdere	102
16. Emirilyas	582	41. Tarlacık	355
17. Erçene	716	42. Türkçayırı	436
18. Gözpınar	79	43. Topaktaş	341
19. Haticepınar	66	44. Türksevin	691
20. Hüyükülü	1384	45. Yazıdere	370
21. İğdemlik	424	46. Yazıköy	1119
22. İnci	171	47. Yazıbelen	1200
23. İncirli	252		
24. Kabaagaç	1091	TOPLAM	23.987 Kişi
25. Karagöz	1023		

AFŞİN'İN EKONOMİK DURUMU

Ekonomik Hayatın Tarihi ve Gelişimi

İlçenin ekonomisi genelde tarıma dayalıdır. İlçede tarım, 1950 yılına kadar iptidai yapılmakta iken, bu yıllardan itibaren maki-nalaşmaya başlamıştır. 1950 yılına kadar ilçe nüfusunun % 90'ı tarımla uğraşmaktaydı.

Bu yıllarda tarımla uğraşan aileler boş zamanlarını genellikle ev işleriyle geçirmekle beraber, köylerde el işleri veya küçük tez-gahlar da çorap ve halı dokumakla meşgul oldukları arşiv bilgi-lerinden anlaşılmaktadır. Türkçayırı, Çomudüz, Koçovası ve Dağlıca gibi yerleşim birimlerinde dokumacılık diğer yerleşim birimlerine göre ilerlemiş durumdadır.

İlçe ve çevresinde meyveciliği geliştirmek amacı ile bölge ihtiya-clarına katkıda bulunmak amacıyla 1954 yılında girişimlerde bulunulmuş, 1958 yılında 763022-m² lik arazi üzerine Afşin Üretim İstasyonu Müdürlüğü adı altında kurularak hizmete girmiştir. 1961 yılında ise müstakil Müdürlük haline dönüştürülmüştür.

İlçede 1955 yılında ilk defa pancar ekimine başlanılmıştır. Ay-nı tarihlerde Pancar Bölge Elbistan Şefliğine bağlı Şube olarak ku-rulmuştur. 1973 yılında ise müstakil şefliğe dönüştürülmüştür.

İlçede 1948 yılında 1128 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifi kurul-muştur. İlçe merkezinden ayrı olarak, Tanır, Esence, Arıtış ve Alem-dar Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur. İlçe çiftçileri-nin gübre alımı ve tohumluk ihtiyaçlarını bu kooperatifler kana-lıyla karşılanmaktadır.

İlçe Esnaf ve Kefalet Kooperatifi 1965 yılında kurulmuştur. Şo-förler Odası ve Esnaf Sanatkarlar Odası bulunmaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odası 1978 yılında, ilçe esnafının % 70 isteği üzerine Ticaret Bakanlığının izni ile kurulmuştur. Odanın ilk kuruluşundan 200 üyesi bulunmakta iken, bugün 120 Küçük Sanayii kuruluşu, 680 Esnaf ve sanatkar ile esnafla derneğine kayıtlı 1120 esnaf kayıtlı bulunmaktadır.

Zirai Donatım Kurumu Şube Müdürlüğü 1978 yılında kurulup teşkilatlanmış olup, özelleştirme kapsamına alınarak 01.08.1998 tarihinde faaliyeti sona ermiştir. Sümerbank Alım Satım Mağazası 1977 yılında kurulmuş olup 1993 yıl içinde özelleştirilmiştir.

Yapımına 1985 yılında başlanılan Küçük Sanayii sitesi 1991 yılında bitirilerek faaliyete geçirilmiştir. 100 dükkan kapasitelidir. Tüm sanayi esnafı taşınmıştır.

Büyük Sanayi yatırımı olarak, Afşin-Elbistan Termik Santrali (4) üniteden oluşmaktadır.

Tarım ve Hayvancılık:

İlçede tarıma elverişli 83142 hektar arazi bulunmaktadır. Bunun 790000 hektarı tarla arazisi, 4142 hektarı bağ ve bahçe arazisidir. Tarım arazisinin 16200 hektarı sulu, geriye kalan 62800 hektarı kıraç arazidir.

Tablo-24: Afşin Arazisinin Genel Ürün Gruplarına Göre Kullanımı

Hububat	: 51564-Hek.	Kavaklık	: 200-Hek.
Bakliyat	: 14338- Hek.	Nadas Arazi	: 8500- Hek.
Sanayi Bitkisi	: 4500- Hek.	Orman	: 33426- Hek.
Yem Bitkisi	: 1300- Hek.	Çayır-Mer'a	: 7000- Hek.
Bağlar	: 2183- Hek.	Tar. Dış. Arz.	: 12914- Hek.
Sebzelik	: 800- Hek.	Meyve Bahç.	: 1950- Hek.

Tablo-25: Afşin’de Verimlilik Ve Üretim Durumu; Hektara Alınan Verim

Buğday	34323-Hek.	61781-ton	1800-Kg.
Arpa	17240- Hek.	27584- “	1600- “
Fasulye	3348- Hek.	6000- “	1800- “
K.Mercimek	100- Hek.	80- “	800- “
Nohut	11393-Hek.	12000- “	1000- “
Y.Mercimek	50- Hek.	40- “	800- “
Şeker Pancarı	3290- Hek.	160000- “	50000- “
Patates	170- Hek.	3400-“	20000- “
Ayçiçek	1000- Hek.	1500- “	1500- “
Soğan	100- Hek.	1200- “	12900- “
Biber	14- Hek.	31- “	2214- “
Domates	100- Hek.	3000- “	3000- “
Fasulye	55- Hek.	110- “	2000- “
Salatalık	75- Hek.	150- “	2000- “
Lahana	20- Hek.	600- “	30000- “

Tablo-26: Afşin’deki Yıllık Meyve Üretim Miktarı

Elma	733-Hek.	8137- Kg.
Kayısı	799- Hek.	582- Kg.
Armut	50- Hek.	8000- Kg.
Kiraz	30- Hek.	5000- Kg.
Şeftali	5-Hek.	8000- Kg.
Vişne	62- Hek.	5645- Kg.
Ceviz	69- Hek.	2200- Kg.
Erik	4- Hek.	4500- Kg.
Ayva	1- Hek.	1000- Kg.

Hayvansal Üretim:

İlçenin dışında tüm yerleşim birimlerinde koyun, keçi ve sığır bulunmaktadır. Hayvancılık projesinin geliştirilmesi için (5) yerleşim biriminde boğa barınakları bulunmaktadır. Kültür ırkı hayvancılıkta önemli katkılar sağlamaktadır.

İlçe Tarım Müdürlüğü 1985 yılında Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığının organizasyonu neticesinde Veteriner Hekimliği ile birleştirilerek, İlçe Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. İlçe Müdürlüğüne bağlı Köy Grup Tarım Merkezlerinden; Arıtış, Esence ve Tanır Köy Grup Tarım Merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezler kendi hizmet binalarında hizmet vermektedir.

Kooperatifler:

İlçede çeşitli kooperatifler mevcuttur. Bunlar sırasıyla; Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, Sanayi Sitesi Kooperatifi, S.S. Fatih Yapı Kooperatifi, S.S. Sevinliler Yapı Kooperatifi, S.S. Afşinbey Yapı Kooperatifi gibi sayılabilir.

İlçede şehirler arası otobüs işletmesi vardır. Büyük çoğunluğu Afşin-Çoğulhan arasında TEAŞ. ve TKİ. işçi servisinde çalışmaktadır. Bunun yanısıra minibüsçüler kooperatifi bulunmaktadır. Şehir için ve şehirler arası yolcu taşımacılığı yapmaktadırlar. Nakliyat olarak, Başaran Nakliyat ile, Birlik Nakliyat bulunmaktadır.

İlçe Merkezinde; (15) tüp bayi, (20) kuyumcu, (30) lokanta, (20) kundura mağazası, (36) manifatura - konfeksiyon, (28) fırın, (5) fotoğrafçı (5) İnşaat Mühendisi Bürosu, (8) Diş Doktoru, (12) baroya kayıtlı avukat, (15) İnşaat Malzeme Satıcısı, (30) Terzi bulunmaktadır.

Bankalar:

İlçe merkezinde (5) Banka Şubesi bulunmaktadır. T.C. Ziraat Bankası 07.07.1951 tarihinde, Halk Bankası 1976 yılında. Şekerbank 27.03.1974 tarihinde, Emlak Bankası 27.02.1977 tarihinde hizmete açılmıştır.

Panayır, Fuar ve Sergiler:

İlçede panayır, fuar ve sergiler kurulmamakta olup, sadece Çarşamba, Cumartesi ve Pazar günleri halk pazarı kurulmaktadır.

Doğal Kaynaklar:

Akarsular: İlçe sınırları içerisinde Ceyhan nehri geçmektedir. Nehrin iki kolu olan Hurman ve Göksun çayları ilçe sınırları içinde geçmektedir. DSİ. Genel Müdürlüğü 204. Şube Müdürlüğünün bu nehir ve çaylar üzerinde Adatepe ve Karakuz Barajları etüt çalışmaları mevcuttur.

Madenler: Afşin-Elbistan Termik Santralinin üretiminde kullandığı Linyit yatakları 100-km² bir alan içersindedir. Linyit rezervi 4 Milyar/ton civarındadır.

Mermer Ocakları: Alimpınarı köyü sınırları içinde mermer yatakları mevcuttur. Mozaik yapımında ve imalatında kullanılmaktadır.

Kum ve Taş Ocakları:

Göksun ve Hurman Çaylarında kum ocakları mevcut olup Tanır ve Çağılhan sınırlarında taş ocakları vardır.

Ormanlar: İlçe sınırları içerisinde 167509 hektar orman alanı vardır. Orman İşletme Şefliğince Azmanderesi enerji ormanı için gerekli yatırımları yapılmış olup, mevcut ormanları ıslah koruma ve yenileştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Turizm: İlçe turizm bakımından zengindir. İlçede bulunan tarihi eserlerden; Eshab-ı Kehf Külliyesi ilçenin (7) km. batısında, Emirli Köyü sınırları içindedir. Külliyyede; Camii, Ribat ve Kervansaray bulunmaktadır.

ELBİSTANAFŞİN

SANAYİ

Afşin-Elbistan Linyitleri

Elbistan şehir merkezinin kuzeyinde bulunan Afşin-Elbistan Linyit havzasında linyit arama çalışmaları ilk olarak 1966 yılında başlamış ve 1967 yılında havzada linyitin varlığı saptanmıştır.

Sürdürülen çalışmalar sonunda havzada yaklaşık 4 milyar ton civarında linyit rezervi tespit edilmiştir. Yaklaşık 120 km²'lik bir alanı kapsayan linyit havzası, Kışla köy (A), Çöllolar (B), Afşin (C) ve Kuş Kayası (D) adı verilen ana sektör ile E ve F sektörlerinden oluşmaktadır.

Havzanın fizibilite çalışmalarına 1971 yılında başlanmış Madencilik Planlama ve Projelendirme Çalışmalarını bir Batı Alman firması üstlenmiştir.

Kışla köy sektöründeki madencilik çalışmaları T.K.İ'ye bağlı olarak 07.04.1975 tarihinde kurulan A.E.L. Müessesesi Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu müessesede bugün (1993 Haziran ayı itibarıyla) 2.356 işçi, 515 memur görev yapmaktadır. Sadece Kışla Köy rezervi toplam rezervler içerisinde 582 milyon ton ile kendi payını almaktadır. Kışla Köy havzasının beslediği Termik Santrali dört ünite üzerine inşa edilmiş ve bu ünitelerin üretim gücü 340 mw olup toplam üretim 1.360 mw'tır.

Tablo 27: Aşağıda Elbistan-Afşin'de Bahsedilen Rezervlerle Kıyaslayacak Olursak Bu Alanın Üzerine 340 mw'lık 14 Ünite Daha Kurulabileceği Anlaşılabacaktır.

	KIŞLAKOY A Sektörü	ÇOLLÖLAR B Sektörü	AFŞİN C Sektörü	KUŞKAYASI D Sektörü	E Sektörü	F Sektörü
Maden Sahalarının Alanı (km ²)	12.3	18.7	12.6	-	-	-
Linyit Rezervleri (yaklaşık M. ton)	582	850	350	1.198	382	30
Dekapaj Kalınlığı (m)	69.7	101.9	60.7	-	-	-
Linyit Kalınlığı (m)	32.8	45.7	27.8	36.14	21.45	4.13
Dekapaj Linyit Oranı	2.7:1	2.23:1	2.18:1	3.90:1	5.2:1	30.00:1
Açık İşletme Derinliği Sınır Değ.	36/133	32/179	49/100	-	-	-
Ortalama İşletme Derinliği (m)	102.7	147.6	38.5	-	-	-
Linyit Isı Değeri (kcal/kg)	1170	1185	1130	1100	-	-
Ortalama Kül Yüzdesi (0, rutubet)	37.45	39.85	43.35	-	-	-
Ortalama Rutubet	53.12	53.30	52.41	-	-	-
Üretim (ton/yıl)	19.4	-	-	-	-	-
Kurulacak Termik Santral Kapasitesi	4x340	4x340	2x340	6x340	-	-

Termik santrallerin resmi rakamlarla ekonomik ömrü 25-30 yıl olarak tespit edilmiştir. Bu ifadeye göre açıklayacak olursak bugünkü termik santrali gibi bu saha üzerine yanyana üç adet daha termik santrali kurulabilir. Ancak tabloda görüldüğü gibi rezervlerin değişik miktarlarda olması termik santrallerin hacminin de değişmesini zorunlu kılmaktadır. Örnek verecek olursak, 582 milyon

tonluk Kışla Köy havzası üzerinde dört ünitelik bir termik santrali çalışmaktayken 1.198 milyon tonluk Kuşkayası havzası üzerinde altı ünitelik bir termik santralının inşasını zorunlu kılmaktadır.

Kışla Köy Havzası üzerine kurulan dört ünitelik termik santralının yatırım tutarı 1973 yılı itibari ile cari fiyatlarla 148 milyar TL 1990 yılı sonu fiyatları ile ise 5.6 trilyonluk bir yük getirmesi bugünkü kurulacak termik santralının maliyetinin hangi ölçülerde olacağı hakkında bir bilgi verecektir.

Bu havzalar üzerine kurulabilecek santrallerin dışında Türk Sanayi alanında yer alabilecek gübre, çimento, tuğla ve briket fabrikalarını da göz ardı etmemek gerekiyor.

Kömürün yanması sonucu oluşan kül, çimento sanayinde hiçbir katkı maddesi gerektirmeden kullanılabilir. Bugün bu küller Gaziantep, Adana gibi çimento fabrikalarında kullanılmasına rağmen her nedense Afşin-Elbistan'da bir çimento fabrikası kurularak bu küllerin kullanılması için bir ihtiyaç duyulmamıştır.

Ayrıca santralden sağlanan küllerle birkaç tane tuğla fabrikası beslenebilir. Kömür üzerinde bulunan ve gübre sanayinin hammaddesi olan kalın azot tabakası bugün kazılan topraklarda tekrar görülmektedir.

Çıkarılan bugünkü kömürün kalorisinin düşük olması nedeniyle yakımlık kömür olarak kullanılamamaktadır. Halbuki katkı maddeleri ile briketleme metoduna gidilse Türkiye'nin önemli ölçüde kaliteli olarak yakımlık kömürü de sağlanabilir.

Afşin-Elbistan Termik Santralleri ve Kömür İşletmeleri

Afşin-Elbistan Termik santralleri, Türkiye linyit rezervinin yarısının bulunduğu, yaklaşık 4 milyar ton civarındaki, düşük kalorili (ortalama 1170 kcal/kg) linyit kömürlerinin değerlendirilmesi amacıyla kurulmuştur. Her bir ünitesi 344 MW. kurulu gücündeki 4'er üniteden oluşan Afşin-Elbistan A, B, C, D, E, F santrallerinden meydana gelmektedir. Entegre proje tamamlandığında

da, bu gün olduğu gibi, ileride de ülkemizin çok önemli enerji üretim merkezi olmaya devam edecektir.

Afşin-Elbistan "A" Termik Santralleri

İlk ünitesi 1984 yılında işletmeye açılan A santrali halen işletmede olup, santral Elbistan ilçemizde 28, Afşin ilçemizde 17 km mesafede, Kızıldağ eteklerinde, Çoğulhan kasabası sınırları içerisinde kurulmuştur. Santralin;

Toplam kurulu Gücü: 1376 MW, (4 x 344 Megawatt)

Türkiye kurulu Gücü: 23.352 MW (1998 yılı sonu itibariyle)

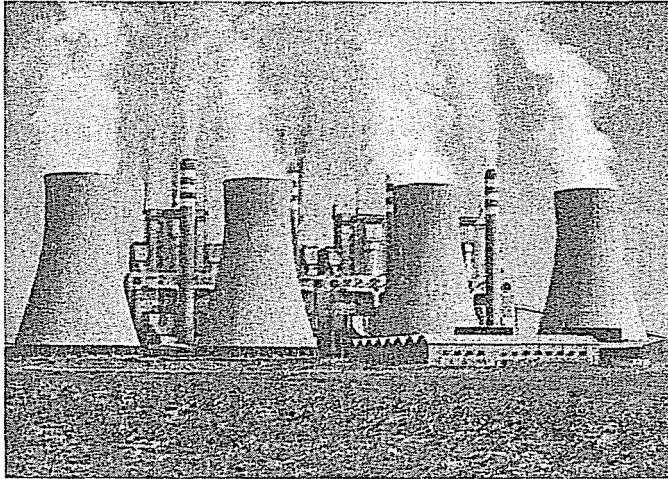
Yıllık kömür Tüketimi: 18,5 Milyon Ton/yıl

Yıllık Elektrik Tüketimi: 8,1 KWh

1998 yılı Toplam Elek. Üretimi: 7.693.000.000 KWh

Toplam kömür Tüketimi: 145.946.410 Ton. (kuruluşundan-1998 yılı sonuna kadar)

Toplam Elektrik Üretim: 62.922.159.000 KWh (kuruluşundan-1998 yılı sonuna kadar)

Afşin-Elbistan Termik Santrali

Yukarıda çıkarılmış olan bu teknik verilere göre, 1998 yılı sonu itibariyle, AFŞİN-ELBİSTAN A Termik santralinin kurulu gücünün, Türkiye toplam kurulu gücünün de % 11'ine, üretilen elektrik enerjisi miktarı açısından

dan da Türkiye toplam elektrik üretiminin % 7 si, Termik santraller Toplam üretiminin de %11'ine tekabül etmektedir.

Santralin ihtiyacı olarak üretilen Linyit kömürünün ortalama damar kalınlığı 33 metre, yer üstünden 36 metre aşağıdan başlayarak, meyilli olarak 152 metre derinliğe kadar inmektedir. Kömürün üretimi sahadaki büyük kapasiteli Maden makineleri marifetiyle yapılmaktadır. 1 ton kömür üretebilmek için 2.7 m³ kömürden karşılanmaktadır.

İdari yapı, termik Santral ve Kömür İşletme Müdürlüklerinden oluşmaktadır.

Bu santral, işletmeye alınışından itibaren bugüne kadar aradan geçen 15 yıllık süre içerisinde bölgede çevre kirliliği yaratarak, pancar, fasulye, buğday, nohut gibi çeşitli zirai ürünlerin rekoltelerinde önemli miktarda düşüslere neden olduğu ve daha da önemlisi insan sağlığı üzerinde olumsuz etkilerine bağlı olarak bölgede kanser ve akciğer hastalıklarında kayda değer artışlar olduğu Üniversitelerden oluşturulmuş olan bilirkişi heyetlerince tespit edilmiştir.

Afşin-Elbistan "B" Termik Santrali:

Santral, Mitsubishi (japon) Firması liderliğinde Badcock (Alman) Gama-Tekfen-Tokar ve Enka (Türk) firmalarından oluşturulan bir konsorsiyuma, 1.6 milyar Dolara, anahtar teslim olarak ihale edilmiştir.

Afşin-Elbistan "B" Ünitesi Termik Santralinin

Özellikleri

Toplam Kurulu Güç	: 1440 MW. (4 x 360 Megawatt)
Yıllık Kömür Tüketimi	: 19 milyon Ton
Yıllık Enerji Tüketimi	: 9 milyar kilowattsaat Kwh
Montaj Süresi	: 58 ay

Santralin yer tespiti ve istimlak işleri tamamlanmış, Yapımcı firmaların sağladığı krediler Hazine Müsteşarlığına gönderilmiş olup, onay beklemektedir. Kredi onayından sonra yapım çalışmaları başlayacaktır. Bu çalışmalar esnasında yaklaşık 4000-5000 işçi alınacaktır.

Afşin-Elbistan "C" Termik Santrali:

Kurulu gücü 1440 MW (4 x 360 Megawatt) olan santralin yapımı konusunda Devlet Planlama Teşkilatı onayı mevcut olup, Finans nedeni ile, Hazine Müsteşarlığı işlemleri ileriye ertelenmiştir. Başkaca herhangi bir çalışma yoktur.

Afşin-Elbistan "D" Termik Santrali:

Bu santralle ilgili herhangi bir çalışma yoktur.

SAĞLIK

Tablo 28:Elbistan ve Afşin’de Bulunan Sağlık Personeli

Tabip	: 175
Sağlık Memuru	: 169
Hemşire	: 205
Ebe	: 302

NÜFUS

**Tablo-29: Elbistan, Elbistan'a Bağlı Köyler, Afşin, Afşin'e Bağlı Köyler ve Elbistan-Afşin'in Genel Nüfus Toplamı
(2000'e göre)**

Elbistan'ın Nüfusu	182.940
Elbistan'a Bağlı Köylerin Nüfusu	57.576
Afşin'in Nüfusu	137.266
Afşin'e Bağlı Köylerin Nüfusu	75.116
Toplam	320.206

EĞİTİM VE ÖĞRETİM**Tablo-30: Elbistan, Afşin ve Elbistan-Afşin'deki Öğretmen sayıları ve Genel Toplamları**

Elbistan Öğretmen Sayısı	865
Afşin Öğretmen Sayısı	703
Toplam	1.568

TARIM**Tablo-31: Elbistan, Afşin ve Elbistan-Afşin'deki Çiftçi Sayıları
ve Genel Toplamları**

Elbistan Çiftçi Sayısı	3.275
Afşin Çiftçi Sayısı	2.156
Toplam	5.431

BEŞ İLÇE VE ELBİSTAN AFŞİN ADIYLA BİR İL KURULMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. a) Ekli (1) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve Tanır kasabası merkez olmak üzere Tanır adıyla,

b) Ekli (2) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve Arıtış kasabası merkez olmak üzere Arıtış adıyla,

c) Ekli (3) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve Çohulhan kasabası merkez olmak üzere Çohulhan adıyla,

d) Ekli (4) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve Büyükyapalak kasabası merkez olmak üzere Büyükyapalak adıyla,

e) Ekli (5) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyler bağlanmak ve Büyüktatlı kasabası merkez olmak üzere Büyüktatlı adıyla,

Beş ilçe kurulmuştur.

MADDE 2.- Kahramanmaraş iline bağlı Elbistan ilçe merkezi ile Afşin ilçe merkezi birleştirilerek Elbistanafşin merkez olmak ve ekli (6) sayılı listede adları yazılı ilçe, bucak, kasaba ve köyler bağlanmak üzere Elbistanafşin adıyla bir il kurulmuştur.

GEÇİCİ MADDE 1.- Bu Kanunla kurulan il ve ilçelerde merkezi idare tarafından oluşturulacak teşkilata ait kadroları, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren geçecek otuz günlük süre içinde ihdas etmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

GEÇİCİ MADDE 2.- Bu Kanunla kurulan il ve ilçelerde merkezi idare tarafından oluşturulacak teşkilatla ilgili her türlü atama işlemleri bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren geçecek altmış günlük süre içinde tamamlanır.

Yeni kurulan il ve ilçelerdeki idare kurulları teşekkül edinceye kadar bu yerlerdeki işlemlerle ilgili olarak eskiden bağlı oldukları il ve ilçelerin idare kurulları görevli ve yetkilidir.

GEÇİCİ MADDE 3.- Bu Kanunla kurulan ilin il genel meclisi, merkez ilçeler ile bu ile bağlanan ilçelerin hali hazırda il genel meclisi üyelerinden teşekkül eder. İl genel meclisi il valisinin davetiyle toplanır, organlarını seçer ve bütçelerini yapar.

GEÇİCİ MADDE 4.- Bu Kanunla kurulan ile bağlanan ilçelerdeki il özel idarelerinin bütün nakit, varidat, tahakkuk, tahsilat, bakaya muamele ve hesapları menkul ve gayri menkulleri, hak alacak ve borçları ve bununla ilgili defter, dosya ve evrak, Kanunun yürürlüğe girmesini takip eden doksanuncu günden itibaren bu ilçelerin bağlandığı il özel idarelerine geçer ve bu tarihi takip eden on günlük süre içinde devir ve teslim yapılır.

Gayrı menkullerin tapu kayıtları harçsız olarak yeni illerin özel idareleri adına tashih ve tescil edilir.

Özel idare kadrolarında bulunup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte görev yapan memur ve sözleşmeli personel, kadroları ve her türlü hak ve alacakları ile birlikte başkaca bir işleme hacet kalmaksızın Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu ilçelerin bağlandığı il özel idarelerine geçer.

Bu personelin, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden doksan günlük süre içindeki maaş ve ücretleri ile her türlü hak ve alacakları halen bağlı bulundukları il özel idarelerince karşılanır. Doksan günlük süre bitiminin maaş ve ücret ödeme tarihine denk gelmemesi halinde bu süre peşin ödenmiş olan en son maaş ve ücretin ait olduğu zaman sonuna kadar uzatılmış sayılır. Bu

ödemeyi yapmış olan il özel idarelerince herhangi bir iade talebinde bulunamaz.

Bu Kanunla kurulan illerin özel idare bütçelerinin yürürlüğe girmesine kadar geçen süre içinde bu illere bağlanan ilçelerdeki özel idarelere ait personelin özlük haklarına ilişkin her türlü ödemelerin mahsubu bilahere yapılmak üzere bağlı bulundukları il özel idarelerince karşılanmasına devam olunur.

MADDE 3.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) Sayılı Liste

Tanır İlçelerine Bağlanacak kasaba ve köyler

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Armutalanı	köyü	Afşin	
2) Örenli	köyü	Afşin	
3) Dokuztay	köyü	Afşin	
4) İnciköy	köyü	Afşin	
5) İncirli	köyü	Afşin	
6) Kangal	köyü	Afşin	
7) Söğütdere	köyü	Afşin	
8) Tatlar	köyü	Afşin	
9) Topaktaş	köyü	Afşin	

(2) Sayılı Liste

Arıtaş İlçesine Bağlanacak kasaba ve köyler

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Altunelma	beldesi	Afşin	
2) Emirilyas	köyü	Afşin	
3) Türkçayır	köyü	Afşin	
4) İncirli	köyü	Afşin	
5) Sevin	köyü	Afşin	

(3) Sayılı Liste

Çoğulhan İlçesine Bağlanacak kasaba ve köyler

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Alemdar	kasabası	Afşin	
2) İğdemlik	köyü	Afşin	
3) Kuşyakası	köyü	Afşin	
4) Tarlacık	köyü	Afşin	
5) Comudüz	köyü	Afşin	
6) Yazıbelen	köyü	Afşin	
7) Kalaycık	köyü	Elbistan	
8) Kışla	köyü	Elbistan	

(4) Sayılı Liste

Büyükyapalak İlçesine Bağlanacak kasaba ve köyler

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) İncecik	köyü	Elbistan	
2) Akarca	köyü	Elbistan	

3) Gökçeören	köyü	Elbistan
4) Evcihöyük	köyü	Elbistan
5) Küçükyapalak	köyü	Elbistan
6) Yeniköy	köyü	Elbistan
7) Yalıntaş	köyü	Elbistan

(5) Sayılı Liste

Büyüktaşlı İlçesine Bağlanacak kasaba ve köyler

<u>Adı</u>	<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Bütet	köyü	Afşin
2) Dağlıca	köyü	Afşin
3) Haticepınar	köyü	Afşin
4) Kaşanlı	köyü	Afşin
5) Koçovası	köyü	Afşin
6) Küçüktatlar	köyü	Afşin
7) Oğlakkaya	köyü	Afşin

(6) Sayılı Liste

Elbistanafşin iline Bağlanacak İlçe, Kasaba ve Köyler

Merkez İlçe

<u>Adı</u>	<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Ağlıca	köyü	Elbistan
2) Akbayır	kasabası	Elbistan
3) Aksakal	köyü	Elbistan
4) Akveren	köyü	Elbistan
5) Alkayaoğlu	köyü	Elbistan
6) Anbarcık	köyü	Elbistan

7) Atmalıkışanlı	köyü	Elbistan
8) Bakış	kasabası	Elbistan
9) Balıkçıl	köyü	Elbistan
10) Beştepe	köyü	Elbistan
11) Bayyurdu	köyü	Elbistan
12) Çatova	köyü	Elbistan
13) Çıtlık	köyü	Elbistan
14) Çiçek	köyü	Elbistan
15) Demircilik	kasabası	Elbistan
16) Dervişimli	köyü	Elbistan
17) Doğanköy	kasabası	Elbistan
18) Eldelek	köyü	Elbistan
19) Elembey	köyü	Elbistan
20) Elmalı	köyü	Elbistan
21) Evcihüyük	köyü	Elbistan
22) Fakıoğlu	köyü	Elbistan
23) Geçit	köyü	Elbistan
24) Gökçek	köyü	Elbistan
25) Gözecik	köyü	Elbistan
26) Güblüce	köyü	Elbistan
27) Gücük	köyü	Elbistan
28) Gümüşdöven	köyü	Elbistan
29) Günaltı	köyü	Elbistan
30) Gündere	köyü	Elbistan
31) Güvercinlik	köyü	Elbistan
32) Ovacık	köyü	Elbistan
33) Özbek	köyü	Elbistan

34) Özcanlı	köyü	Elbistan
35) Sarıyatak	köyü	Elbistan
36) Sevdili	köyü	Elbistan
37) Soğucak	köyü	Elbistan
38) Söğütlü	kasabası	Elbistan
39) Sünnet	köyü	Elbistan
40) Taşburun	köyü	Elbistan
41) Tapıkan	köyü	Elbistan
42) Tapkırankale	köyü	Elbistan
43) Tepebaşıkastal	köyü	Elbistan
44) Topallı	köyü	Elbistan
45) Toprakhisar	köyü	Elbistan
46) Türkveren	köyü	Elbistan
47) Uncular	köyü	Elbistan
48) Uzunpınar	köyü	Elbistan
49) Yalak	köyü	Elbistan
50) Yapılı	köyü	Elbistan
51) Yapılıpınar	köyü	Elbistan
52) Yapraklı	köyü	Elbistan
53) Yoğunsöğüt	köyü	Elbistan
54) Hasanali	köyü	Elbistan
55) Hasankendi	köyü	Elbistan
56) Höyücek	köyü	Elbistan
57) Horhor	köyü	Elbistan
58) Izgın	kasabası	Elbistan
59) İğde	kasabası	Elbistan
60) İkizpınar	köyü	Elbistan

61) Kalaycık	köyü	Elbistan
62) Kantarma	köyü	Elbistan
63) Kalealtı	köyü	Elbistan
64) Karahasanuşağı	köyü	Elbistan
65) Karaelbistan	kasabası	Elbistan
66) Karahüyük	köyü	Elbistan
67) Karamağara	köyü	Elbistan
68) Kayageçit	köyü	Elbistan
69) Kecemağara	köyü	Elbistan
70) Körücek	köyü	Elbistan
71) Köşiyahya	köyü	Elbistan
72) Köşk	köyü	Elbistan
73) Altaş	köyü	Afşin
74) Alimpınarı	köyü	Afşin
75) Bakraç	kasabası	Afşin
76) Başüstü	köyü	Afşin
77) Binboğa	köyü	Afşin
78) Büyüksevin	köyü	Afşin
79) Çağılhan	köyü	Afşin
80) Cukurpınar	köyü	Afşin
81) Çobanbeyli	kasabası	Afşin
82) Deveboynu	köyü	Afşin
83) Esence	köyü	Afşin
84) Emirli	köyü	Afşin
85) Erçene	köyü	Afşin
86) Hüyükklü	köyü	Afşin
87) Kabaagaç	kasabası	Afşin

88) Karagöz	köyü	Afşin
89) Kargabükü	köyü	Afşin
90) Ortaklı	köyü	Afşin
91) Türkçayırı	köyü	Afşin
92) Türksevin	köyü	Afşin
93) Yazıbelen	köyü	Afşin
94) Yazıdere	köyü	Afşin

Ekinözü İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Akpınar	köyü	Ekinözü	
2) Altınyaprak	köyü	Ekinözü	
3) Alışar	köyü	Ekinözü	
4) Anbar	köyü	Ekinözü	
5) Çiftlik	köyü	Ekinözü	
6) Çiftlikkale	köyü	Ekinözü	
7) Demirli	köyü	Ekinözü	
8) Gaziler	köyü	Ekinözü	
9) Kabaktepe	köyü	Ekinözü	
10) Kandil	köyü	Ekinözü	
11) Kürtül	köyü	Ekinözü	
12) Ortaören	köyü	Ekinözü	
13) Soysallı	köyü	Ekinözü	
14) Türkmenler	köyü	Ekinözü	
15) Yeniköy	köyü	Ekinözü	

Nurhak İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Ağçaşar	köyü	Nurhak	
2) Barış	kasabası	Nurhak	
3) Derbent	köyü	Nurhak	
4) Hançıplaklar	köyü	Nurhak	
5) Kullar	köyü	Nurhak	
6) Kullartatlar	köyü	Nurhak	
7) Umutlu	köyü	Nurhak	
8) Gövdeli	köyü	Nurhak	
9) Kapıdere	köyü	Nurhak	
10) Örencik	köyü	Nurhak	
11) Küçükklü	köyü	Nurhak	
12) Berge	köyü	Nurhak	

Tanır İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Armutalanı	köyü	Tanır	
2) Örenli	köyü	Tanır	
3) Dokuztay	köyü	Tanır	
4) İnciköy	köyü	Tanır	
5) İncirli	köyü	Tanır	
6) Kangal	köyü	Tanır	
7) Söğütdere	köyü	Tanır	
8) Topaktaş	köyü	Tanır	

Aritas İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Altunelma	beldesi	Aritas	
2) Emirilyas	köyü	Aritas	
3) Türkçayır	köyü	Aritas	
4) İncirli	köyü	Aritas	
5) Sevin	köyü	Aritas	

Çoğulhan İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Alemdar	kasabası	Çoğulhan	
2) İğdemlik	köyü	Çoğulhan	
3) Tarlacık	köyü	Çoğulhan	
4) Çomudüz	köyü	Çoğulhan	
5) Yazıbelen	köyü	Çoğulhan	
6) Kalaycık	köyü	Çoğulhan	
7) Kışla	köyü	Çoğulhan	

Büyükyapalak İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) İncecik	köyü	Büyükyapalak	
2) Akarca	köyü	Büyükyapalak	
3) Gökçeören	köyü	Büyükyapalak	
4) Evcihöyük	köyü	Büyükyapalak	
5) Küçükyapalak	köyü	Büyükyapalak	
6) Yeniköy	köyü	Büyükyapalak	
7) Yalıntaş	köyü	Büyükyapalak	

Büyüktatlı İlçesi

<u>Adı</u>		<u>İlçesi</u>	<u>Bucağı</u>
1) Būget	köyü	Büyüktatlı	
2) Dağlıca	köyü	Büyüktatlı	
3) Haticepınar	köyü	Büyüktatlı	
4) Kaşanlı	köyü	Büyüktatlı	
5) Koçovası	köyü	Büyüktatlı	
6) Küçüktatlar	köyü	Büyüktatlı	
7) Oğlakkaya	köyü	Büyüktatlı	
8) Tilkiler	köyü	Büyüktatlı	
9) Yellolar	köyü	Büyüktatlı	

KAYNAKLAR

- 1- Akbıyık, Y.: Milli Mücadelede Güney Cephesi (Maraş). Kültür Bakanlığı Yayınları. No 1157. Ankara.
- 2- Aslanpaşa, O.: Türk Sanatı. Kültür Bakanlığı Yayını. Ankara. 1991.
- 3- Aşiki, A., Atsız, N. : Aşıkpaşa Tarihi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarihi. No 604. Ankara.
- 4- Atalay, B.: Maraş Tarihi ve Coğrafyası. İstanbul. 1923.
- 5- Büyük Larousse Ansiklopedisi
- 6- Canen, C.: Osmanlıdan Önce Anadolu'da Türkler. İstanbul. 1979.
- 7- Dede, A. , Erünsal, İ.: Müneccimbaşı Tarihi. Tercüman 1001 Temel Eser. No 37. İstanbul.
- 8- Durukan, A. : Kültür ve Sanat Dergisi İş Bankası Kahramanmaraş Özel Sayısı. No 10. Elbistan Ulu Camii Yazısı. Ankara. 1991.
- 9- Gündoğdu, H.: Dülkadir Beyliği Mimarisi. Kültür Bakanlığı Yayınları. No 657. Ankara.
- 10- Güner, Z.: Elbistan Aydınlik Basımevi, İstanbul. 1936.
- 11- Hemdemi, S. M., Çubuk, V.: Solakzade Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları. No 1089. Ankara.
- 12- Kahramanmaraş ve İlçeleri Hükümet ve Devlet Kayıtları. Kahramanmaraş 1923-2000.
- 13- Meydan Larousse Ansiklopedisi (1993).
- 14- Özgüç, T.: Elbistan Ovasındaki Tetkik Gezileri ve Karahöyük Kazısı. T.T.K. Yayını, 1948. Ankara.

- 15- Öztuna, Y.: Büyük Türkiye Tarihi (Cilt 2, 3, 13).
- 16- Öztuna, Y.: Devletler ve Hanedanlar. Kültür Bakanlığı Yayınları. No 1124. Ankara.
- 17- Sal-Name-i Halep. Matbaa-i Vilayet. Halep. 1902.
- 18- Tanrıkulu, A.: Alaüddevle Bey'in Vakıfnameleri. Ankara. 1940.
- 19- Uğur, A., Çuhadar, M.: Selimname, Celalzade. Kültür Bakanlığı Yayınları. No 1182. Ankara.
- 20- Yinanç, R.: Dulkadir Beyliği. TTK Yayını, Ankara, 1989.
- 21- Yinanç, M.H.: İslam Ansiklopedisi, Elbistan ve Dulkadirli-ler Maddesi